

Mreža Žena Kosova
Podržava, zaštići i promovise prava i interese žena i devojaka

WITH FUNDING FROM

**AUSTRIAN
DEVELOPMENT
COOPERATION**

SEKTOR I: PREVENCIJA I PODIZANJE SVESTI STRATEŠKI CILJ I: Do 2020. godine, smanjiti stavove u vidu predrasuda i ponašanja koji podržavaju nasilje u porodici, kroz informisanje, ranu edukaciju i obrazovanje i neprestano podizanje svesti pojedinaca, zajednice i društva u celini. POSEBNI CILJEVI: 1.1. Izgradnja profesionalnih kapaciteta profesionalaca koji nude osnovne usluge (kao na primer: zaposleni u policiji, tužioc, nastavnici, vaspitači, lekari i drugi zdravstveni radnici, psiholozi, socijalni radnici, pravobranioci žrtava, itd) za sprečavanje nasilja u porodici 1.2. Ohrabriti pojedince i povećati njihovo poverenje u relevantne institucije, da prijave slučajeve nasilja u porodici.

S reči na dela?

... (takve verifikacije), zvanični podaci, za sve gore navedeno, treba da je poslato na kraju godine od strane svake institucije u vezi sa sprovođenjem Nacionalnog koordinatorka protiv nasilja u porodici; godišnji izveštaj o praćenju implementacije Strategije, koji će biti pripremljen od strane Kancelarije Nacionalnog koordinatorka za borbu protiv nasilja u porodici, na osnovu M & E sistema koji će biti kreiran u okviru ove strategije} 1.2. A.1. Povećati od najmanje 10% do 2020. Godine, broj prijava o slučajevima nasilja u porodici, kao rezultat povećanog poverenja pojedinaca u institucije koje nude zaštitu i tretman ovih slučajeva. {Merna jedinica (measure unit) kao procenat. Određeno po (disaggregated by): polu, starosti, specifičnim veštinama, obrazovanju, stanovanju, bračnom stanju, godištu, institucija gde se prijavljuje. Metoda verifikacije (means of verification), zvanični podaci, za sve gore navedeno, treba da je poslato na kraju godine od strane svake institucije u vezi sa sprovođenjem Kancelariji Nacionalnog koordinatorka protiv nasilja u porodici; godišnji izveštaj o praćenju implementacije Strategije, koja će biti proizvedena od strane Kancelarije Nacionalnog koordinatorka za borbu protiv nasilja u porodici na osnovu sistema M&E koji će biti uspostavljen u okviru realizacije ove strategije, međunarodna studija koja će ponovo biti obavljena od strane MGZK tokom 2017. – Na osnovu čega smo dobili i osnovne podatke za 2014. Godinu}. 1.3. A.1. Povećati procenat žrtava porodičnog nasilja koji primaju pomoć od porodice i zajednice, na 20% više (od trenutnog stanja) do 2020. {Merna jedinica (measure unit): procenat. Određeno po (disaggregated by): polu, starosti, specifičnim veštinama, obrazovanju, stanovanju,

Nadgledanje institucionalnog odgovora na rodno zasnovano nasilje na Kosovu

... da se sprovede NACIJALNA DA...
... zaštitu i upravljanje ovim slučajevima. SPECIFIČNI OBJEKTIVI 2.1. Unapređivanje sveobuhvatnih politika u okviru zaštite žrtava nasilja u porodici. 2.2. Pобоljšanje funkcionalizacije postojećih institucionalnih koordinirajućih mehanizama na lokalnom nivou, i njihovo podizanje u opštinama gde nedostaju. 2.3. Pobołjšanje koordinacije i među-institucionalne saradnje

© 2017 Mreža Žena Kosova

Autori: Adelina Berisha, Nicole Farnsworth i Dardan Hoti

ISBN 978-9951-737-26-5

Ova publikacija je omogućena uz pomoć darežljive podrške Austrijske razvojne agencije (ADA). Gledišta koja su predstavljena ovde su gledišta autora i nisu nužno gledišta austrijske vlade ili ADA. Štampano pomoću ekološkog štampanja.

Štampano od Night Design u Prištini, Kosovo, pomoću ekološkog štampanja.

www.womensnetwork.org

S reči na dela?

Nadgledanje institucionalnog odgovora na rodno zasnovano nasilje na Kosovu

Pripremljeno od Adelina Berisha, Nicole Farnsworth i Dardan Hoti za Mrežu Žena Kosova

Priština, Kosovo
2018

Sadržaj

Zahvale	2
Skraćenice.....	2
Rezime	3
Uvod	5
Zašto ovo istraživanje?.....	6
Metodologija	8
Nalazi: Institucionalni odgovor na rodno zasnovano nasilje na Kosovu	10
Nacionalni koordinator protiv nasilja u porodici	10
Policija Kosova	10
Kancelarija Državnog tužioca	14
Zastupnici žrtava	16
Osnovni sudovi	18
Kompenzacija žrtava	22
Institucija Ombudspersona	23
Kosovske popravne službe	23
Popravna služba	24
Centri za socijalni rad.....	24
Prihvatišta	27
Organizacije civilnih društva	28
Obrazovne ustanove	29
Zdravstvene ustanove.....	30
Institut za sudsku medicinu	31
Kancelarije za zapošljavanje i Centri za stručno osposobljavanje	33
Kordinacija i upravljanje podacima.....	34
Preporuke.....	36
Za Ministarstvo pravde.....	36
Za policiju	36
Za Državnog tužioca i Tužilački savet Kosova.....	36
Za Zastupnike žrtava	37
Za Sudski savet Kosova i Sudove	37
Za popravne službe	37
Za probacionu službu	37
Za Ministarstvo za rad i socijalnu zaštitu, Departman za socijalnu zaštitu	38
Za Centre za socijalni rad.....	38
Za prihvatilišta	38
Za sve opštine	38
Za obrazovne ustanove	38
Za zdravstvene ustanove	38
Za Institut sudske medicine	39
Za kancelarije za zapošljavanje i Centre za stručno osposobljavanje	39
Za među-institucionalnu saradnju između svih aktera.....	39
Citirani radovi.....	40
Prilog.....	42
Prilog 1. Statistike nasilja zasnovane na rodnoj osnovi iz institucija	42
Statistike Sudskog saveta Kosova.....	47
Prilog 2. Sažetak implementacije NSRZN.....	53

Zahvale

Mreža Žena Kosova (MŽK) se zahvaljuje svim predstavnicima institucija i organizacijama koji su pružili svoje vreme u ovom nadgledanju. Istraživačka ekipa MŽK-a, uključujući Adelina Berisha, Dardan Hoti, Ardian Batusha i Dielleza Rama, neumorno su radili kako bi sproveli, transkribovali i analizirali intervjue sa institucijama. Genta Ramadani i Miranda Avdullahu su pomogli sa transkripcijom. Ekipa MŽK-a koji su pružili tekuću podršku, je: Igballe Rogova, Zana Rudi, Besa Shehu, Iliriana Banjska, Gresa Rrahmani i Nertila Qarri-Gerguri. Balkanska mreža istraživačkog izveštavanja (BIRN) i njeni nadzornici bili su važni partneri koji su sproveli nadgledanje kroz celo Kosovo, tokom tri meseca: Kreshnik Gashi, Blerta Iberdemaj, Arita Gërzhaliu, Agita Muhadri, Bahrie Sadiku, Genc Kadriu, Kastriot Berisha, Lekë Mucaj, Petrit Kryeziu, Labinot Leposhtica i Shkodran Nikçi. Ocenjivači iz BIRN-a, Ariana Qosaj-Musatafa i Lina Andeer pružili su korisne povratne informacije o nacrtu izveštaja. Ovo nadgledanje ne bi bilo moguće bez podrške Austrijske agencije za razvoj.

Skraćenice

BIRN	Balkanska mreža istraživačkog izveštavanja
KZK	Krivični zakonik Kosova
KESODŽ	Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena
OCD	Organizacija civilnog društva
CSR	Centri za socijalni rad
JINP	Jedinice za istraživanje nasilja u porodici
EULEKS	Misija vladavine prava Evropske unije na Kosovu
GPS	Globalni pozicioni sistem
ISM	Institut za sudsku medicinu
KPS	Kosovske popravne službe
MŽK	Mreža Žena Kosova
LGBTQI	Lezbejke, gejevi, biseksualne, transrodne, transeksualne, interseks osobe
NVO	Nevladina organizacija
NSZNP	Nacionalna strategija Republike Kosovo o zaštiti od nasilja u porodici i Akcioni plan 2016 – 2020
IO	Institucija ombudspersona
SOP	Standardne operativne procedure za zaštitu od nasilja u porodici na Kosovu
ZŽ	Zastupnik žrtve
OCD	Centar za stručno osposobljavanje
UN	Ujedinjene nacije
UNDP	Razvojni program Ujedinjenih nacija
UNFPA	Fond za populaciju Ujedinjenih nacija
EECARO	Regionalna kancelarija UNFPA Istočne Evrope i Centralne Azije
UNICEF	Dečiji fond Ujedinjenih nacija

Rezime

Kosovo je usvojilo svoju drugu Nacionalnu strategiju o zaštiti od nasilja u porodici i Akcioni plan 2016 – 2020 (NSZNP) u decembru 2016. god. Od tada, nekoliko inicijativa su tražili sa izgrade kapacitete javnih institucija za sprovođenje ovog i drugih zakonskih odgovornosti vezano za nasilje u porodici. Dok je seksualno uznemiravanje raspravljano više u javnim forumima poslednjih godina, drugi oblici rodno zasnovanog nasilja, u posebnosti seksualno nasilje, ostaju u velikoj meri nevidljivi i nedovoljno istraženi.

Stoga, između avgusta i novembra 2017. godine, Mreža Žena Kosova (MŽK) Balkanska mreža za istražujuće istraživanje (BIRN) nadgledali su obim u kojim institucije koje imaju pravnu odgovornost da štite ljude koji su doživeli rodno zasnovano nasilje, sprovode odgovarajući pravni okvir. Nadgledanje je takođe imalo za cilj da kontroliše bilo kakve promene od istraživanja MŽK-a od 2015. godine, o stavovima, svesti i učinku institucija koje rade sa slučajevima rodno zasnovanog nasilja i da oceni sprovođenje NSZNP-a do danas. Oslanjajući se na nadgledanje, intervju sa 84. predstavnika odgovarajućih institucija i pregleda na kvantitativne podatke, ovaj izveštaj rezimira nalaze.

Nedovoljna poverljivost, krivica žrtava i pokušaji pomirenja porodice i dalje prevladavaju. Štaviše, većina institucija i dalje nastavljaju da „pomiruju“ porodice, čak i kada su zločini počinjeni, iako takvi slučajevi trebaju da budu gonjeni *ex officio* (po službenoj dužnosti) i pomirenje nije unutar uloga i odgovornosti većine institucija. Ispitanici su neprestano govorili da obuhvatanje nasilja u porodici unutar Krivičnog zakonika Kosova može adresirati neke od ovih pitanja, može poboljšati odgovor i može olakšati pristup pravdi.

Što se tiče konkretnih institucija, u tekućim slučajevima koji su nadgledani od MŽK-a i BIRN-a, policije, prvenstveno od Jedinica za istraživanje nasilja u porodici (JINP), izgledali su generalno svesnim o svojim ulogama i odgovornostima vezano za slučajeve nasilja u porodici. Policija još uvek nema dovoljnog znanja vezano za seksualno uznemiravanje i druge oblike seksualnog nasilja. Međutim, MŽK nije dobio pristup na policijske intervju ili da nadgleda izbliza njihov rad, što znači da ovaj izveštaj ne može da pruži jasne zaključke vezano za bilo kakve promene policijskog tretmana u slučajevima rodno zasnovanog nasilja.

Sva osnovna tužilaštva su odredili tužioce koji će biti specijalizovani za slučajeve rodno zasnovanog nasilja. ipak, oni imaju druge slučajeve koji ih ponekad sprečavaju da daju prioritet ovim slučajevima. Tužiocima ponekad ne uspevaju da automatski prikupе dokaze kada žrtve „odustaju“ od slučajeva. Dok se učinak poboljšao, nekim tužiocima još uvek nedostaju informacije vezano za rodno zasnovano nasilje, njihove uzroke, relevantni pravni okvir i odgovarajući pristup. Zastupnici žrtava (ZŽ) su pratili pod tužilaštvom, sa tendencijom da sprovedu svoje odgovornosti u skladu sa pravnim okvirom.

Sudski savet Kosova je počeo da imenuje krivične sudije u svim Osnovnim sudovima, specijalizovani na rodno zasnovano nasilje. Neki od njih su obučeni. Ipak, inicijativa izgleda da je zaustavljena. Civilni sudovi su takođe imenovali sudije koji su specijalizovani za slučajeve rodno zasnovanog nasilja. dok je učinak sudija u krivičnim i civilnim sudovima poboljšana u odnosu na davanje prioriteta slučajevima nasilja u porodici, kao što su povreda ljudskih prava, neke sudije još uvek nemaju dovoljno znanja vezano za nasilje u porodici. Većina njih nemaju znanja vezano za seksualno zlostavljanje i druge oblike seksualnog nasilja. Neke sudije su i dalje krivili žrtve za počinjene zločine nad njima. Štaviše, više-porodična domaćinstva i nedostatak programa rehabilitacije za počiniocе otežava sudijama da pripišu mere za nalog za zaštitu, izjavili su oni. Sudovi nemaju dovoljno bezbednosnih mera predostrožnosti za žrtve, za sprečavanje re-viktimizacije i re-traumatizacije.

Dok neki socijalni radnici u Centrima za socijalni rad (CSR) izgledaju kvalifikovanim, nekima je nedostajala nadležnost, uključujući vezano za NSZNP. Nedovoljno finansiranje opština i dalje nastavlja da podriva njihov rad. Kao deo njihovog mandata da zašтите najbolje interese dece, neki socijalni radnici i dalje daju prioritet percepciji ekonomskog blagostanja nad fizičkom i psihološkom blagostanju dece, savetujući sudovima da dodele starateljstvo počiniocima nasilja. To pokazuje nedovoljno uzimanje u obzir

drugih opcija, kao što je plaćanje počinioca za izdržavanje žrtve, kako bi mogli da se staraju o njihovoj deci.

Na severu nedostaje utočište za muškarce i za Lezbejke, gejeve, biseksualne, transrodne, transeksualne, interseks osobe (LGBTQI). Utočištima nedostaje održivo finansiranje. Kasno angažovanje vladinih finansijskih sredstava za neka utočišta, loše upravljanje finansijama dovelo je do zatvaranja utočišta, stavljajući žrtve na opasnost recidivizma. Pravi nadzor od Departmana za socijalnu zaštitu nije bio dovoljan. Nedostatak programa za reintegraciju, socijalnog stanovanja i opcija za obezbeđivanje ekonomske nezavisnosti i dalje se nastavlja.

Osobe unutar obrazovnih i zdravstvenih ustanova još uvek nemaju znanja o različitim rodno zasnovanim nasiljima. Adekvatna obuka nije pružena što se tiče NSZNP.

Popravnim i uslovnim službama nedostaje obuka, ekspertiza i programi vezano za rehabilitaciju i reintegraciju počinioca. Uprkos postojanja kurikule za specifične profesije o temi, službenici za zapošljavanje i službenici Centra za stručno osposobljavanje (CSO) generalno nedostaju znanje o njihovim zakonskim odgovornostima i odgovarajućem pristupu u pomaganju osobama koje su doživele rodno zasnovano nasilje.

Ovaj izveštaj donosi zaključak sa specijalnim preporukama za svaku instituciju.

Uvod

Rodno zasnovano nasilje je bilo koja vrsta nasilja počinjena protiv osobe zbog roda te osobe. Tipično, izraz se odnosi na čoveka koji vrši nasilje nad ženom. Stoga, izrazi „rodno zasnovano nasilje“ i „nasilje nad ženama“ često su korišćeni naizmjenično, sa „nasiljem nad ženama“, odnoseći se na nasilje počinjeno nad ženama *jer su one žene*. Iako ređe, rodno zasnovano nasilje se takođe odnosi na nasilje nad muškarcima *jer su oni muškarci*, kao što je nasilje počinjeno protiv dečaka kako bi ih učinili da se „ponašaju kao muškarci“ ili seksualno nasilje počinjeno nad muškarcima tokom sukoba ili u zatvorima. Takođe se može koristiti protiv nasilja nad transrodnim osobama zbog njihovog rodnog identiteta, koje je njihovo lično iskustvo svojeg roda, koje počinio nasilja mogu da smatraju kao „društveno neprihvatljivim“.

Ovaj izveštaj se fokusira na nasilje nad ženama jer je jasno da je najčešći oblik rodno zasnovanog nasilja i na Kosovu i šire. U deklaraciji za eliminaciju nasilja nad ženama, Generalna skupština Ujedinjenih nacija (UN) je priznala da:

nasilje prema ženama predstavlja manifestaciju istorijski nejednakih odnosa moći između muškaraca i žena, što je vodilo u dominaciju nad i diskriminaciju prema ženama od strane muškaraca i sprečavanju njihovog punog razvitka, i da je nasilje prema ženama jedan od suštinskih društvenih mehanizama koji žene prinudno stavlja u podređen položaj u poređenju sa muškarcima.¹

Štaviše, Generalna skupština UN-a je ukazala na to da su neke grupe žena, mogu biti „posebno izložene nasilju“ s obzirom na njihov položaj u društvu, kao što su „one koje pripadaju manjinskim grupama, urođeničke žene, žene izbeglice, migrantkinje, žene koje žive u seoskim ili udaljenim zajednicama, siromašne žene, žene u zatvorskim ili sličnim institucijama, ženska deca, žene sa nedostacima, starije žene i žene u situaciji oružanog sukoba“. Generalna skupština je dalje navela da je nasilje nad ženama nasilje nad ljudskim pravima i „jedna od ključnih društvenih mehanizama kojim su žene naterane na podređeni položaj u odnosu na muškarce. Nasilje prema ženama je prepreka u postizanju jednakosti, razvitka i mira“. Nedavno, Istambulska konvencija Saveta Evrope je istakla važnost „Prepoznavanja strukturne prirode nasilja protiv žena kao rodno zasnovano nasilje, i nasilje protiv žena je jedna od ključnih društvenih mehanizama kojim su žene naterane na podređeni položaj u odnosu na muškarce“.² Tako je prepoznao da je nasilje protiv žena strukturno drukčije od nasilja protiv muškaraca.

Od 1993. godine, međunarodna tela za ljudska prava su prihvatili da je nasilje nad ženama kršenje ljudskih prava, nezavisno od toga da li je počinjeno u javnim ili privatnim sferama. U skladu sa Konvencijom Ujedinjenih nacija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), koju je Kosovo uvrstilo u svoj Ustav, države imaju odgovornost da preduzmu sve neophodne mere za eliminaciju nasilja, uključujući pravne sankcije, građanske pravne lekove, preventivne mere (kao što su kampanje za podizanje svesti i obrazovanje) i zaštitne mere (kao što su usluge podrške žrtvama).³

---

¹ Generalna Skupština UN-a, Deklaracija o eliminaciji nasilja prema ženama, Rezolucija 48/104 od 20 decembra 1993. godine. Istambulska konvencija Saveta Evrope je takođe izjavila da „rodno zasnovano nasilje protiv žena“ treba značiti da nasilje koje je usmereno protiv žena jer ona je žena ili koja utiče na žene disproportionalno (Akcija protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, CETS Br. 210, 2011, na: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210>, član 3).

² Savet Evrope, Preambula

³ Komitet UN-a o eliminaciji svih formi diskriminacije protiv žena, Opšta preporuka 19. nasilje nad ženama (jedanaesta sesija, 1992. godina), U.N. Dok. A/47/38 na I (1993), ponovo štampan u Kompilaciji opštih komentara i opštih preporuka. Usvojen od Organa za ljudska prava, U.N. Doc. HRI/GEN/1/Rev.6 na 243 (2003).

Dakle, široko je prihvaćeno, bar od ključnih tela za ljudska prava, da nasilje nad ženama rezultira od nejednake raspodele moći između žena i muškaraca, što doprinosi na podređeni položaj žena u svim sferama društva. Nekoliko primera takvog nejednakog odnosa moći postoji, kao što je vlasništvo žena od samo 8% imovina na Kosovu; niska stopa zaposlenih žena; i nedovoljno zastupanje žena na svim nivoima odlučivanja unutar vladinih i civilnih usluga. U privatnoj sferi, više muškaraca imaju tendenciju da imaju moć odlučivanja nego žene. Muškarci mogu zloupotrebiti njihovu socijalnu moć, što može uključiti vršenje nasilja nad ženama. U patrijarhalnim društvima, muškarci mogu koristiti svoju moć kako bi kontrolisali ili osigurali poslušnost žena i dece, što može uključiti nasilje nad ženama. Stoga, osobe koje vrše nasilje zloupotrebljavaju svoj položaj moći. Počinioci su odgovorni za nasilje i žrtve nikada ne mogu biti krivljene za počinjeno nasilje nad njima.

Nasilje nad ženama

„Nasilje usmereno na žene, samo zato što je žena ili koja utiče žene disproportionalno [je diskriminacija]. Uključuje radnje koja nanose fizičko, mentalno ili seksualno oštećenje ili patnju, pretnje ili takve radnje, prinudu ili druga lišenja slobode.”

- Komitet UN-a o eliminaciji svih oblika diskriminacije protiv žena

Zašto ovo istraživanje?

Kao deo svoje misije da podrži, štiti i promovise prava i interese žena i devojaka, Mreža Žena Kosova (MŽK) ima među svojim dugoročnim strateškim ciljevima da „žene i devojke žive život bez rodno zasnovanog nasilja“.⁴ U 2015. godini, MŽK je sproveo istraživanje na nivou Kosova o rodno zasnovanom nasilju, fokusirajući se na nasilje u porodici i seksualno uznemiravanje. To je uključilo temeljito preispitivanje postojećeg, relevantnog pravnog okvira. Anketiranje domaćinstava od 1.315 žena i muškaraca i intervju sa više od 200 predstavnika javnih institucija odgovornih za sprovođenje pravnog okvira koji se odnosi na nasilje u porodici i seksualno uznemiravanje. Studija je pružila podatke o svesti, stavovima i rasprostranjenosti različitih oblika nasilja u porodici i seksualnog uznemiravanja na Kosovu. Dobijeni izveštaji pod nazivom *Seksualno uznemiravanje na Kosovu i Nema više opravdanja: Analiza stavova, učestalosti i institucionalni odgovor na nasilje u porodici na Kosovu*, takođe su sadržavali preporuke za svaku odgovarajuću instituciju.⁵

Ovi izveštaji su dokazali da je nasilje nad ženama (i muškarcima) preovlađuje na Kosovu. Nasilje u porodici je bilo rasprostranjeno, sa 62% kosovaca koji su izjavili da su pretrpeli neki oblik nasilja u svom životu (68% žena i 56% muškaraca) i 31% kosovaca je izjavilo da su pretrpeli neki oblik nasilja u porodici samo u 2014. godini (41% žena i 20% muškaraca).⁶ U 2015. godini, 49% kosovaca je izjavilo da su pretrpeli neki oblik nasilja u svom životu, sa 45% koji su izjavili da su pretrpeli seksualno uznemiravanje u 2014. godini. Žene (64%) su znatno pretrpele seksualno uznemiravanje od muškaraca (33%). LGBTQI osobe, žene sa fizičkim ili mentalnim nesposobnostima i žene sa Daunovim sindromom, navodno su suočeni sa „duplom diskriminacijom“ zbog često ugroženog položaja u društvu.⁷ Kako su primetili predstavnici organizacija koji rade kako bi adresirali seksualno nasilje, kultura nasilja je toliko uobičajena na Kosovu da je društvo generalno „normalizovalo“ nasilje i navikla se na to. Kulturna prihvatljivost određenih oblika

⁴ MŽK, *Strategija MŽK-a 2015-2018*, Priština: MŽK, 2014, na:

http://www.womensnetwork.org/documents/kwn_strategy_2015_2018_eng.pdf.

⁵ Nicole Farnsworth, Ariana Qosaj-Mustafa, Iliriana Banjska, Adelina Berisha i Donjeta Morina za MŽK, *Nema više opravdanja: analiza stavova, učestalosti i institucionalni odgovori na nasilje u porodici na Kosovu*, Priština: MŽK, 2015, na: <http://www.womensnetwork.org/documents/20151124105025622.pdf>; i Ariana Qosaj-Mustafa, Adelina Berisha, Nicole Farnsworth, i Iliriana Banjska za MŽK, *Seksualno uznemiravanje na Kosovu*, Priština: MŽK, 2016, na: <http://www.womensnetwork.org/documents/20160223185243349.pdf>.

⁶ MŽK, *Nema više opravdanja*, str. 5. Ponovo potvrđeno tokom intervju MŽK-a u 2017. godini.

⁷ Intervjui MŽK-a sa organizacijama koje rade sa ovim grupama, 2017.

nasilja, kao što je seksualno uznemiravanje⁸ i selektivni abortus ženskih fetusa⁹ omogućuje da se nastavi nasilje nad ženama.

Kosovo ima širok pravni okvir za zaštitu osoba od različitih oblika rodno zasnovanog nasilja, kao i za kažnjavanje i rehabilitaciju počinitelja.¹⁰ Uzimajući značajno iz nalaza i preporuka MŽK-a u navedenim publikacijama,¹¹ i nakon participativnog procesa koji uključuje sve relevantne institucije i ključne aktere, Vlada Kosova završila je svoju drugu Nacionalnu strategiju o zaštiti od nasilja u porodici Republike Kosovo i akcioni plan 2016 – 2020 (NSZNP) u maju 2016. godine.¹² Vlada je usvojila NSZNP 30. decembra 2016. godine,¹³ i zvanično je lansirala isti u aprilu 2017. godine.¹⁴

U međuvremenu, u 2016. i 2017. godini, aktivisti MŽK-a su posetili odgovorne institucije kako bi predstavili pomenute rezultate istraživanja, kao i preporuke za svaku datu instituciju u cilju bolje implementacije postojećeg zakonskog okvira koji se odnosi na nasilje u porodici i seksualno uznemiravanje. U bliskoj saradnji sa partnerskim organizacijama i pojedinačnim aktivistima, MŽK je pokrenula i nekoliko inicijativa za podizanje svesti javnosti putem medija, društvenih medija i na ulicama, u nastojanju da se podigne svest o nasilju u porodici i seksualnom uznemiravanju, njihovim oblicima i kako ih prijaviti.¹⁵

Nakon ovih napora i usvajanja NSZNP-a, MŽK je preduzeo ovo nadgledanje tokom avgusta i novembra 2017. godine, čiji je cilj bio ispitati do koje mere su kosovske institucije implementirale NSZNP do sada. Dalje, nadgledanje je imalo za cilj da ispita sve promene od 2015. godine u stavovima, podizanju svesti i učinku relevantnih javnih institucija koje rade na slučajevima rodno zasnovanog nasilja, i da prati sprovođenje pravnog okvira od strane javnih institucija koje imaju zakonsku odgovornost da zaštite ljude koji su pretrpeli rodno zasnovano nasilje. Stoga, nadgledanje je nastojalo da prevaziđe prethodno istraživanje MŽK-a koje je samo istraživalo nasilje u porodici i seksualno uznemiravanje, kroz istraživanje seksualnog nasilja, silovanja i drugih oblika nasilja nad ženama.¹⁶ Na osnovu znanja MŽK-a, ovi oblici nasilja na Kosovu su malo istraženi u prošlosti. Ponovo, imajući u vidu svoju misiju i činjenicu da rodno zasnovano nasilje ima za cilj da nesrazmerno utiče na žene, ovaj izveštaj se fokusira prvenstveno na nasilje nad ženama.

---

⁸ MŽK, *Seksualno uznemiravanje na Kosovu*.

⁹ Christophe Z. Guilmoto i UNFPA, *Rodna predrasuda na Kosovu*, Priština: UNFPA, 2016.

¹⁰ Pogledaj MŽK, *Nema više opravdanja* i MŽK, *Seksualno uznemiravanje na Kosovu*. Pošto je pravni okvir vezano za nasilje u porodici i seksualno uznemiravanje je bio detaljno opisan u ova dva ranija izveštaja, i nekoliko značajnih promena su se desila u zadnje dve godine, MŽK nije ponovio detaljnu analizu relevantnog pravnog okvira u ovom izveštaju o nadgledanju.

¹¹ Oko 70% preporuka MŽK-a za ovu strategiju su prihvaćeni od zvanične radne grupe i uključene su u konačnom NSPDV.

¹² Republika Kosovo, Ministarstvo Pravde, *Nacionalna strategija o zaštiti od nasilja u porodici Republike Kosovo i Akcioni plan 2016-2020*, Priština, Kosovo: maj 2016, na: <http://abgj.rks.gov.net/Portals/0/Strategija%20Komb%C3%ABtare%20e%20RK%20p%C3%ABr%20brojtje%20nga%20dhuna%20ne%20familje%202016-2020.pdf>.

¹³ Republika Kosovo, Vlada, Odluka br. 09/125, od 30.12.2016, na: http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Vendimet_e_Mbledhjes_se_125-te_te_Qeverise.pdf.

¹⁴ Vidi, Ambasada SAD-a na Kosovu, „Ceremonija lansiranja Kosovske Nacionalne strategije protiv nasilja u porodici 2016-2020”, 19. april, 2017, na: <https://xk.usembassy.gov/launching-ceremony-kosovo-national-strategy-domestic-violence-2016-2020/>.

¹⁵ Vidi, na primer *Radio Televizija Kosova* „Filon Marshi me moton “Nuk ka Arsyetim”” [„Počinje marš sa motom „Nema opravdanja“], na: <https://www.rtklive.com/sq/news-single.php?ID=117158>; i Kallxo.com, “Gratë Kosovare, Mbi 40 Për Qind e Pranojnë Dhunën në Familje” [„Kosovske žene, više od 40 % prihvataju nasilje u porodici“], na: <http://kallxo.com/grate-kosovare-mbi-40-per-qind-e-pranojne-dhunen-ne-familje/>. Dodatni primeri su na veb stranici MŽK-a (www.womensnetwork.org) i na Fejsbuk stranici: *Kosova Women's Network*.

¹⁶ Što se tiče razgraničenja, MŽK nije ispitao trgovinu ljudima s obzirom na njegovu specifičnost, veliki broj uključenih aktera i činjenice da druge organizacije rade na tome. Niti je MŽK istraživao seksualni selektivni abortus ili rani brak jer su o njima govorili u drugim publikacijama (vidi Guilmoto i UNFPA, 2016. i UNFPA EECARO, *Dečji brak na Kosovu (pregled)*, Priština: UNFPA EECARO, 2014).

Metodologija

Konkretnije, ov nadgledanje je imalo sledeća ključna istraživačka pitanja: I) U kojoj meri su predstavnici relevantnih javnih institucija svesni svojih dužnosti vezano za tretiranje slučajeva rodno zasnovanog nasilja i kako se ta svest promenila od 2015. godine, ako se uopšte promenila; i II) U kojoj meri se primenjuje zakonski okvir koji se odnosi na rodno zasnovano nasilje i kako se to poboljšalo od 2015. godine, ako se uopšte primenjuje? U svrhu ove prakse nadgledanja, rodno zasnovano nasilje je operacionalizovano da se fokusira prvenstveno na tretman institucija nad nasiljem u porodici, seksualnog uznemiravanja, silovanja, seksualnog nasilja i ubistava.

MŽK je nastojao da odgovori na ova istraživačka pitanja koristeći mešovite istraživačke metode, uključujući nadgledanje, intervjuisanje i pregled statističkih podataka. Prvenstveno, MŽK je sarađivao sa BIRN-om, koja ima postojeću mrežu obučениh i iskusnih sudskih posmatrača. Nakon stručnog osposobljavanja eksperata MŽK-a, posmatrači BIRN-a su vršili dnevna zapažanja javnih institucija uključenih u rešavanje rodno zasnovanog nasilja između septembra i novembra 2017. godine u svih osam regiona Kosova. Posmatrači BIRN-a su unosili podatke u siguran, onlajn softver (Kobo Tool Box) koji sadrži standardizovan skup pitanja za svaku instituciju, na osnovu njihovih zakonskih obaveza. Posmatrači su prisustvovali na sudskim saslušanjima, kao i na sastancima žrtava i počinioca sa socijalnim radnicima. Posmatrači su koristili uzimanje uzoraka, prateći slučajeve kako su se pojavljivali u relevantnim institucijama. U nekim slučajevima, osobe su takođe stupili u kontakt sa MŽK-om ili BIRN-om, tražeći da posmatrači prate njihove slučajeve. Nadgledanje je nastojalo da obezbedi da se različite opštine i institucije prate, gde su posmatrači menjali institucije svakodnevno i gde su trošili vreme u različitim opštinama. Ukupno, posmatrači su podneli 174. izveštaja nadgledanja koji se odnose na rad relevantnih institucija.¹⁷ Štaviše, MŽK je takođe izvukao iz sopstvenog iskustva prateći konkretne slučajeve od 2015. godine.

Drugo, istraživački tim MŽK-a je sproveo 84. intervjua sa institucijama i akterima odgovornim za sprovođenje pravnog okvira koji se odnosi na gore navedene oblike rodno zasnovanog nasilja, uključujući predstavnike: Kosovske policije, ZZ-a, CSR-a, građanskih sudova, krivičnih sudova, tužilaštva, popravnih služba, uslovnih služba, obrazovnih ustanova, zdravstvenih ustanova, centara za zapošljavanje, OCD-ova i utočišta za lica koja su pretrpela nasilje u porodici.¹⁸ MŽK je takođe intervjuisao ključne zainteresovane strane uključujući Instituciju Ombudspersona i razne nevladine organizacije (NVO-e) koji rade na rešavanju rodno zasnovanog nasilja. Intervjui su sprovedeni u osam opština od ekipe od tri istraživača.

Istraživački tim je koristio vodič za intervju koji je sličan onome korištenom u 2015. godini kako bi se omogućilo upoređivanje znanja, stavova i performansi, prema gore navedenim istraživačkim pitanjima.¹⁹ Vodiči za intervju su uključivali pitanja vezana za zakonske odgovornosti pojedinačnih institucija, poznavanje njihovih odgovornosti i iskustava sa slučajevima rodno zasnovanog nasilja od 2015. godine. Od njih je takođe zatraženo da razmotre promene koje su se desile od istraživanja MŽK 2015. Intervjui su sprovedeni između septembra i novembra 2017. godine u Prizrenu, Peći, Đakovici, Gnjilanu, Mitrovici, Prištini, Vučitrnu i Uroševcu. Većinu intervjua su sproveli dva člana istraživačkog tima, uključujući anketara i zapisničara. Nakon što je odobrena saglasnost, snimljeni su intervjui. Intervjui su trajali otprilike 35. do 60. minuta. Zatim su intervjui transkribovani i kodirani nezavisno, od raznih članova istraživačkog tima. Na taj način MŽK je nastojao da poboljša validnost nalaza putem triangulacije istraživača, metoda i izvora podataka.

Treće, MŽK je pregledao sve dostupne statističke podatke vezane za rodno zasnovano nasilje, kako se održavaju od nadležnih institucija, uključujući policiju, tužilaštvo i sudove. Ovim se nastojalo da se ispituju trendovi povremeno u što se tiče slučajeva rodno zasnovanog nasilja.

Što se tiče pomenutih istraživačkih pitanja, svaki odeljak u ovom izveštaju ispituje rad individualnih institucija odgovornih za rešavanje rodno zasnovanog nasilja i pružanje pomoći osobama koje su pretrpele takvo nasilje. Svaki odeljak počinje sa kratkim opisom zakonskih obaveza institucije. Zatim se u

---

¹⁷ Vidi dodatak 4.

¹⁸ Za listu o ispitanicima, vidi dodatak 3. Kancelarije za pravnu pomoć nisu intervjuisane zbog njihove nedostupnosti nakon brojnih zahteva.

¹⁹ Vodiči za intervju su dostupni na zahtev.

odeljku nalaze informacije u kojoj meri je navedena institucija izvršila svoje odgovornosti, što se odrazilo i na promene koje su se desile od 2015. godine. Svaki deo donosi zaključak zapažanja MŽK-a u vezi sa učinkom institucije. Završni deo ovog izveštaja pruža preporuke za svaku instituciju u pravcu boljeg sprovođenja svojih zakonskih obaveza.

Nalazi: Institucionalni odgovor na rodno zasnovano nasilje na Kosovu

Ovaj odeljak rezimira nalaze koji su rezultirali iz nadgledanja, intervju a i analiziranja podataka, kako pripadaju svakoj instituciji koje imaju pravnu odgovornost za adresiranje rodno zasnovanog nasilja.

Nacionalni koordinator protiv nasilja u porodici

Jedan od zamenika ministara pravde mora zadržati poziciju nacionalnog koordinator a protiv nasilja u porodici.²⁰ Ova pozicija podrazumeva nadgledanje implementacije NSZNP-a i koordinaciju rada Među-ministarske koordinacione grupe o nasilju u porodici. Prethodni zamenik ministra pravde, Lirak Celaj, nadgledao je izradu i finalizaciju NSZNP-a, i organizovao je prvu među-ministarsku koordinacionu grupu o nasilju u porodici 6. marta 2017. godine.

Međutim, nakon glasanja o nepoverenju 10. maja 2017. godine, Vlada Kosova je postala uglavnom nefunkcionalna. Nakon parlamentarnih izbora 11. juna 2017. godine, Kosovo je formiralo vladu 9. septembra 2017. godine. Međutim, od decembra, premijer još uvek nije imenovao zamenika ministra pravde da služi kao nacionalni koordinator.²¹ Time, Kosovo do sada nije imalo nacionalnog koordinator a već 10. meseci. Stoga, od marta 2017. godine nije organizovan nijedan koordinacioni sastanak o nasilju u porodici. Činjenica da je ova ključna pozicija ostala tako dugo prazna, ometan je napredak u implementaciji NSZNP-a.

Policija Kosova

Kosovska policija ima opštu obavezu da istraži sve zločine, prema Krivičnom zakoniku Kosova (KZK). KZK definiše nekoliko postupaka koji mogu uključiti rodno zasnovano nasilje ako su takvi zločini počinjeni protiv osobe zbog pola osobe, uključujući, ali ne ograničavajući se na: pretnju, izolaciju, uznemiravanje, lakšu telesnu povredu, tešku telesnu povredu, seksualni napad, degradaciju rodnog integriteta, seksualnog zlostavljanja, silovanja, ubistva, prisilnog braka, ucene i trgovine ljudima radi seksualne eksploatacije. Kada su počinjeni u okviru porodičnog odnosa, one predstavljaju krivična dela i moraju se goniti automatski prema službenoj dužnosti (*ex officio*).

U skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku, policija mora istražiti sve navodne zločine, na osnovu definicija krivičnih dela unutar KZK-a.²² To uključuje zločine počinjene unutar porodičnih odnosa. Stoga, policija je često prvi kontakt osoba za žrtve nasilja u porodici. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici postavlja osnovne odgovornosti Kosovske policije u odgovoru na zločine vezane za nasilje u porodici i upućivanje žrtava na druge službe.²³ Ove odgovornosti su dalje specifikovane u Standardnim operativnim postupcima za nasilje u porodici na Kosovu (SOP-ovi).²⁴ Dalje, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici predviđa da policija može izdati i privremene naloge za hitnu zaštitu u vreme kada su sudovi zatvoreni.²⁵

---

²⁰ Republika Kosovo, Vlada, Odluka br. 04/83 od 11.07.2012, na: http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Vendimet_83.pdf.

²¹ Republika Kosovo, uredba br. 02/2011 o zonama administrativne odgovornosti Kancelarije premijera i Ministara, na: http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Rregullorja_02-2011-e_miratuar nga_Qeveria-finale.pdf.

²² Krivični zakonik Republike Kosovo, Poglavlje XVI o krivičnim delima protiv života i tela, članovi 178-192, na: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/Criminal%20Code.pdf>.

²³ Republika Kosovo, Skupština, Zakon br. 03/L-182 o zaštiti od nasilja u porodici, član 24. Odgovornosti policije Kosova, 2010, na: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2010-182-eng.pdf>.

²⁴ Vlada Republike Kosovo, Agencija za ravnopravnost polova, „Standardne operativne procedure od nasilja u porodici na Kosovu“, septembar 2013. godina, Kosovo, na: <http://abgj.rks-gov.net/Portals/0/Procedurat%20Standarte%20t%C3%AB%20Veprimit%20p%C3%ABr%20Mbrotjtje%20nga%20Dhuna%20n%C3%AB%20Familje.pdf>.

²⁵ Zakon br. 03/L-182 o zaštiti od nasilja u porodici, član 24.

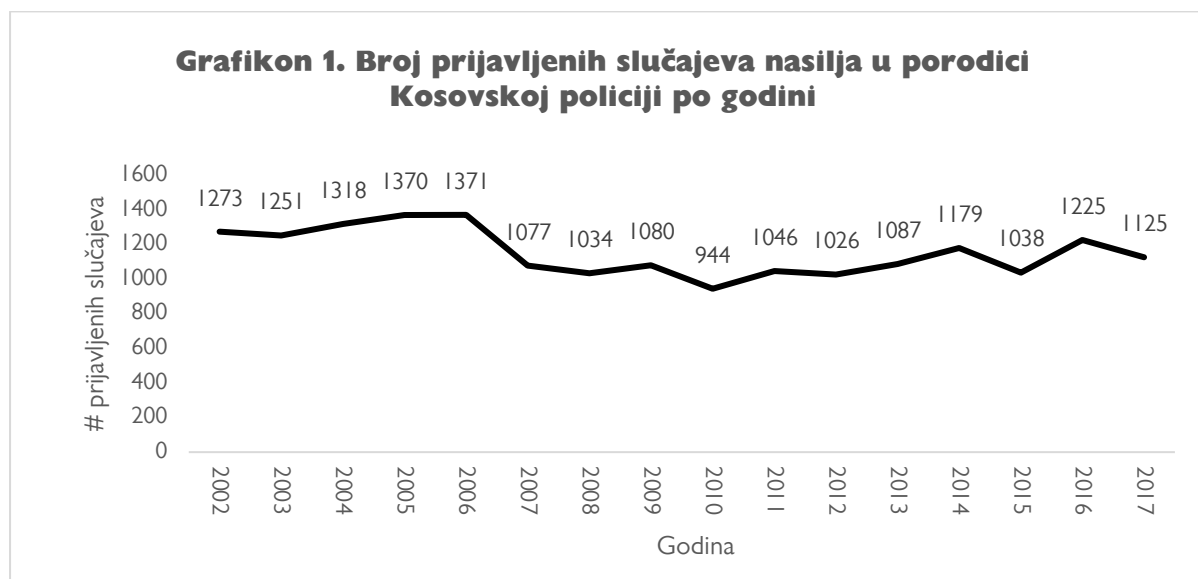

U slučajevima nasilja u porodici, policija treba da odgovori na prijavama o pretnjama ili delima nasilja u porodici, treba da prati žrtve kada uzimaju lične stvari i, u slučajevima kada policija sumnja da je počinjen zločin nasilja u porodici, oni moraju uhapsiti odmah navodne počinioce. Policija ima besplatan javni broj za prijavljivanje zločina, uključujući pozive za nasilje u porodici, koji je otvoren od 8:00 do 22:00 časova: 192 i 080019999. Policija je u svakoj opštini osnovala Jedinice za istraživanje nasilja u porodici (JINP). Ona treba da se sastoji od žene i muškarca.

Nažalost, Kosovska policija je odbila zvanični zahtev MŽK-a da razgovara sa policijskim službenicima vezano za njihov rad u rešavanju rodno zasnovanog nasilja. Zbog toga, nalazi u ovom delu oslanjaju se prvenstveno na intervju sa šefom JINP-a koji nije direktno uključen u istrage u skladu sa njenim nadležnostima. Nalazi su takođe izvučeni od posmatrača BIRN-a vezano za rad policijskih službenika, što podrazumeva nadgledanje interakcije policajaca sa žrtvama tokom slučajeva, kada je to bilo dozvoljeno. Međutim, posmatračima BIRN-a takođe nije bio dozvoljen ulazak u policijske stanice. S obzirom na ova metodološka ograničenja, MŽK nije mogao tačno meriti promene u podizanju svesti i stavovima policije.

Po pitanju njihovih uloga i odgovornosti, policija je izjavila da su službenici svesni o SOP-u, uglavnom zato što su slični sa opštim operativnim procedurama policije. Prema JINP kosovske policije, policija je sprovela neke od aktivnosti predviđenih u NSZNP.²⁶ Međutim, nedovoljna finansijska podrška, posebno odvojena sredstva za JINP, ometaju policiju da u potpunosti realizuju svoje odgovornosti, izjavili su oni. Na primer, službenici koji reaguju na vanredne situacije navode da često moraju sami platiti za hranu, odeću i higijenska sredstva za žrtve, jer ne postoji budžetska linija za pokrivanje ovih vrsta troškova.

Policija je verovala da više građana prijavljuje nasilje, i da to pokazuje da se svest građana povećana, kao i njihovo poverenje u institucije. Međutim, podaci koje je policija prikupila sugerišu samo umereni porast u izveštavanju od 2015. godine (vidi Grafikon 1).

Policija je rekla da žene i dalje oklevaju da prijave nasilje. „Dobijamo pozive od žena, koje kažu „zvala sam [policiju] kako bi ste možda mogli da samo razgovarate sa mužem i da mu zapretite mu se ne ponovi nasilje. Ne želim da prijavim slučaj“, rekao je šef JINP-a. Policija veruje da takvi pozivi nastaju jer žene i dalje nemaju održiva alternativna rešenja za život. Bez programa ekonomske podrške i rehabilitacije, žrtve strahuju da traže podršku, kažu policija.

²⁶ Svi nalazi relevantni za policiju na osnovu razgovora sa Kapetanom Tahire Haxholi, šefom JINP-a, osim ako nije drugačije naznačeno.

Nadzor MGK-a i BIRN-a ukazuje na to da nakon dešavanja nasilja, policija još uvek pokušava da izvadi žrtve iz zajedničkog stana, ostavljajući muža ili počinioca u kući. Jednom prilikom iz nadzora posmatrači, policija je čuvala žrtvu u stanici 48 sati, a počinioc je poslat kući. Ako je počinjen zločin, policija treba da drži počinioca, a ne žrtvu.²⁷

Socijalni radnici su takođe raportirali da u nekim slučajevima policijski službenici koji nisu u JINP-u, razgovarali bi se sa žrtvama bez prisustva socijalnog radnika, potencijalno traumatizujući žrtve svojim lošim, neobučanim pristupom. Dokazi sugerišu da se neki policajci i dalje trude da ponovo ujedine porodicu. Na primer, pregledani policijski izveštaj navodi: „Bila je intervjuisana od policijske jedinice za istragu u prisustvu radnika CSR-a, i ona izjavljuje da se slaže da se vrati da živi sa svojim suprugom“. Navodeći da se žrtva „složila“ da se vrati kući, sugeriše da je policijski službenik i / ili socijalni radnik uticao na njenu odluku. Kako je MŽK već napisao, porodično savetovanje o ponovnom ujedinjenju nije među ulogama i odgovornostima policije.²⁸

Policija ima odgovornost da nadgleda izvršenje naloga za zaštitu.²⁹ Pošto je povreda naloga za zaštitu krivično delo,³⁰ policija takođe ima odgovornost da odgovori na izveštaje o povredi naloga za zaštitu. U 2017. godini, policija je zabeležila 10. takvih povreda.³¹ Neki od intervjuisanih ZZ-a su izjavili da policijski službenici ne obezbeđuju uvek izvršenje postojećeg naloga za zaštitu kako bi trebali. MŽK nije bio u stanju da oceni odgovor policije o nalogu za zaštitu, jer ekipi nije bilo dozvoljeno da oceni intervjuisanje ili direktno nadgledanje policije.

Minimalne informacije su bile dostupne vezano za odgovor policije nad rodno zasnovanim zločinima koji su počinjeni van porodičnih odnosa.³² Vezano za seksualno uznemiravanje, ne postoji specifična definicija o seksualnom uznemiravanju u MŽK-u, tako da je nejasno koliko od 416. slučajeva uznemiravanja koji su raportirani između 2015. i 2017. godine su seksualne prirode. Međutim, žene su obuhvatile najmanje 71% žrtava slučajeva uznemiravanja prijavljenih policiji tokom ovog perioda. Policija je zabeležila nekoliko slučajeva zločina koji uključuju rodno zasnovano nasilje, kao što su degradacija seksualnog integriteta (pet) i silovanje (97) tokom istog perioda. Žene su činile 100% ljudi koji su patili od degradacije seksualnog integriteta i 90% žrtava silovanja (vidi Aneks I).

Seksualno nasilje ostaje tabu tema i žrtve mogu strahovati zbog društvenih posledica koje se vežu sa prijavljivanjem.³³ To doprinosi niskom stepenu prijavljivanja. Slučajevi koji su prijavljeni MŽK-u i njenim članovima od 2015. godine, sugerišu da su se više slučajeva desili, ali niti su žrtve prijavljivale a niti je policija registrovala slučajeve.³⁴ Na primer, mlada žena je prijavila u policiji seksualno uznemiravanje koje je počinjeno nad njom od strane nepoznate osobe na ulicama Uroševca. Policija joj je odgovorila da, „Mi ne možemo da učinimo ništa jer nemamo kamere u gradu i nemamo nikakav dokaz“. Jedna druga mlada žena je rekla MŽK-u:

Kada sam prvi put prijavila seksualno uznemiravanje, desilo se kada sam bila studentkinja u prostorijama Univerziteta. Iako je opšti tretman policije bio veoma dobar i sve procedure su kompletirane dobro, oni su tražili dokaz, koji nisam mogla da im pružim jer je bilo nemoguće. Slučaj ostaje otvoren, i ja nikada nisam primila poziv niti podršku policije.

Drugi put, bila sam seksualno uznemirena od strane jednog publiciste. Ovog puta sam imala dokaz i otišla sam u policiju. Ponovo, prvi kontakt je bio dobar, ali nakon toga nisam primila konkretnu informaciju o postupku. Pozvala sam ih da shvatim da li su ikada sreli počinioca. Rekli su mi da postupak ide dobro, istraga je u toku i ništa više nisam čula od tada. Veoma sam razočarana, jer se više ne osećam sigurno da prijavim nešto.

---

²⁷ SOP.

²⁸ Farnsworth et al. Za MŽK, *Nema više opravdanja*.

²⁹ Zakon br. 03/L-182 o zaštiti od nasilja u porodici, član 3.

³⁰ Ibid, član 25.

³¹ Podaci iz Kancelarije za zaštitu i pomoć žrtvama.

³² Posmatrači BIRN-a nisu se sreli sa takvim slučajevima tokom njihovog nadgledanja raznih institucija. MŽK nije bio u stanju da pita policiju o takvim zločinima, pošto intervjui nisu bili dodeljeni.

³³ Vidi Farnsworth et al. Za MŽK, *Nema više opravdanja*, str. 44-45.

³⁴ Takvi slučajevi su prijavljeni u MŽK i u njenim organizacijama članica.

MŽK je posmatrao i policijske službenike koji su izveštavali o seksualnom nasilju. Na primer, detektivi su u šali razmenjivali informacije o slučaju u kojem je žena prijavila da je čovek pipao na ulici. Detektiv i očigledno ostatak policijske stanice smatrali su zabavnim činjenicu da bi neko čak prijavio takav slučaj. U drugom slučaju, žena policajac je rekla MŽK-u da policija ima neke izveštaje o silovanju, ali da su to obično „lažni“ slučajevi. Policijski službenik je komentarisao da su integritet i život muškaraca ugroženi takvim optužbama. Ako policija subjektivno oceni izveštaje kao „lažne“, možda ih ne evidentiraju u svojim sistemima ili zvanično ne otvaraju slučajeve. Ove i druge priče koje su podeljene sa MŽK-om sugerišu da policija ne shvata ozbiljno izveštaje o seksualnom nasilju ili ih ne istražuje na odgovarajući način, što potencijalno doprinosi nedovoljnom dokumentiranju takvih slučajeva i doprinosi neadekvatnom adresiranju istih.

Krivljenje žrtava takođe može značiti da policija ne beleži slučajeve.³⁵ Nedavno je u javnom događaju jedna žena policajac komentarisala da „nošenje provokativne odeće“ može povećati šanse da žene dožive seksualno uznemiravanje: „Žene u odeći sa tigrovim šarama su provokativne; čak i žene okreću glave, a kamoli muškarci“.³⁶ U stvari, odeća ili izgled su nerelevantni. Ako je počinjen zločin kao što je definisan u KZK-u, uvek je krivica počinioaca za vršenje zločina i nikada nije krivica žrtve.

Dok je nadgledao slučaj iz 2016. godine koji je obuhvatao silovanje, MŽK je primetio krivljenje žrtve od nekoliko policajaca. Prvo, policajac koji je intervjuisao žrtvu je pitao da li je nevinna, što je nerelevantno za slučaj, i „da li je učinila nešto loše“, donoseći zaključak krivice. Kratko nakon toga, žrtvi je rečeno da da njenu izjavu drugom policajcu, koji je dosledno prekidao sa neprofesionalnim pitanjima, kao što je, „Ne mogu da verujem da neko, pogotovo žena, može otići kod kuće stranca“. Dalje, on je pitao žrtvu, „da li ste osećali zadovoljstvo tokom silovanja“. To izgleda da je bio standardni postupak, jer je pitanje bilo napisano u obrascu. Ova pitanja su bila veoma uznemirujuća za žrtvu. Ovaj slučaj je ilustrovao kako kulturne norme vezano za nevinost i društvena kontrola nad ženskim telom može da utiče na odgovor nekih policajaca vezano za slučajeve seksualnog nasilja. nevinost i mesto zločina nema veze sa slučajevima koji obuhvataju seksualno nasilje.

Štaviše, u istom slučaju, od žrtve je traženo da ponovi svoju priču u tri različite prilike različitoj (i muškoj) publici. Terajući žrtve da ponavljaju svoje priče nekoliko puta je traumatizirajuće i nepotrebno, jer žrtve trebaju da ponovo prožive užasne događaje. Policajci ne trebaju da traže da žrtve podele svoju celu priču; žrtve trebaju samo da pružaju značajne informacije, posebno kada policija zna da slučaj spada pod nadležnošću druge jedinice, kao u ovom posebnom slučaju. Pristup policajaca u ovom posebnom slučaju sugeriše da postoji nedovoljne obuke vezano za prikladan tretman žrtva seksualnog nasilja.

U istraživanju i sprečavanju rodno zasnovanog nasilja protiv LGBTQI osoba, policija je navodno znatno poboljšala njihov pristup. Predstavnici LGBTQI organizacija su izjavili da od 2015. godine, imalo je četiri ili pet slučajeva seksualnog uznemiravanja u pravcu LGBTQI osoba. Oni veruju da njihova podrška LGBTQI osobama u izveštavanju slučajeva policiji je poboljšala institucionalni učinak i tretman LGBTQI osobama. Jedan predstavnik je rekao:

Mi ih samo podržavamo kako bi smo olakšali pristup institucijama ljudima nije uvek lako da se obrate policiji. Uvek je mnogo lakše ako se izvesti slučaj [nevladinoj organizaciji] NVO-u, onda se slučajevi uzimaju mnogo ozbiljnije. Ovo govorim na osnovu dokaza. Slučajeve koje smo adresirali individualno kod institucija i slučajeve koje smo podržali kao NVO su bili tretirani različitiije. Barem je poverljivost uzeta u obzir ozbiljnije, a ne kao u prošlosti. Na primer, prijavili

**„Žene koje oblače
odeću sa tigrovim
šarama su
provokativne; čak i
žene okreću glavu, a
kamoli muškarci“.**

- Žena policajac

³⁵ William Ryan je originalno definisao izraz „krivljenje žrtve“ kao ideologiju koja je bila korišćena da opravda počinjene zločine protiv crnih ljudi u Sjedinjenim državama (*Krivljenje žrtve, Nju Jork: 1971.*). Pojam je od tada proširen na diskusije vezano za seksualno nasilje, jer su žene bile krivljene zbog načina kako su se oblačile, kuda su išle ili šta su uradile, umesto krivljenja počinioaca izvršenog zločina. Suarez i Gadalla argumentuju da kultura krivljenja žrtve doprinosi na prodornost silovanja („Prestanite kriviti žrtvu: Meta analiza o mitovima silovanja“, *Časopis za međuljudsko nasilje* 25(11) 2010–2035, SAGE, 2010).

³⁶ Komentari policajca tokom nedavnog sastanka sa MŽK-om, 2017.

ste slučaj policiji u Prištini [i] unutar sat vremena u Đakovici ste mogli da saznate da je gej osoba prijavila slučaj u policiji.

Od 2017. godine, organizacije koje podržavaju LGBTQI osobe prijavile su profesionalan i pažljiv pristup policije u pružanju pomoći u slučajevima rodno zasnovanog nasilja.

Generalno, MŽK ne može dati jasne zaključke u vezi sa time da li su se policijska svest i učinak poboljšali u rešavanju slučajeva rodno zasnovanog nasilja, jer MŽK-u nije bilo dozvoljeno da intervjuiše ili da pažljivo prati slučajeve. Međutim, na osnovu BIRN-ovog nadgledanja slučajeva nasilja u porodici, čini se da je generalno poboljšana svest među policajcima u JINP-u, prvenstveno u vezi sa nasiljem u porodici. U međuvremenu, neki od nedavno imenovanih službenika JINP-a izgleda da nemaju dovoljno obuke i stručnosti. Neki službenici još uvek podstiču pomirenje porodice, iako to nije u njihovom mandatu. Dokazi sugerišu da neki policijski službenici nemaju dovoljno obuke, a time i svest o različitim oblicima seksualnog nasilja i kako tretirati žrtve prijavljivanja seksualnog nasilja. Krivljenje žrtava ostaje zabrinjavajuće. Čini se da ove i kulturne norme otežavaju odgovarajući tretman žrtvama seksualnog nasilja, što potencijalno doprinosi ponovnoj traumatizaciji.

Kancelarija Državnog tužioca

Na osnovu obaveza koje proizilaze iz Zakona o krivičnom postupku,³⁷ dalje definisano u SOP-ovima za zaštitu od nasilja u porodici, Državni tužilac je odgovoran za „razmatranje dokaza incidenta nasilja u porodici kako bi odredio da li postoji dovoljno dokaza kako bi se opravdalo i podržalo gonjenje slučaja, uključujući bilo kakvu povredu naloga za zaštitu“.³⁸ Zakon o zaštiti od nasilja u porodici obavezuje tužioce da goni *prema službenoj dužnosti (ex officio)* povredu privremenih naloga za zaštitu, naloga za hitnu zaštitu i nalog za zaštitu. Tu stoji da izdavanje ovih naloga ne treba da „spreči zainteresovane strane da podnesu kriminalni postupak vezano za činjenjem ili nečinjenjem koje predstavljaju krivična dela“.³⁹ Tužiocima imaju druge obaveze koje uključuju politike nadgledanja, konkretno JINP-a, kako bi se osiguralo da svi dokazi koji se odnose na slučajeve nasilja u porodici budu pravilno prikupljeni; održavanje svih podataka; obezbeđivanje dokaza ostaje poverljivo sve do optužnice; i postupanje u najboljem interesu deteta kada je žrtva dete.⁴⁰

Prema NSZNP, Kancelarija državnog tužioca treba imati „posebno imenovane tužioce koji koordiniraju rad za postupanje u slučajevima nasilja u porodici“.⁴¹ Nekoliko specijalizovanih tužilaca su imenovani i obučeni. Međutim, specijalizovani tužiocima nisu odgovorni samo za slučajeve nasilja u porodici.

Studija slučaja: Odgovor Osnovnog tužilaštva na nasilje u porodici

Dok su MŽK i BIRN pratili slučajeve rodno zasnovanog nasilja, visoko poštovani advokat i javna ličnost bio je prijavljen od njegove supruge za nasilje u porodici. „Dana 28. septembra 2017. godine, B.G. je prijavila u policiji da nakon svađanja sa svojim suprugom, osumnjičeni T.G. je fizički napao žrtvu udaranjem po glavi i rebrima“. Tužilac na dužnosti je oslobodio osumnjičenog bez držanja na 48-časovni pritvor. Glavni tužilac je kasnije rekao BIRN-u da je tužilac napravio grešku puštanjem osumnjičenog. On je dodao: „Ta žena nije bila sigurna da te večeri ode kući. Spavala je negde drugde, a taj slučaj nasilja u porodici bio je prilično ozbiljan“. Taj T.G. nije bio uhapšen, stavljen je u 24-časovnom policijskom izveštaju koji navodi: „Albanska žena podnosilac prijave je izvestila da je fizički napadnuta od svog muža. Osumnjičeni je saslušan u vezi s predmetom i nadležni tužilac je bio obavješten. Nema izveštaja o hapšenju osumnjičenog“. Posmatrač BIRN-a stupio je u kontakt sa nadležnim tužiocem 18. oktobra (20 dana nakon prijavljenog incidenta) da bi se raspitao da li je doneta odluka o početku istrage. Tužilac je naveo da još nije otvorio slučaj jer postoje neki stariji slučajevi koji su na redu.

³⁷ Skupština Zakon o krivičnom postupku, član, 228 Dodatne zaštitne mere u slučajevima nasilja u porodici, na: <https://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/Criminal%20Procedure%20Code.pdf>.

³⁸ SOP-ovi, str. 43.

³⁹ Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, član 26.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ NSPDV, Aktivnost 3.2.7.

Oni imaju i druge slučajeve. Štaviše, izgleda da ne idu svi slučajevi nasilja u porodici ovim specijalizovanim tužiocima. Umesto toga, tužilac na dužnosti i koji ima vremena ima tendenciju da preuzme slučaj. Davanje slučajeva nasilja u porodici neobučenim tužiocima može biti manje efikasno i dugotrajnije ako ne poseduju relevantnu ekspertizu. To bi moglo dovesti do odlaganja i ometati implementaciju NSZNP-a, koji poziva na slučajeve nasilja u porodici sa prioriteto, kao kršenje ljudskih prava.⁴² Navodno, opšti zaostatak sudskih predmeta,⁴³ mogu potkopati pristup žrtava pravdi (vidi studiju slučaja). Neuspeh otvaranja slučajeva nakon dužeg vremenskog perioda nakon incidenta, može dovesti žrtve u opasnost od recidivizma.

Generalno, nadgledanje i intervjui su utvrdili da su tužitelji svesni svojih dužnosti i obaveza. Međutim, svi tužioci nisu imali isti nivo svesti. Jedan tužilac je izjavio:

Sudije i tužioci uglavnom nemaju znanja da slučajevi nasilja u porodici imaju potpuno drugačiju dinamiku u poređenju sa drugim običnim slučajevima. Veoma često se žrtva i počinioc pomiruju na sudu. Problem je u tome što tužioci zasnivaju ceo svoj slučaj na izjavi žrtve. Često u slučajevima nasilja u porodici žrtva menja svoju izjavu nakon usaglašavanja sa počiniocem. Tužioci trebaju da izgrade svoj slučaj i na osnovu drugih dokaza, ne samo jedne izjave. Drugi dokazi moraju biti prikupljeni i predmet se treba ispitati po službenoj dužnosti (*ex officio*), a ne na osnovu toga da li žrtva to želi ili ne. Država se ne oslobađa automatski od obaveze da krivično goni počinioca, čak i ako žrtva želi da se pomiri.⁴⁴

Na primer, u jednom slučaju, MŽK je primetio da tužioci nisu saslušavali članove porodice žrtve, što bi pružilo dokaze o dugoročnom obliku fizičkog zlostavljanja u vezi sa predmetom. Neuspeh tužilaštva o prikupljanju dovoljnih dokaza mogao je doprineti malom kaznom za počinitelja.

U drugom slučaju, tužilac je rekao MŽK: „Lično sam se bavio slučajem kada je supruga koristila fizičko nasilje prema suprugu. I dalje se smejem oko toga. Oboje su bili veoma emancipovani i obrazovani... Rekao sam joj: „Bravo! Neko se pojavio koji je pobedio [muškarca]! ... Kazna za nju bila je minimalna“. Nasilje koje uključuje fizičku telesnu povredu predstavlja zločin nezavisno od pola počinioca; institucije treba da tretiraju predmete profesionalno i u skladu sa zakonom. Dalje, u ovom saopštenju ilustrovano je da je i dalje prisutno uverenje tužilaca i drugih, da nasilje u porodici utiče samo na osobe koje nisu „emancipovane“. Prethodno istraživanje MŽK pokazalo je da „nema statistički značajnog odnosa između doživljaja nasilja u 2014. godini i geografske lokacije (ruralnog / urbanog ili regionalnog), obrazovnog nivoa, primanja socijalne pomoći, prihoda domaćinstva ili individualnih prihoda ispitanika“.⁴⁵ Stoga, dokaz ne podržava uverenje da se nasilje javlja samo u neobrazovanim ili „zaostalim“ domaćinstvima. Naprotiv, ovo je pogrešno shvatanje.

Ovaj i drugi intervjui sugerišu da neki tužioci i dalje nemaju dovoljno obuke i takođe znanje i svest. NSZNP predviđa da će tužioci redovno pohađati obuku na temu nasilja u porodici. Neki tužioci su pohađali takvu obuku u poslednjih nekoliko godina, ali to je pre bilo kao ad hoc nego institucionalizovana praksa. Međutim, tužioci su primetili da obuka treba biti kontinuirana i obavezna kako bi se osiguralo da tužitelji budu svesni svojih dužnosti i obaveza u vezi sa slučajevima nasilja u porodici. Neki tužioci su takođe izjavili da bi uključivanje specifične definicije nasilja u porodici unutar KZK-a omogućilo boljem tretiranju i istraživanju takvih slučajeva.

U pravcu implementacije novog očekivanog krivičnog zakona za maloletnike, Tužilački savet Kosova je navodno počeo da priprema studio za intervjuisanje za decu i za žrtve unutar svake Kancelarije tužioca, koji sadrži opremu za audio i video snimke, finansiran od Ambasade Sjedinjenih Država.⁴⁶ Ranije, Dečiji fond Ujedinjenih nacija (UNICEF) instalirao je tehničke instalacije u policijskim stanicama. Svrha korišćenja audio ili video zapisa za snimanje intervjua sa ugroženom žrtvom je osigurati da se osoba intervjuše samo jednom, u cilju sprečavanja ponovne viktimizacije ili ponovnog traumatiziranja žrtve.

⁴² Ibid, Aktivnost 3.1.1., str. 9.

⁴³ Korespodencija MŽK-a sa EULEKS-om, januar 2018.

⁴⁴ Intervju MŽK-a sa tužiocem.

⁴⁵ MŽK, *Nema više opravdanja*.

⁴⁶ Korespodencija sa EULEKS-om, januar, 2018.

Postoji rizik da policija, tužilaštvo i sud vrše odvojene razgovore sa istom žrtvom, bez obzira na dobrobit osobe.

Pored nasilja u porodici, tužioci moraju istražiti i druge oblike rodno zasnovanog nasilja. Većina tužilaca koji su intervjuisani za ovaj izveštaj su bili iz Opšteg departmana. Međutim, neki zločini koji uključuju rodno zasnovano nasilje su adresirani od Odeljenja za teška krivična dela, kao što su seksualni napad i silovanje. Prema tome, nisu svi tužioci koji su intervjuisani od MŽK-a razmatrali takve slučajeve.⁴⁷ Ipak, neki tužioci su bili uključeni u gonjenju rodno zasnovanih zločina nad ženama i devojkicama. Jedan tužilac je govorila o slučaju u kojem je bila uključena:

Ja sam gonila slučaj kada je 14-godišnja devojkica umrla nakon što je rodila dete. Još uvek mislim da joj je neko dao nešto da popije, što ju je ubilo. Naredila sam istragu. Porodica se zatvorila. Ne bi ništa izjavili. Počela sam sa školskim prijateljima. Pitala sam ih da li se viđala sa nekim. Rekli su: „Ne“. Onda smo pozvali porodicu. Rekli su: „Ne znamo ništa. U poslednjem mesecu smo saznali o trudnoći. „Zvala sam celu porodicu za test DNK-a: oca, ujaka, brata, sve. Rezultati su pokazali da je to bio brat. [...] Uhapsili smo njenog brata. Otac nas je molio: „Nemojte ponižavati mog sina.“ Rekla sam mu: „Ali on je silovao i ubio vašu ćerku“.⁴⁸

Komentari porodice ilustruju kako postojeće društvene norme mogu značiti da neki članovi porodice mogu ceniti „čas“ muškaraca više nego što cene živote ili dobrobiti žena i devojaka. Mlade žene mogu biti posebno ranjive. Pristup tužioca da u potpunosti istraži slučaj i insistira na identifikaciji počinioca u društvenoj sredini ilustruje dobru praksu.

Drugi tužilac je rekao: „Žena je prognana od osobe. Pratio ju je stalno u različitim prilikama i mestima. To me je nateralo da odlučim da ga stavim pod pritvor. „To ilustruje još jedan primer u kojem je tužilaštvo postupalo u skladu sa zakonom. Generalno, intervjui sugerišu da tužioci imaju svest o različitim oblicima rodno zasnovanog nasilja koji se smatraju zločinima u skladu sa KZK.

Međutim, bilo je izuzetaka. Na primer, tužilac je izjavio: „Nema razlike između seksualnog zlostavljanja i seksualnog uznemiravanja.“ Drugi tužioci su na sličan način pobrkali uznemiravanje sa seksualnim napadom. To ukazuje na to da, dok su neki tužitelji imaju dobrog znanja, drugi nemaju dovoljno jasnog razumevanja o svim oblicima rodno zasnovanog nasilja. Posmatranje Misije Vladavine Prava Evropske Unije na Kosovu (EULEKS) je takođe otkrilo „nepotrebno odložene postupke i teškoće prikupljanja dokaza, posebno u slučajevima kada postoji potreba za ekspertizu (forenzički i psihološki pregled itd.) [Kao i] nedostatak forenzičkih jedinica specijalizovanih za slučajeve silovanja, ljudskih bića i nasilja u porodici“.⁴⁹

U zaključku, u odnosu na 2015. godinu, tužioci su dobili obuku i generalno izgledaju više svesni svojih dužnosti i obaveza u pogledu krivičnog gonjenja zločina počinjenih unutar domaćih odnosa. Imenovanje tužioca specijalizovanih u rodno zasnovanom nasilju je pozitivan razvoj. Međutim, nekim tužiocima i dalje nedostaje znanje i razumevanje u vezi sa nekoliko oblicima rodno zasnovanog nasilja, kao što su seksualno uznemiravanje i seksualni napad.

Zastupnici žrtava

Kancelarija za zaštitu i pomoć žrtvama nalazi se pri Kancelariji državnog tužioca Kosova.⁵⁰ Od 2013. godine zastupnici žrtava (ZŽ-a), koji se nalaze u sedam regiona, pružaju pomoć osobama pogođenim zločinima trgovine ljudima, nasiljem u porodici, protiv seksualnog integriteta, ubistava i

⁴⁷ Tužilaštvo je izabralo koje tužioce može MŽK da intervjuiše i oni su služili da rade na slučajevima nasilja u porodici.

⁴⁸ Intervju MŽK-a, 2017.

⁴⁹ Korespodencija sa MŽK-om, 2017.

⁵⁰ Republika Kosovo, Tužilački savet Kosova, „Uredba o mandatu, strukturi i funkcionisanju Kancelarije za zaštitu i pomoć žrtvama“, na: http://www.psh-ks.net/repository/docs/REGULATION_FOR_THE_MANDATE_STRUCTURE_AND_FUNCTION_OF_THE_VPAO.pdf.

pljačke, kako je definisano u KZK-u.⁵¹ Što se tiče slučajeva nasilja u porodici, ZŽ se sreo sa žrtvama odmah nakon što su prijavili nasilje u porodici policiji. ZŽ bi trebali da obezbede da žrtve razumeju usluge koje su dostupne od države i kako da pristupe takvim uslugama. Kancelarija za zaštitu i pomoć žrtvama ima besplatan telefonski broj putem kojeg osobe mogu prijaviti nasilje i dobiti pomoć u vezi sa krivičnim delima, uključujući nasilje u porodici, trgovinu ljudima, zločine protiv seksualnog integriteta, otmice i ubistava.⁵² Operator je dostupan 24 sata dnevno, svakodnevno, na besplatnoj telefonskoj liniji: 0800 11 112. Operateri linije za pomoć upućuju žrtve gore pomenutih krivičnih dela u odgovarajućim institucijama koje nude podršku.

Posmatrači BIRN-a sugerišu da su većina žrtava upućeni kod ZŽ-a od policije.⁵³ Posmatrači su primetili da ZŽ-ovi imaju tendenciju da pravilno izvršavaju svoje obaveze. U svim slučajevima, ZŽ-ovi su se susreli sa klijentima u privatnoj sobi, bez prisustva bilo koga da utiču na diskusiju. Takođe, ZŽ-ovi odmah beleže fajlove, ažurirajući svoje baze podataka.

ZŽ-a je obavestio žrtve o dostupnim službama i njihovim dužnostima prema žrtvi, uključujući i podršku koju pružaju CSR-ovi, advokati i utočišta. ZŽ je takođe obavestio žrtve o njihovom pravu da angažuju advokata ili da posete psihologe. Međutim, ZŽ je upoznao žrtve o njihovom pravu na nadoknadu u samo sedam slučajeva. Razlozi zbog kojih ZŽ nije uvek obavestavao žrtve o ovom pravu bi moglo da se dodatno istraži.

Tabela I. Preduzete akcije od Kancelarije za zaštitu i pomoć žrtvama u 2017. godini

	# slučajeva
Zahtev za nalog za zaštitu	407
Zahtev za hitni nalog za zaštitu	51
Zahtev za privremeni hitni nalog za zaštitu	1
Odobreno od Suda	265
Odbijeno od Suda	12
Povučeno od strane odlukom	69
Povreda naloga za zaštitu	10
Zahtev za produženje naloga za zaštitu	8

Kako je navedeno u SOP-u i Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici, ZŽ-ovi su obavezni da pruže podršku žrtvama prilikom traženja zaštitnih naloga. Tabela I. prikazuje zahteve i odobrenja za naloge za zaštitu, naloge za hitnu zaštitu i naloge za privremenu zaštitu koje izdaje Kancelarija za zaštitu i pomoć žrtvama. ZŽ-ovi su bili svesni o svojim odgovornostima o SOP-ovima.⁵⁴ Često su preporučivali nekoliko različitih mera koje žrtve mogu tražiti kao deo naloga za zaštitu. U međuvremenu, ZŽ-a je izjavio da je rad sa slučajevima rodno zasnovanog nasilja izazov, uglavnom zbog nedovoljne podrške od strane drugih relevantnih institucija. Druga prepreka je recidivizam, rekli su oni, što delimično pripisuju nedostatka odsustvu centara za psihosocijalni tretman počinitelaca na Kosovu. ZŽ je komentarisao: „Imamo česte slučajeve recidivista koji počinju krivično delo i ne zaustavljaju nasilje. Ako se bavimo ljudima kojima je neophodno psihosocijalno lečenje, onda ih treba poslati u odgovarajuće institucije a ne napustiti kući.

Na taj način, žrtva dobija bolji tretman“.

⁵¹ Ibid.

⁵² Republika Kosovo, Državni tužilac, „Vodič za Standardne operative procedure za Kancelariju za zaštitu i pomoć žrtvama“, na: http://www.psh-ks.net/repository/docs/Nr_1202_2013-Udhezim_mbi_Procedurat_Standarde_te_Veprimit_per_ZMNV-ne.pdf.

⁵³ Posmatrači BIRN-a su pratili 41. slučajeve raportirane kod ZŽ-ova. U većini slučajeva, žene su tražile podršku. Odnos između žrtve i okrivljenog se uglavnom ticao partnerima u braku. U većini slučajeva, muškarci su bili navodni okrivljeni, jedino u četiri slučajeva su žene bile okrivljene.

⁵⁴ Intervjui MŽK-a, 2017.

Što se tiče implementacije NSZNP-a od ZŽ-a, konkretnije potreba za organizovanje kontinuirane obuke za ZŽ-ove i novo imenovanih ZŽ-ova⁵⁵, ZŽ-ovi su imali tendenciju da izjave da su učestvovali na raznim obukama. U nekim regionima novi ZŽ-ovi su imenovani. Predviđena aktivnost NSZNP-a koja još nije sprovedena je imenovanje srpskih ZŽ-ova u zajednicama gde je srpski jezik maternji.⁵⁶

Dok slučajevi nasilja u porodici čine najveći deo njihovog rada, ZŽ-ovi imaju svesnost o drugim oblicima rodno zasnovanog nasilja. ZŽ-ovi su bili uključeni u nekim drugim takvim slučajevima, uglavnom vezani za trgovinu ljudima i zlostavljanje dece (vidi tabelu 2). Jedan ZŽ se prisetio slučaja: „Sećam se slučaja kada je direktor škole prvo poljubio devojčicu na obrazu, a kasnije i usne. Ovaj predmet smo tretirali krivičnim zakonom. Ja sam veoma zabrinut za ove slučajeve u našem regionu, jer su obično maloletne devojčice koje pate od nekog starijeg. „U drugom slučaju koje je ZŽ spomenuo, danac koji je radio u misiji na Kosovu uhvaćen je kako snima decu; predmet je tretiran krivičnim zakonom!“

U zaključku, generalno ZŽ-ovi su imali profesionalan učinak u izvršavanju svojih uloga i odgovornosti. Nadgledanje MŽK-a sugerise da je institucionalni odgovor ZŽ-a poboljšan od 2015. godine.

Osnovni sudovi

Odseci za krivične i građanske predmete, trebali bi dati prioritet slučajevima nasilja u porodici, tretirajući ih na pravičan i dostojanstven način. Ovo se odnosi na obe strane uključene u porodičnom sporu, i žrtvu i počinioca.⁵⁷ Departman za građanske predmete unutar Osnovnog suda je odgovoran za izdavanje hitnih naloga za zaštitu i naloga za zaštitu.⁵⁸ Građanski sudovi unutar ovih departmana takođe odlučuju koju meru zaštite da izdaju. Sudovi su obavezni da izdaju nalog za hitnu zaštitu unutar 24. časova

Tabela 2. Prijavljeni slučajevi u Kancelariji za zaštitu i pomoć žrtvama	
Vrsta zločina	2017
Nasilje u porodici	832
Trgovina ljudima (član 171.)	42
Silovanje (član 230.)	11
Seksualno zlostavljanje lica mlađih od 16. godina (član 235.)	39
Zlostavljanje dece sa pornografijom (član 238.)	2
Seksualno zlostavljanje (član 239.)	6
Seksualni napad (član 232.)	8
Seksualno zlostavljanje osoba sa mentalnim invaliditetom (član 234.)	1
Podsticanje seksualnih dela sa lažnim obećanjima braka (član 240.)	1
Olakšavanje ili prisiljavanje na prostituciju (član 241.)	2
Ubistvo (član 178.)	11
Kidnapiranje (član 194.)	4
Vanbračna zajednica sa osobom ispod 16. godina (član 247.)	14
Napuštanje dece (član 250.)	1
Zloupotreba dece (član 235.)	3
Pretnja (član 14.)	29
Ucena (član 341.)	2
Fizički napad (član 149.)	4
Prinuda (član 15.)	2
Pokušaj samoubistva	1
Samoubistvo	1
Pokušaj ubistva (član 28.)	8
Pokušaj teškog ubistva (član 28.)	8
Lakša telesna povreda (član 188.)	1
Pokušaj silovanja	2
Ukupno	1044
Rod žrtava	
Žene	881
Muškarci	163
Starost žrtava	
Maloletni	306
Punoletni	738

⁵⁵ NSPDV, Aktivnost 1.2.5.

⁵⁶ NSPDV, Aktivnost 2.3.2.

⁵⁷ SOP-ovi, p. 19.

⁵⁸ Zakon br. 03/L-182 o zaštiti od nasilja u porodici, član 3.

od podneska molbe.⁵⁹ U krivičnim postupcima, Sudovi su obavezni da kazne počinioce za krivična dela koja su definisana u Krivičnom zakoniku, uključujući počinjena dela unutar porodične veze. U skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici, povreda naloga za zaštitu dovodi do krivičnog dela.⁶⁰

Sudski savet Kosova odlučio je 2016. godine da imenuje krivične sudije u svim Osnovnim sudovima kako bi se specijalizovali za rodno zasnovano nasilje. Misija Evropske unije za vladavinu prava na Kosovu (EULEKS) obezbedila je obuku ovim sudijama. Međutim, izgleda da je ova inicijativa zaustavljena i relevantna obuka je bila ad hoc radije nego institucionalizovana.

NSZNP opisuje aktivnosti koje sudovi moraju preduzeti u cilju povećanja njihovog učinka i poboljšanja njihovog odgovora na nasilje u porodici. Na primer, svake godine sudovi trebaju organizirati predavanja o podizanju svesti mladih profesionalaca i sudskih pripravnika. Sudije koji su intervjuisani od MŽK-a izjavili su da su sudovi delimično sproveli ovu aktivnost. Sudije, prema izveštajima, obavljaju obuku o otežanim okolnostima u vezi sa slučajevima nasilja u porodici. Ipak, MŽK je naišao na sudije u

„Nemam vremena da prisustvujem obukama“.

- Sudija

departmanima civilnog i krivičnog sektora koji nikada nisu prisustvovali bilo kakvim aktivnostima podizanja svesti o nasilju u porodici. Neke sudije su izjavili da zbog velikog broja predmeta nemaju vremena da prisustvuju obukama. Polovina sudija uključenih u 79. slučajeva koje je zapazio BIRN nisu imali obuku u radu sa slučajevima nasilja u porodici.

Na pitanje da li se slučajevi nasilja u porodici tretiraju kao kršenje ljudskih prava i imaju prioritet, većina sudija su rekla da jesu. Ispitanici iz drugih institucija ukazali su na to da se učinak sudija poboljšao u tom pogledu od 2015. godine. Štaviše, sva 79. slučajeva nadgledanih od strane BIRN-a su blagovremeno poslani na sud.⁶¹ Čak i tako, opšti zaostatak predmeta može i dalje uzrokovati na određena kašnjenja u presudi slučajeva nasilja zasnovanih na rodnoj osnovi.⁶²

NSZNP takođe poziva sudove da „izbegnu razdvajanje krivičnih i građanskih postupaka dok se tretiraju slučajevi sa prioriteto od strane Kancelarije tužioca i suda“.⁶³ Strategija predviđa da nalozi za zaštitu u parničnom postupku postanu deo dosijea tužilaštva za krivično gonjenje. Većina sudija smatra da su ove procedure bolje definisane sada. Sudija je objasnio:

Postoje neki slučajevi nasilja u porodici koji su prvi put tretirani u građanskim i krivičnim predmetima. Mi kao građanske sudije smo govorili da se oni tretiraju kao krivična dela jer smo videli da osoba stalno počinje nasilje. Bilo je slučajeva gde su bili zatvoreni do jedne godine. Kada vidimo da tretiranje predmetu samo u parničnom postupku nema efekta (jer zahtevi za naloge za zaštitu imaju preventivni karakter, oni ne rešavaju problem, oni su privremeni), najbolje i najefikasnije rešenje je krivični postupak. Sudije preduzimaju drastičnije mere prema počiniteljima; oni podnose optužbe protiv njih i mogu ih staviti u zatvor.

Uprkos nekim dobrim praksama, kao što su tužioci, sudije koji rade u departmanu za krivična dela, izjavili su da bi tretiranje nasilja u porodici bilo mnogo lakše kada bi bilo jasno definisano unutar KZK-a.

Kao tužioci, i sudije su imali tendenciju da prepoznaju "pomirenje" kao prepreku među osobama u sporovima o nasilju u porodici. U Glogovcu, MŽK je posmatrao sudiju koji je pokušavao da pomiri

---

⁵⁹ Ibid., član 16.

⁶⁰ Ibid., član 25.

⁶¹ BIRN je nadgledao 79. slučajeva u Osnovnim sudovima u Glavnom departmanu, civilnoj diviziji. U 10. slučajeva, muškarci su bili žrtve a ostali slučajevi su bile žene.

⁶² Korespondencija sa MŽK-om sa akterima koji nadgledaju slučajeve.

⁶³ NSPDV, Aktivnost 3.1.4.

žrtvu i počinioca u tri odvojene prilike tokom jedne sednice za izdavanje naloga za zaštitu.⁶⁴ Drugi sudija je izjavio: „Kada se odredi sudska sednica, žene počinju da se kaju. Na primer, nedavno smo imali slučaj; žena je izjavila da pati od nasilja, ali onda kada je počela sudska sednica rekla je: „Želim da se spojim zajedno. Ja se kajem“. Ako je zločin počinjen, nije bitno da li žrtva „povlači“ svoje tvrdnje ili odluči da se ponovo pridruži njenom mužu. Tužilaštvo i dalje ima obavezu da goni slučaj na osnovu raspoloživih dokaza, i sud mora i dalje da odredi i izrekne kaznu, u skladu sa KZK-om. Ukoliko se to ne učini, žrtva se može ugroziti od recidivizma, naročito kada počinioci ne veruju da će pravosudni sistem ozbiljno tretirati slučajeve nasilja u porodici. Štaviše, ugušeni glasovi izjave sudija sugerišu da se krivica žrtava nastavlja. Kao što je još jedan drugi sudija rekao u vezi s drugačijim slučajem:

„Kada se odredi sudska sednica, žene počinju da se kaju“.

- Sudija

Žena je prijavila muškarca za seksualni napad, ali iskreno, ona je otišla sa njim u hotel, i tamo je on pokušao nešto. Ona je odbila. Ovi slučajevi su za mene malo problematični jer ako idete u hotel sa nekim, očigledno da će se nešto desiti.

Ove izjave ukazuju da se „krivljenje žrtve“ nastavlja, jer sudije pripisuju krivicu osobi koja je pretrpela zločin.⁶⁵ Međutim, počinioci moraju biti odgovorni za zločine koje čine. Nikada nije krivica žrtve. „Ne, znači ne,“ bez obzira na lokaciju. Optuživanje žrtve omogućava održavanje kulture koja prihvata muško nasilje nad ženama, čak i ohrabrujući nastavak izvršenja takvog nasilja.

Što se tiče naloga za zaštitu u predmetima građanskog suda, posmatrači BIRN-a su primetili da žrtve nasilja u porodici uglavnom zahtevaju zaštitnu meru kojom se počiniocima onemogućava pristup žrtvi.⁶⁶ Čak i kada ZŽ savetuje žene da zatraže druge mere, posmatrači primećuju da žene uglavnom samo traže ovu meru. Socio-kulturni uslovi na Kosovu i dalje predstavljaju izazove za primenu naloga za zaštitu, kažu sudije. Zbog proširenih porodica, sa različitim generacijama koje žive u istom domaćinstvu, ponekad je teško identifikovati najpogodnije zaštitne mere, rekli su sudije.

Štaviše, nedostatak rehabilitacionih centara za lečenje alkohola i narkomanije znači da sudije ne mogu uključiti takve mere u naloge o zaštiti, iako su predviđene Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici. Međutim, u četiri slučaja koje je pratio BIRN, sudovi su izdali mere za lečenje od zavisnosti od alkohola i zavisnosti od psihotropnih supstanci. U 17. posmatranih predmeta sudije nisu izdale naloge za zaštitu koje traže žrtve, jer nisu smatrali da su takvi nalozi neophodni.

Sledeći primeri sudskih predmeta koje je pratio BIRN ilustruju postupanje sudija u slučajevima nasilja u porodici.

Slučaj I. Niska kazna

Osnovni sud u Mitrovici je sproveo postupak optuženog koji je bio osumnjičen za izvršenje krivičnog dela napada,⁶⁷ prema optužnici Osnovnog tužilaštva u Mitrovici. Tokom saslušanja, optuženi se izjasnio krivim ispred suda vezano za ovaj prekršaj. On se izvinuo ženi i sinu koji su bili prisutni i koji su učestvovali u podnošenju zahteva za prekid njegovog pritvora. „Bio sam malo pijan, ali obećavam da više neću ponoviti takvo delo“, obećao je optuženi sudu. Kada je sudija pitao optuženog da li je bio svestan o drugim optužbama protiv njega, on je odgovorio da nije bilo drugih optužbi. U međuvremenu, tužilac je napomenuo da je čovek ranije bio optužen za počinjenje nasilja u porodici u 2014. godini, ali nije znao rezultat ovog slučaja. Sud je optuženom osudio na tri meseca zatvora. Međutim, kazna se neće izvršiti za godinu dana, ako okrivljeni ne izvrši krivično delo u ovom

⁶⁴ Posmatranje slučaja MŽK-a, 2017.

⁶⁵ MŽK je raspravljao o tome ranije (vidi, *Nema više opravdanja*, str. 21).

⁶⁶ Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, član 5.

⁶⁷ KZK, član 187.

vremenskom periodu. Ako se uslovna kazna ukine, biće izračunato vreme provedeno u pritvoru od 12. do 29. septembra 2017. godine. Državni tužilac je bio nezadovoljan odlukom sudije.⁶⁸

Ova odluka može dovesti njegovu suprugu i decu na rizik od potencijalnog budućeg nasilja. Socijalni radnici takođe primećuju nizak stepen kažnjavanja, što je doprinelo, kako oni izjavljuju, recidivizmu.⁶⁹

Slučaj 2. Krivljenje žrtve i pomirenje

Od početka sednice, sudija je pokušavao da „pomiri“ par. Ona je rekla: „Vi ste žrtva nedostatka institucije za savetovanje o braku. Mladi ste, i ako bih vas videla da odlazite, ruku pod ruku, ja bih aplaudirala. Bio bih veoma srećna. Verujem da će te se nakon isteka naloga o zaštiti ponovo spojiti“. Ona je takođe rekla da su obojica krivi, pošto je žrtva nakon smrti ćerke pala u depresiju, a možda se i ona loše ponašala sa svojim mužem. Dalje, sudija je izjavila da je žrtva možda mnogo tražila od svog muža. U međuvremenu, suprug je kriv jer ne razume osećaj majke i ne doživljava gubitak deteta na isti način kao i majka. Iz tog razloga, on se ponašao loše. Takođe, advokat izvršioca je pitao oštećenu čime ju je optuženi udario. Žrtva je rekla da ju je udario. Advokat je odgovorio da udarci ne ostavljaju tragove i rekoše: „Nemate dokaza“. Sud je izdao nalog za zaštitu shodno članu 5. zaštitne mere o zabrani pristupanja žrtvi nasilja u porodici i člana 6. zaštitne mere zabrane uznemiravanja lica koja su izložena nasilju u trajanju od četiri meseca.⁷⁰ Sud je takođe odobrio zahtev žrtve da joj se vrate lične stvari.

Ovaj slučaj dokazuje da sudije i dalje nastavljaju da pokušavaju da pomire porodice, uključujući pokušaje da pruže porodično savetovanje, iako je to van njihovih uloga i odgovornosti. Takvi naponi da prisile parove da budu zajedno može doprineti recidivizmu, stavljajući žrtve na rizik oštećenja.

Slučaj 3. Pomirenje

Pre nego što je sednica počela, čim su se stranke sele, sudija je rekao: „Nadam se, takođe i zbog dece da se pomirite. Zato što su ove stvari normalne, to su svakodnevni problemi. Zaboravite probleme. Pokušajte ponovo da razmislite o tome kako da budete zajedno“. „Takođe, ZŽ je rekao da je „najbolje je da se žena vrati svom mužu i da se pomire“. Međutim, i žrtva i počinilac su to odbili. Čak je i u hodniku suda počinilac verbalno napao žrtvu. Svi pomenuti predlozi su dati pre početka sednice. Čim je počela sednica, ona je prekinuta i odložena, jer je počinilac odbio da govori bez prisustva njegovog advokata. BIRN je kasnije saznao da sudija nije imao specijalizaciju u postupanju sa takvim slučajevima, ali zato što je kvalifikovani sudija bio na odmoru, ovaj sudija je tretirao ove predmete.

Ovaj slučaj ilustruje još jedan primer sudija koji idu izvan svojih zakonskih obaveza kako bi „pomirili“ slučajeve. Štaviše, komentari sudije normalizuju nasilje, šaljući pogrešnu poruku da je „normalno“ da se nasilje dešava redovno unutar veza. U drugom građanskom predmetu koje je pratio BIRN:

Slučaj 4. Pomirenje

Sudija je odložio sudsku sednicu na dva do tri dana, opravdavajući odluku sa izjavom da će sud dati više vremena paru da se pomire. Samo dva dana nakon odlaganja, muž je odveo decu i napustio zemlju kako bi sprečio njegovu ženu da stekne starateljstvo nad decom.

Ponovo, „pomirenje“ nije u nadležnosti sudova i može doprineti podrivanju ženskih prava, kako to pokazuje ovaj slučaj. Identifikovani su dodatni problemi vezani za slučajeve starateljstva nad decom u vezi sa nasiljem u porodici.

---

⁶⁸ Sudski slučaj nadgledan od BIRN-a, 2017.

⁶⁹ Intervju MŽK-a, 2017.

⁷⁰ Kosovski Zakon o zaštiti od nasilja u porodici.

Slučaj 5. Starateljstvo nad decom

Na početku sednice, sudija je rekao da bi bilo najbolje ako se strane slože, ali su oni to kategorički odbili. Socijalni radnik je tri puta ponovio istu izjavu: „Pitam i predlažem strankama, zbog dece, da se slože i ponovo žive zajedno“. Žrtva je tražila nalog za zaštitu, ali je tokom sesije rekla da se odrekla zahteva jer se ne plaši supružnika i da „od suda samo tražim starateljstvo nad decom.“ Sud je odlučio da deca privremeno ostanu kod svog oca i da će majka moći da ih vidi jednom nedeljno u CSR.

Ovaj slučaj ukazuje na ponavljajuću temu koja je prijavljena MŽK-u da su sudovi nastavljali da pružaju starateljstvo nad decom licima koji su navodno počinili nasilje u porodici, a ne žrtvama nasilja, odnosno majkama dece. Iako su argumenti dati da je to kako bi zaštitili ekonomsku dobrobit dece, isti zanemaruju potencijal za fizičko i psihičko zlostavljanje koje bi moglo značajno ugroziti dobrobit dece u životu sa počiniocem nasilja. Istina je da strah od gubitka dece je jedan od razloga zbog kojih žene koje žive u nasilnim kućnim situacijama ne prijavljuju nasilje. Ipak, postoje alternative, kao što su zahtev za počinioca nasilja da plati alimentaciju koja bi pružala podršku žrtvama i njihovoj deci, privremeno putem naloga za zaštitu, a kasnije i putem sudskih naloga u predmetima starateljstva nad decom. Takve mere bi učinile počinioce da vode računa, a ne da kažnjavaju žrtve.

Što se tiče drugih oblika rodno zasnovanog nasilja, sudije su znali o različitim delima koja mogu nastati na osnovu KZK-a. Međutim, intervjui MŽK-a sa nekim sudijama sugerišu da lični stavovi i vrednosti mogu uticati na to kako neke sudije tretiraju takve slučajeve, kao što ilustruju prethodni komentari.

Bezbednost unutar sudova takođe ostaje izazov, prema EULEKS-u.⁷¹ Neki sudovi su prijavili slabe mere bezbednosti kao glavni problem. „Zaštitne mere kao što su neprozirni štitovi ili korišćenje video linka retko se primenjuju na sudskim sednicama u slučajevima seksualnog nasilja i rodno zasnovanog nasilja“, navodi EULEKS, „što može uzrokovati psihološki potres nad žrtvama zločina seksualnog i rodno zasnovanog nasilja i može povećati rizik od ponovne viktimizacije i ponovne traumatizacije“. Štaviše, sudovi nemaju uvek adekvatne mere zaštite svedoka, uključujući i zaštitu identiteta svedoka.⁷²

U zaključku, u odnosu na 2015. godinu, MŽK je primetio određena poboljšanja u postupanju sudija prema slučajevima nasilja u porodici sa prioritetom. Imenovanje nekih sudija da se specijalizuju za slučajeve rodno zasnovanog nasilja je pozitivan razvoj. Predstavnici iz drugih institucija su takođe izgledali zadovoljnim sa poboljšanim radom sudija. Međutim, nadgledanje ukazuje na to da neke sudije i dalje podstiču pomirenje porodice i krive žrtve zbog počinjenih zločina nad njima. Neki pokušaji sudija da pomire slučajeve mogu stvoriti pogodno okruženje za recidivizam, stavljajući žrtve u opasnost daljeg nasilja. Sudovi nemaju dovoljne mere predostrožnosti za žrtve, kako bi sprečili ponovnu viktimizaciju i ponovnu traumatizaciju.

Kompenzacija žrtava

Republika Kosovo je 2015. godine usvojila Zakon o naknadi štete žrtvama zločina. Prema ovom zakonu, Vlada Kosova mora uspostaviti funkcionalni program za kompenzaciju žrtava zločina u skladu sa Direktivom Saveta 2004/80 / EC od 29. aprila 2004. godine, o nadoknadi štete žrtvama zločina.⁷³ Zakon „uređuje pravo na novčanu naknadu za žrtve nasilnih zločina i njihovih izdržavaoca, odluka koja čini organe za donošenje odluka i postupke o pravu na naknadu u državnim i preko graničnim okolnostima“.⁷⁴ Kompenzirani zločini uključuju: ubistvo; trgovina ljudima; silovanje; seksualno zlostavljanje dece i krivična dela koja spadaju u definiciju nasilja u porodici prema Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici.

Ministarstvo pravde je 2017. godine pokrenulo Program za kompenzaciju žrtava zločina, koji se finansira iz budžeta Republike Kosovo.⁷⁵ Nadgledanje i intervjui sa ŽŽ-ovima i sudijama sugerišu da nijedna žrtva krivičnih dela rodno zasnovanog nasilja nije nadoknađena. Štaviše, MŽK je utvrdio da sudije

⁷¹ Korespodencija sa MŽK-om, januar 2018.

⁷² Korespodencija EULEKS-a sa MŽK-om, januar 2018.

⁷³ Republika Kosovo, Skupština, Zakon br. 05/L-036, o kompenzaciji žrtve zločina, Kosovo, 2015, na: <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/05-L-036%20a.pdf>.

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Republika Kosovo, Vlada, Fond za kompenzaciju žrtava zločina, 2017, <https://md.rks-gov.net/desk/inc/media/D42B1893-B42D-4BF4-B6D7-B1675BD7BAEB.pdf>.

oklevaju da odluče u korist nadoknađivanja žrtve. Kao što je jedan sudija rekao: „Ne znam zašto [civilno društvo] insistira na ovoj kompenzaciji. Isto tako, i u parlamentu je ova galama o tome. Moje lično mišljenje je da kompenzacija može povećati lažno izveštavanje, jer će ljudi misliti da će imati koristi od ovog fonda“. Ovakve i slične izjave drugih sudija ukazuju na potrebu za poboljšanjem znanja o zakonskom pravu na kompenzaciju i njenom značaju za žrtve. Štaviše, ukoliko dokazi pokazuju da žrtve zaslužuju pravo na nadoknadu, nema razloga za hipotezu o „lažnim“ tvrdnjama, budući da će se lažne tvrdnje razotkrivati na sudu.

Institucija Ombudspersona

Institut ombudspersona (IO) je „mehanizam jednakosti za promovisanje, praćenje i podršku jednakog tretmana bez diskriminacije na osnovama zaštićenih Zakonom o ravnopravnosti polova i Zakonom protiv diskriminacije“.⁷⁶ IO je odgovoran „da istražuje primljene žalbe od bilo kojeg fizičkog ili pravnog lica u vezi sa tvrdnjama o kršenju ljudskih prava predviđenih Ustavom, zakonima i drugim aktima, kao i međunarodnim standardima za ljudska prava i međunarodnim konvencijama, posebno Evropskom konvencijom za ljudska prava, uključujući radnje ili neuspehe postupanja koja predstavljaju zloupotrebu ovlašćenja“.⁷⁷ Rodno zasnovano nasilje je predmet ljudskih prava. Prema tome, IO treba da odgovori na podnete žalbe od osoba koje su pretrpele rodno zasnovano nasilje i koje takve slučajeve nadležne institucije nisu pravilno tretirale.

IO ima regionalne kancelarije u Prištini, Peći, Prizrenu, Mitrovici, Đakovici, Gnjilanu i Gračanici. U novembru 2017. godine, IO je osnovao Departman za zaštitu od diskriminacije, a i predmeti vezani za ravnopravnost polova spadaju u nadležnost ovog departmana. U 2016. godini, IO je ukupno imao 1.694 predmeta (1.313 podnetih od muškaraca i 381 od žena).⁷⁸ IO je u 2016. godini organizovao konferenciju o institucionalnoj koordinaciji vezano za nasilje u porodici. Međutim, IO nije dao nikakvu zvaničnu preporuku u vezi sa slučajevima nasilja u porodici ili seksualnog uznemiravanja tokom ovog vremenskog perioda.

Kosovske popravne službe

U skladu sa svim zakonima na Kosovu i u bliskom partnerstvu sa svim pravosudnim partnerima, Kosovska popravna služba (KPS) radi sa zatvorenicima u popravnim ustanovama. Ove službe nastoje da pretvore zatvorenike u lica koja neće se neće loše ponašati ili praviti prekršaje.⁷⁹ To podrazumeva pokušaj ponovne socijalizacije zatvorenika, poštujući njihova osnovna prava. U međuvremenu, KPS nastoji da osigura siguran prostor za svoje osoblje, zatvorenike i društvo. KPS je odgovorno za zatvorenike, uhapšene osobe i decu (maloletnike) u skladu sa relevantnim zakonima, evropskim konvencijama i drugim propisima. Kada sudovi osuđuju zatvorenike, zatočenike ili maloletnike, KPS stvara individualni plan za svaku osobu za period u kojem će oni ostati u kazneno-popravnim ustanovama.⁸⁰

Socijalni radnici i drugi eksperti, kao što su lekari, psihijatri i psiholozi, ispituju stanje zatvorenika, uključujući fizičko i psihološko stanje. Ako osoba ima probleme vezane za alkohol ili drogu ili pokazuje znake psihološkog poremećaja, KPS stvara uslove za njihov tretman. Ako KPS nema dostupne uslove za pružanje potrebne podrške, oni traže podršku od drugih institucija koje pružaju takve usluge. KPS uglavnom saraduje sa Ministarstvom za obrazovanje, nauku i tehnologiju, Ministarstvom pravde, Ministarstvom za rad i socijalnu zaštitu, CSO-ovima, Zavodom za zapošljavanje i Direkcijama za obrazovanje u opštinama.⁸¹ U 2015. i 2016. godini, MŽK je pružio obuku svim pripadnicima KPS-a o

---

⁷⁶ Službeni list Republike Kosovo, Zakon br. 05/L-019 o Ombudspersonu, član 1.

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ Intervju MŽK-a sa IO-om, 2017.

⁷⁹ Ministarstvo pravde, Misija Kosovske popravne službe, na: <https://shkk.rks.gov.net/faq.aspx?id=tfybAswTsDSuOwy2YY2x4w==&l=jOtHsRVwYECOhoiBc69dA>.

⁸⁰ Zakon br. 04/L-149 o Izvršenju krivičnih sankcija, na: <https://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/Law%20on%20execution%20of%20penal%20sanctions.pdf>.

⁸¹ Intervju MŽK-a sa predstavnikom KPS-a, 2017.

rodno zasnovanom nasilju, rodnim stereotipima i kako oni mogu saradivati sa prihvatilištima i drugim organizacijama civilnog društva kako bi poboljšali tretman njihovih korisnika. To podrazumeva stvaranje poboljšanih planova za postupanje sa počiniocima.

KPS nije imao informacije o broju lica koji su izvršila jedan ili više oblika rodno zasnovanog nasilja koje tretira ova institucija. Službenik je izjavio da „u principu svi predmeti se tretiraju na isti način“. Stoga, KPS nema neki poseban program za rad sa počiniteljima rodno zasnovanog nasilja. Iako pojedini zatvorenici imaju prilagođene planove, nejasno je da li ovi planovi uključuju konkretne mere koje imaju za cilj rehabilitaciju počinitelja rodno zasnovanog nasilja, uključujući i preko re-socijalizaciju vezano za odnosom moći i tradicionalnim rodnim ulogama.

Popravna služba

Popravna služba koja se nalazi u okviru Ministarstva pravde, odgovorna je za organizovanje, sprovođenje i nadzor izvršenja alternativnih kazni i društvenu re-integraciju osuđenih lica. Popravna služba ima misiju da „smanji kriminal, smanji stepen recidivizma i poveća ukupnu sigurnost našeg društva“.⁸² Osim toga, popravna služba je odgovorna za procenu kako najbolje podržati rehabilitaciju lica koji su izvršili krivična dela; za izvršenje mera za maloletne prestupnike; za nadzor i pomoć osuđenim licima sa alternativnim kaznama; za nadzor i pomoć počiniocima koji su zavisni od droge ili alkohola koji su predmet obaveznog rehabilitacionog tretmana a pruža se izvan zatvora; nadzor i pomoć osobama otpuštenim na uslovnu slobodu; izradu pojedinačnih programa nadzora; izradu izveštaja o izvršenju alternativnih kazni i uslovnom oslobađanju zatvorenika za tužioce, sudove i veća za uslovno puštanje; za vođenje i podršku osuđenim licima na kraju njihove kazne; i upravljanje podacima.⁸³

Kao što pokazuju prethodni primeri, čini se da su nekoliko slučajeva nasilja u porodici upućeni u popravnu službu. Tužilac je procenio da su sudije osudili „gotovo 100%“ predmeta na uslovni period. Ispitanici iz različitih institucija su naveli da nedostatak programa za lica koja su počinili takve zločine može doprineti recidivizmu. Međutim, popravna služba nema poseban registar za slučajeve nasilja, niti bilo kakvu vrstu baze podataka. Zbog toga nije bilo jasno koliko slučajevima su pomogli. Oni su izjavili da tretiraju slučajeve nasilja u porodici kao i sve ostale slučajeve i da nemaju neki poseban program rehabilitacije samo za počinioce nasilja u porodici ili druge oblike rodno zasnovanog nasilja.

Što se tiče NSZNP-a, osoblje popravne službe zna da postoji. Međutim, oni nemaju informacije o njihovim obavezama u ovoj Strategiji. U međuvremenu, službenici popravne službe trebaju pratiti i podržavati primenu naloga za zaštitu, u cilju smanjivanja slučajeva recidivizma. Službenici popravne službe trebaju da rade sa počiniocima kako bi se osiguralo da neće ponoviti iste zločine i re-integrirati ih, kako to predviđa zakon.⁸⁴ Ipak, popravna služba nije imala nikakve specifične informacije koje se odnose na ove usluge, navodeći da oni tretiraju takve slučajeve kao i sve ostale. Stoga, izgleda da postoji nedovoljna infrastruktura za rehabilitaciju počinioca rodno zasnovanog nasilja.

Centri za socijalni rad

Centri za socijalni rad (CSR-ovi) su javne institucije na opštinskom nivou, koje imaju moć da zaštite građane kojima su potrebne socijalne i porodične usluge.⁸⁵ Njihove odgovornosti uključuju zaštitu i pružanje usluga osobama koji su pretrpeli nasilje u porodici. CSR-ovi koordiniraju aktivnosti sa drugim zainteresovanim stranama radi podržavanja i osnaživanja preživelih od nasilja. CSR-ovi pomažu žrtvama nasilja u porodici kada su potrebne socijalne usluge, uključujući zaštitu, rehabilitaciju i integraciju žrtava u društvo. CSR dodeljuje svakoj žrtvi jednog rukovodioca predmeta, službenik koji je imenovan od CSR-a,

---

⁸² Kosovska popravna služba, bilten 2006. godine, na: <https://md.rks-gov.net/desk/inc/media/D517AAE6-6D02-48A2-B3F9-5CB9222BF946.pdf>.

⁸³ Ministarstvo pravde, „Opseg rada Kosovske popravne službe“, na: <https://md.rks-gov.net/page.aspx?id=2.19.1.19>.

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Skupština, Zakon br. 02/L-17, o socijalnoj i porodičnoj službi, član 9. i član 12. na: https://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2005_02-L17_al.pdf.

kako bi pomogao u identifikaciji i koordinaciji služba za re-integraciju žrtava u društvo. Rukovodilac predmeta nadgleda slučaj i procenjuje socijalnu i ekonomsku situaciju žrtava od nasilja u porodici. To omogućava CSR-u da identifikuje potrebe žrtve i da koordinira odgovarajuće usluge. Rukovodilac sprovodi kućne posete, ocenjuje ukupnu porodičnu situaciju ili posmatra usluge prihvatilišta.

CSR-ovi takođe imaju nadležnosti staratelja za maloletnike, u skladu sa Zakonom o maloletnicima Kosova.⁸⁶ U slučajevima pred sudovima, SOP⁸⁷ i NSZNP⁸⁸ navode da socijalni radnici trebaju da svedoče o potrebama deteta, uzimajući u obzir princip zaštićivanja najboljeg interesa deteta. CSR treba biti prisutan tokom sudskih ročišta koja uključuju decu. Oni trebaju posećivati porodice u kojima se desilo nasilje kako bi se osiguralo dobrobit dece.

Većina službenika koji rade u CSR-ovima izjavili su da uvek uzimaju u obzir potrebe deteta kada savetuju sudove o pitanjima starateljstva nad decom. Zapažanja MŽK-a sugerišu da CSR-ovi mogu uzeti u obzir ekonomske potrebe dece, ali ne i nužno njihovu fizičku i psihološku dobrobit kada daju preporuke sudovima. Sledeći slučaj je ilustrativan.

Slučaj 5. Starateljstvo nad decom

Pre početka sednice građanskog suda, socijalni radnik se pozdravio sa navodnim počiniocem, ali nije pozdravio žrtvu. Tokom sednice, žrtva je više puta izjavila da je bilo fizičkog i psihičkog nasilja od svih članova porodice njenog supružnika. Tražila je da se sastane sa decom dva puta mesečno. U međuvremenu, tokom svoje izjave, odgovorna strana je rekla: „Bojim se da nakon što deca budu bili sa majkom vikendima, oni će se destabilizovati“. Socijalni radnik je rekao sudu: „Mi kao telo starateljstva [deteta] bili smo informisani o ovom slučaju i preduzeli smo prve korake ka ponovnom uspostavljanju odnosa. Nastavićemo u pravcu obnavljanja odnosa. Održavanje kontakata između dece i njihove majke biće povezujući most koji će otvoriti mogućnost prevazilaženja problema između supružnika preko posredstva organa starateljstva. U principu, favorizujem kontakt sa decom, koju je zatražila zaštićena strana. Međutim, uzimajući u obzir uzrast dece i rastojanje do prebivališta zaštićene strane, predlažemo da kontakt treba postaviti jednom mesečno i to prvog vikenda u mesecu“.

Posmatrači BIRN-a su primetili da je socijalni radnik „jednostran“, insistirajući da majka sretne decu samo jednom mesečno, pokazujući bliske odnose i pristrasnost u korist odgovorne stranke. Slučaj pokazuje osnovnu kulturnu pretpostavku da deca „pripadaju“ svojim očevima, čak i ako je otac i njegova porodica počinila nasilje. Zanimljivo je da čak nije uopšte ni razmatrano pitanje da li majka može da preuzme starateljstvo nad decom, a da otac plaća održavanje. To dokazuje pomenute odnose moći među ženama i muškarcima na Kosovu, prema kojima društvo pretpostavlja da su najbolji interesi dece kod očeva, čak i u situacijama porodičnog zlostavljanja. Štaviše, nepotizam, odnosno primećeni odnos između socijalnog radnika i počinioca, mogao je potkopati fer razmatranje zahteva majke.

Ovaj slučaj takođe ilustruje ponavljajući trend institucija koji podstiču pomirenje članova porodice u slučajevima porodičnih svađa (takođe opisano u studiji slučaja u nastavku). Dok je pomirenje predviđeno Zakonom o porodici kao nadležnost socijalnih radnika,⁸⁹ slučajevi nasilja u porodici zahtevaju pažljiv pristup, kako ne bi rizikovali ponovnu traumatizaciju ili recidivizam.

---

⁸⁶ Skupština, Zakonik Br. 03/L-193, o maloletnicima, 2010, na: <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2010-193-eng.pdf>.

⁸⁷ SOP-ovi.

⁸⁸ NSZNP, str. 21.

⁸⁹ Skupština, Zakon br. 2004/02 Zakon o porodici, na: https://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2004_32_en.pdf.

Studija slučaja: Tretman slučaja nasilja u porodici od CSR-a

Prema navodima žrtve u nadgledanom slučaju od strane BIRN-a, nekoliko nedelja pre nego što je prijavila nasilje u porodici, rodila je svoje dijete kroz carski rez. Ostavila je ocu svoje dete u bolnici, njenom bivšem suprugu. Odvojila se od svog supružnika pre nego što je dete rođeno. On je bio osumnjičen da je počinio nasilje nad njom kada su bili oženjeni. Imala je stalni socijalni pritisak da se vrati njenom bivšem suprugu, ali je odbila.

Dana 29. septembra 2017. godine, rukovodilac slučaja iz CSR-a je kontaktirao žrtvu, tražeći od nje da dođe u CSR i da pruži izjavu o slučaju. Žrtva je zatražila da je rukovodilac slučaja poseti kod njene kuće jer se nije mogla pomerati zbog izazvane infekcije od operacije. Međutim, rukovodilac slučaja je zatražio od nje da dođe u CSR sa obrazloženjem da mu je potreban računar da zabeleži slučaj.

Žrtva je otišla u CSR. Dok je davala izjavu, njen bivši suprug je došao u istu kancelariju. Rekao je socijalnom radniku: „Hajde da to uradimo brže ovo jer je moj sin u inkubatoru.“ Videći žrtvu, počeo je da viče na nju i njenu majku koja je bila sa njom.

Drugi socijalni radnik, koji je čuo vikanje, ušao je u sobu i intervenisao je kako bi uklonio odgovornu stranu iz kancelarije. On nije slušao, gurnuo je socijalnog radnika i vređao je uvredljivim rečima. Takođe je zgrabio svoju bivšu ženu, žrtvu, za vilicu. Zatim je došao stražar, udaljavši optuženog iz zgrade. Kasnije je došla policija i otvorila je slučaj, koji su prijavili kao pretnju.

Prema rečima socijalnog radnika, njena koleginica koja je imenovana kao rukovodilac slučaja uopšte nije reagovala. U svojoj izjavi policiji, koju je pregledao BIRN, on je negirao da je optuženi pretio bilo kome. Prema žrtvi, razlog zašto je rukovodilac slučaja insistirao da se izjava do u CSR-u, a ne njenoj kući, bio je zato što je radnik slučaja „uzeo novac od optuženog kako bi pokušao da nas ponovo spoji“. Drugi socijalni radnik je takođe verovao da je sastanak žrtve i odgovorne stranke planirao rukovodilac slučaja na zahtev odgovorne stranke.

Nekoliko dana kasnije, određeno je sudsko saslušanje kako bi se zatražio nalog za zaštitu. Nakon saslušanja, žrtva je primila prvostepenu odluku nakon 20 dana, uprkos činjenici da su druge stranke u postupku dobile odluku osam dana nakon saslušanja. Policijska stanica takođe još uvek nije dobila odluku od suda. Kašnjenje u prijemu odluke je učinilo da se žrtva uplaši i onemogućilo joj je da uzme lične stvari iz kuće svog bivšeg muža, jer policijska stanica nije dobila odluku o nalogu za zaštitu.

Većina socijalnih radnika su podlegli raznim obukama, uključujući i nasilje u porodici. Neki ispitanici su rekli da se performansa CSR-ova poboljšala u poslednje dve godine i da su tretirali „dobro“ osobe koje su pretrpele nasilje. Ostali ispitanici su izrazili zabrinutost zbog nesposobnosti osoblja CSR-a u obavljanju svojih dužnosti. Kada su pitani o novom NSZNP-u, neki socijalni radnici su o tome bili obavesteni, dok drugi nisu. Neki socijalni radnici nisu ni znali da NSZNP postoji. To ukazuje na nedovoljno znanje unutar ove institucije u vezi s odgovornostima socijalnih radnika.

U skladu sa zakonom o socijalnim i porodičnim uslugama⁹⁰ i CSR statutima,⁹¹ socijalni radnici moraju obezbediti poverljivost. Socijalni radnik je rekao: „Ponekad čak i policija razbija poverljivost i informacije se brzo šire, naročito ako supružnik žrtve ima moć ili je poznat unutar institucija“. Čini se da je obezbeđivanje poverljivosti izazov za socijalne radnike, ali i za druge aktere koji rade na slučajevima nasilja u porodici. Jedan socijalni radnik je izjavio: „Možda kada se sistem podataka poboljša, onda ćemo moći da zaštitimo identitet slučajeva. I mi [institucije] ćemo imati lakši pristup, bez rizikovanja identiteta osobe“.

Nedovoljan budžet koji je dodeljen opštinama za CSR-ove da izvršavaju svoje zadatke bio je još jedan izazov, koji su više puta zabeležili CSR-ovi. Posmatrači BIRN-a su primetili da većina CSR-ova nema dovoljno uslova u okruženju. Većina CSR-ova se nalaze u starim zgradama gde curi voda, gde su zidovi oljušteni a što je najvažnije, nedostaju im prostorije za obavljanje poverljivih intervjua sa klijentima. Posmatrači BIRN-a takođe su primetili da samo nekoliko CSR-a imaju sobe sa igračkama za decu, koje obično dolaze u ove centre nakon traumatskih događaja. Predstavnici CSR-a naveli su da vlada uglavnom

⁹⁰ Skupština, Zakon br. 02/L-17 o socijalnim i porodičnim uslugama.

⁹¹ U skladu sa Zakonom br. 03/L-040 o lokalnoj samoupravi, član 12.2 i 17.; Zakonom br. 02/L-17 o socijalnim i porodičnim uslovima, član 6. i 7.; i Statutom opština. Naime, svaka opština izrađuje statute CSR-ova, u kojima je uključena poverljivost.

nema zainteresovanja za poboljšanje uslova, a decentralizacijom, njihovi budžeti su smanjeni, što dalje ometa njihov rad i sposobnost za podržavanje žrtava.

Kao zaključak, dok su neki socijalni radnici poboljšali svoj učinak, drugi nisu. Informacije o novom NSZNP-u, važnost obezbeđivanja poverljivosti i očuvanje ukupne dobrobiti dece koji žive u domaćinstvima u kojima je došlo do nasilja u porodici nisu stigle do svih socijalnih radnika. CSR-ovi i dalje nemaju dovoljno izvora i uslova za sprovođenje svojih odgovornosti.

Prihvatišta

Ugovoreni od strane Departmana za socijalnu zaštitu pri Ministarstvu za rad i socijalnu zaštitu, nevladina prihvatišta pružaju usluge smeštaja za žene i decu koji su pretrpeli nasilje u porodici. Prihvatišta su zakonski obavezni Zakonom o socijalnim i porodičnim uslugama da budu licencirani i specijalizovani za te usluge. Usluge prihvatišta su delimično finansirane iako nisu u potpunosti finansirane od strane Departmana za socijalnu zaštitu. Opštinski sektori za socijalnu zaštitu i/ili Direkcije za finansije takođe su finansijski podržali prihvatišta isključujući ih od naplate komunalnih i drugih troškova, kao što su struja ili voda. Neke opštine su takođe finansirale direktno prihvatišta, pružili su zemljište, finansirali izgradnju prihvatišta i/ili pružali državnu svojinu na privremenu upotrebu. Utočišta se i dalje oslanjaju na sredstva stranih donatora kako bi pokrili svoje operativne troškove.

Prihvatišta pružaju žrtvama privremeno, bezbedno mesto za život kada su u opasnosti od nasilja u porodici. Lica koja su pretrpela nasilje u porodici mogu zatražiti pomoć direktno iz prihvatišta bez prijavljivanja svog slučaja javnim institucijama. Osobe mogu boraviti do šest meseci u prihvatištima. Dok muškarci ne mogu boraviti u prihvatištima, dečaci do 12 godina mogu, u pratnji svoje majke. Što se tiče nuđenih usluga, prihvatišta mogu da podnesu zahteve za naloge za zaštitu i naloge za hitnu zaštitu. Oni takođe pomažu žrtvama u procesu oporavka od nasilja u porodici, uključujući zdravstvenu zaštitu, psihološko savetovanje, rehabilitaciju i reintegraciju u društvo. Većina prihvatišta takođe pružaju pravnu podršku. Neki takođe nastoje da povećaju mogućnosti zapošljavanja žrtava kroz obrazovanje i obuku u saradnji sa nadležnim državnim institucijama, kao što su CSO-ovi i zavodi za zapošljavanje. Neka prihvatišta imaju odnose sa lokalnim preduzećima ili olakšavaju samozapošljavanje žena. Svi smeštajni kapaciteti su besplatni. Većina osoblja u prihvatištima su prošli kroz obimno obučavanje, upoznati su sa različitim oblicima rodno zasnovanog nasilja i upoznati su sa njihovim dužnostima prema SOP-ovima.

Kosovo je imalo sedam prihvatišta za lica koja su pretrpela nasilje u porodici, locirani u svakom od sedam regiona Kosova: Uroševcu, Đakovici, Gnjilanu, Južnoj Mitrovici, Peći, Prištini i Prizrenu. Dodatno prihvatište u Prištini se brine o deci, uključujući i one koji su pretrpeli nasilje u porodici. Ako su prihvatišta preopterećena, neka deca se navodno šalju takođe i u sirotištu SOS Kinderberg. Trenutno nema prihvatišta koja služe u severnim opštinama Kosova, muškarcima ili LGBTQI osobama. Trenutno žrtve srpske nacionalnosti idu u postojeća prihvatišta (od kojih većina govori srpski) ili u prihvatištima koja se nalaze u drugim mestima u Srbiji, dok LGBTQI osobe idu u prihvatištima u Albaniji. Iako je postojala inicijativa za stvaranje prihvatišta u opštinama sa srpskom većinom na severu i na jugu Kosova, oni još nisu završili proces licenciranja ili osiguranja potpunog finansiranja. Intervjuisani predstavnici prihvatišta su rekli da su njihova prihvatišta obično puna i ponekad prevazilaze kapacitete.⁹² To je kao rezultat visoke rasprostranjenosti nasilja u porodici, ali i kao nedostatak dovoljnih prihvatišta.

Dok su se prihvatišta često borili finansijski, u 2017. godini su se suočavali sa nekoliko izazova. Prvo, prihvatište u Prištini zatvoreno je početkom 2017. godine zbog tvrdnji o finansijskom lošem upravljanju. To je stavilo žene i decu na rizik i povećalo je troškove za policiju koja je morala da prevozi žene između gradova u prihvatištima i po sudskim saslušanjima. Zatvaranje prihvatišta koje se nalazi u najvećem gradu na Kosovu takođe je opteretilo već druga opterećena prihvatišta. Zatim, prihvatišta su izgubili neke od svojih planiranih stranih sredstava, zbog zabrinutosti o lošem finansijskom upravljanju. Bez dovoljnog stranog finansiranja i zbog kašnjenja u prenosu sredstava od vlade Kosova, 25. decembra

---

⁹² Predstavnici samo tri prihvatišta su učestvovali na intervjuima. Dok su intervjui sa ostalim bili traženi, oni nisu odgovarali pozivima telefona ili su neprestano otkazivali sastanke.

2017. godine su zatvorena sva prihvatilišta za žrtve nasilja u porodici. Žene i deca su vraćeni na ulice, a neki su bili prisiljeni da se vrate da žive sa počiniocima, stavljajući ih u veliki rizik od recidivizma.

Departman za socijalnu zaštitu snosi odgovornost da osigura usluge prihvatilišta.⁹³ Dok su prihvatilišta upozorili Ministarstvo za socijalnu zaštitu o njihovim finansijskim problemima unapred, vlada nije delovala dovoljno brzo kako bi se rešila situacija. To je predstavilo neuspeh države da obezbedi zaštitu svojih građana. Dok prihvatilišta moraju ostati nezavisni kako bi osigurali poverljivost i podršku žrtvama koji ne žele da pristupe javnim institucijama iz različitih razloga (npr. poverljivost, nepotizam između počinioca i službenih lica itd.), potreban je jedna vrsta nezavisnog nadzora nad kvalitetom usluga prihvatilišta. Štaviše, održivo i konzistentno finansiranje je od suštinskog značaja za obezbeđivanje zaštite žrtava.

Činjenica da prihvatilište traje samo šest meseci također predstavlja izazove. „Stanovanje treba da traje više od šest meseci ili da pronade drugo rešenje“, rekao je socijalni radnik. „Zato što nakon šest meseci žrtva je prisiljena da se vrati u isto prihvatilište jer počinitelj ponavlja nasilje“. Dostupnost kvalitetnog prihvatilišta, kao i dugoročna rešenja za život nakon prihvatilišta, ponavljaju se kao zabrinutost koju su podignuli različiti ispitanici. NSZNP je predvide „pristup novim i postojećim uslugama koje su efikasne i održive za dugoročnu rehabilitaciju i reintegraciju žrtava nasilja u porodici i rehabilitaciju počinitelja širom Kosova“ do 2020. godine.⁹⁴ Međutim, dugoročna rešenja za rehabilitaciju i reintegraciju i dalje nisu identifikovana i finansirana od strane države, odnosno opština.

Generalno, predstavnici opštinskih institucija nisu imali znanja o relevantnom zakonskom okviru i njihovim nadležnostima. Nijedna od ispitanih opština nije izdvojila budžet za sprovođenje NSZNP-a ili bilo kojih drugih programa za osobe koje su pretrpele rodno zasnovano nasilje.⁹⁵ Samo dve opštine koje su ispitane ovim istraživanjem uspostavile su socijalno stanovanje za osobe koje su pretrpele nasilje. Jedan opštinski službenik je objasnio: „Oklevamo da podržimo žrtve nasilja u porodici socijalnim stanovanjem, jer su u prošlosti žene lagale da su žrtve nasilja u porodici, samo da bi dobili stan. Zatim, kasnije smo saznali da su iskoristili ovu priliku samo kako bi dobili stan od opštine“. To ne bi trebalo da služi kao izgovor da se ženama ne obezbedi potreba za takvim stanovanjem. Kada bi postojali odgovarajući programi reintegracije za žene koje su pretrpele nasilje, uključujući i odgovarajuće upravljanje slučajevima i pomoć pri prelasku iz prihvatilišta u socijalno stanovanje na nezavistan život, takve situacije bi izgledale vrlo malo verovatne.

Kao zaključak, prihvatilišta Kosovu se suočavaju sa ozbiljnim izazovima u pogledu finansiranja i kvaliteta pruženih usluga. Dugoročna rešenja za život i programi reintegracije za prelazak sa prihvatilišta u društvo ostaju nedovoljno finansirani ili su ne postojeći.

Organizacije civilnih društva

Organizacije civilnog društva (OCD-ovi) imaju opštu ulogu u podržavanju sprovođenja NSZNP-a. Nekoliko OCD-ova pružaju psihološko savetovanje i podršku osobama koji pate od rodno zasnovanog nasilja. Na primer, neke organizacije su drže centre za upis za LGBTQI osobe, uključujući one koji su pretrpeli nasilje u porodici. Drugi pruže usluge za žene sa ograničenim sposobnostima, Daunovim sindromom ili ženama koje su preživle silovanje ili druge zločine. Sem psihološkog savetovanja neki OCD-ovi pružaju obuke, mogućnosti zapošljavanja i pravne usluge. Druge usluge uključuju dnevne centre za žrtve, uključujući za preživle od seksualnog nasilja pretrpjenog tokom rata na Kosovu. Uzimajući u obzir društvene stigme koje i dalje okružuju neke oblike nasilja, intervjuisani predstavnici OCD-a su rekli da se njihovi korisnici osećaju prijatnije prijavljivanjem nasilja njima, a ne policiji.

⁹³ Zakon o socijalnim i porodičnim uslugama, član 3.

⁹⁴ Objektiv 4.

⁹⁵ MŽK intervjui sa sedam opština. Predviđeno je u NSZNP-u da opštine trebaju: uključiti reintegrisane žrtve nasilja u porodici kao modele osnaživanja u kampanjama podizanja svesti, nakon njihovog odobrenja (aktivnost 1.3.7.); proširiti opštinske koordinirajuće mehanizme u opštinama gde nedostaju (aktivnost 2.2.4.); osnovati međuopštinska partnerstva za identifikovanje, referisanje, prihvatanje, rehabilitaciju i ojačavanje žrtava (aktivnost 2.3.4.); ekonomsko osnažiti žrtve putem subvencioniranja (aktivnost 4.2.1.); uključiti žrtve u opštinskim programima ekonomskog osnaživanja (aktivnost 4.3.5); ponuditi podsticaje (fiskalne pakete) za biznise koji zapošljavaju ranjive osobe, uključujući žrtve nasilja u porodici (aktivnost 4.3.6.).

Generalno, OCD-ovi su izjavili da zbog razloga pošto nisu bili deo radne grupe koja je izradila NSZNP, nisu bili svesni njegovog postojanja. Prema NSZNP-u, trebalo bi da postoji „kontinuirana obuka i sertifikacija zaposlenih iz NVO-ova koji su fokusirani na nasilje u porodici, na dobro definisanim temama i odobrenim modulima“. Predstavnici OCD-ova su rekli da su pohađali obuku o nasilju u porodici, ali ne kao deo implementacije NSZNP-a. Još jedna aktivnost NSZNP-a zahteva od OCD-ova da preduzmu istraživanje na nivou cijele nacije „o fenomenu, nivou, profilu počinioca / žrtava nasilja u porodici“. Istraživanje MŽK-a, odnosno ovog izveštaja nadgledanja, je jedino poznato takvo istraživanje. Na osnovu NSZNP-a, OCD-ovi su odgovorni za „Objavlivanje godišnjih statističkih biltena o broju prijavljenih slučajeva i tretiranih slučajeva na multidisciplinarni način“, a koja nije sprovedena od strane intervjuisanih OCD-ova, kojima nedostaje informacija o tome. Još jedna aktivnost u NSZNP-u je organizovanje „nacionalnih kampanja za podizanje svesti svake godine, sa temama postavljenim u skladu sa međunarodnim danima / kampanjama organizovanim za istu svrhu i usmeravanjem različitih grupa pojedinaca koji su više pogođeni nasiljem u porodici, kao što su žene, deca, stariji, osobe sa invaliditetom, zajednice LGBT-a i RAE“. OCD ispitanici su naveli da su kampanje podizanja svesti obavili 2017. godine i ranije, a ne kao deo NSZNP-a, već kao svoje aktivnosti. MŽK je sproveo podizanje svesti koje je doprinelo implementaciji NSZNP-a.

Predstavnici OCD-a naveli su da, iako nasilje u porodici ostaje jedno od glavnih problema koje su posvedočili prilikom rada sa ranjivim grupama, postojali su i drugi oblici nasilja. Žene koje su bile žrtve seksualnog nasilja tokom rata sada trpe od nasilja u porodici, rekli su OCD-ovi koji im pomažu. Štaviše, činjenica da je vlada zanemarila njihovu situaciju oblik je institucionalnog nasilja, rekli su predstavnici OCD-a. Slično tome, osobe koje rade sa ženama sa invaliditetom smatraju da činjenica da nema infrastrukture za njih je još jedan oblik nasilja. Kao što je jedan rekao: „Imali smo slučaj žene sa invaliditetom koja je patila od nasilja od svih članova svoje porodice. Uspeli smo da joj pomognemo i uz podršku opštine da joj se pronađe stan. Ali ovaj stan je na drugom spratu, bez lifta ili staza za invalidska kolica. Tako je nekoliko meseci morala da ostane zatvorena, izolovana. Ovo je još gore od onoga što je doživela“.

U zaključku, OCD-ovi koji pomažu određenim, potencijalno ranjivim grupama imaju znanje o rodno zasnovanom nasilju i pružaju usluge ljudima kojima služe. Oni su doprineli implementaciji NSZNP-a od 2015. godine, mada možda nisu uvek svesni o njihovo doprinosu.

Obrazovne ustanove

Obrazovne ustanove igraju važnu ulogu u identifikaciji potencijalnih slučajeva nasilja u porodici, posebno kada su počinjeni protiv dece. Osim toga, kroz obrazovanje, ove ustanove mogu transformisati odnos moći u sprečavanju različitih oblika rodno zasnovanog nasilja u budućnosti.

Zakon o zaštiti od nasilja u porodici zahteva od Ministarstva za obrazovanje, nauku i tehnologiju da u saradnji sa drugim ministarstvima da „podrže i podignu pomoćne strukture i neophodnu infrastrukturu koja služi za podršku i zadovoljavanje potreba osoba protiv kojih se vrši nasilje u porodici“.⁹⁶ Osim toga, NSZNP poziva obrazovne ustanove da osiguraju dovoljan broj pedagoga i psihologa u školama kako bi pomogli deci kojoj je potrebna podrška.⁹⁷ Prema predstavnicima opštinskih direkcija za obrazovanje, broj psihologa i pedagoga nije povećan u poslednje dve godine od usvajanja NSZNP-a. Nedovoljan broj psihologa i pedagoga u obrazovnim ustanovama bila je ponavljajuća tema koju su intervjuisani ispitanici pominjali.

Sve institucije imaju zakonsku odgovornost da prijave zlostavljanje dece; neuspevanje prijavljivanja se kažnjava novčano ili kaznom zatvora do tri godine.⁹⁸ Nastavnici su dobro pozicionirani da se suoče sa potencijalnim slučajevima zlostavljanja dece, s obzirom na njihovu svakodnevnu interakciju s decom. U okviru njihove nadležnosti nadgledanja i prijavljivanja potencijalnog nasilja nad decom, obrazovne ustanove su uvele i sistem upravljanja informacijama za obrazovanje, koji uključuje sekciju gde se može prijaviti nasilje u porodici ili nasilje u školi. Međutim, obrazovno osoblje nije imalo informaciju o

---

⁹⁶ NSZNP, str. 185, aktivnost I.1.7

⁹⁷ NSZNP, str. 187 i 22.

⁹⁸ KZK, član 254.

broju prijavljenih slučajeva. Intervjui MŽK-a sa predstavnicima direkcija za obrazovanje u opštinama ukazuju na to da se ovaj program koristi samo povremeno.

NSZNP predviđa „Kontinuiranu obuku na godišnjem nivou, kao i sertifikaciju profesionalnog osoblja (kao što su nastavnici, direktori, savetnici i psiholozi, upravni odbori škola, roditelji i službenici iz opštinske direkcije za obrazovanje) fokusiranu na NP, sa posebnim temama i odobrenim modelom“. Intervjui sa obrazovnim osobljem sugerisali su da oni nisu pohađali obuku ili druge oblike izgradnje kapaciteta vezanih za rodno zasnovano nasilje. Štaviše, njihovi odgovori na druga pitanja koja je postavio MŽK ukazuju na to da obrazovno osoblje nema usklađeni odgovor ka obrazovanju mladih o nasilju, preduzimanju preventivnih napora, identifikovanju dece koja doživljavaju nasilje ili podrške učenicima kojima je potrebna. Niti su bili svesni različitih vrsta nasilja. Nisu imali ili znanja niti su znali nijednu uredbu ili metodu u vezi sa načinom na koji nastavnici trebaju da tretiraju i adresiraju slučajeve nasilja kada se isti identifikuju.

U principu, na pitanje o NSZNP-u, većina službenika nisu bili upoznati sa tim i zbog toga namerno nisu podržali njegovu primenu. Na pitanje o politikama i propisima o poverljivosti, ispitanici nisu znali da li takve politike postoje za škole. Prema tome, izgleda da svest i učinak obrazovnih ustanova u odnosu na slučajeve rodno zasnovanog nasilja se nisu mnogo poboljšali ili promenili od 2015. godine.

Zdravstvene ustanove

Na osnovu zakona o zaštiti od nasilja u porodici, Ministarstvo za zdravstvo ima mandat da razvije i pruža pomoćnu i neophodnu podršku infrastrukturi za sprovođenje zakona. Konkretnije, Ministarstvo je izradilo i usvojilo Administrativno uputstvo o načinu postupanja za počinioca nasilja u porodici, što nameće obavezno lečenje alkoholizma i zavisnosti od psihotropnih supstanci.⁹⁹ Administrativno uputstvo podrazumeva primarne, sekundarne i tercijarne zdravstvene ustanove odgovorne za pružanje pomoći takvim slučajevima, uključujući i preko Univerzitetskog kliničkog centra Kosova o psihijatriji i drugim licenciranim institucijama. Međutim, izgleda da ne postoje konkretne smernice o tome kakve standarde i usluge takve institucije treba da imaju.

Zdravstvene ustanove još uvek nisu u mogućnosti da ponude takve usluge jer im nedostaje adekvatna infrastruktura. Štaviše, doktori su komentirali da nisu postojale nikakve procedure za obezbeđivanje da počinioci nastavljaju programe; na primer, nikakvi koraci nisu preduzeti ako bi počinioci napustili program rehabilitacije nakon jedne posete.¹⁰⁰ Tehnički, policija mora pratiti prisustvo takvih programa, ako se utvrde kao mere u okviru naloga za zaštitu.¹⁰¹ Nedostatak objekata za tretman povećava šanse da počinioci mogu ponovno izvršiti nasilje u porodici, čime se žrtve stavljaju u rizik recidivizma.¹⁰²

U međuvremenu, zdravstvene ustanove često predstavljaju prvu tačku kontakta za osobe koje su pretrpele nasilje u porodici. Zbog toga zdravstvene ustanove predstavljaju važan mehanizam upućivanja. Zdravstveni radnici su naglašavali da mogu da identifikuju znake nasilja u porodici i / ili seksualnog zlostavljanja, da tretiraju lica koja su pretrpela nasilje i da ih upute. Ispitanici su takođe znali

---

⁹⁹ Vlada Kosova, Ministarstvo zdravstva, Administrativno uputstvo (zdravstvo) br. 02/2013 o metodi tretiranja počinioca nasilja u porodici gde je nametnut obavezan lekarski tretman od alkoholizma i zavisnosti od psihotropnih supstanci, na: <http://msh-ks.org/wp-content/uploads/2013/11/Udhezim%20Administrativ%2002-2013.pdf>.

¹⁰⁰ Intervjui MŽK-a sa lekarima

¹⁰¹ Policija Kosova je nadležna da obezbedi sprovođenje zaštitnih mera. Takođe, zdravstvene ustanove su obavezne da obezbede tačno beleženje i izveštavanje: „Zdravstvena ustanova koja se bavi sa primenom obaveznih mera za lekarski tretman NP-a obavezna je da drži beleške i da podnosi izveštaje po zahtevu nadležnog suda ili relevantne institucije. 2. Oblik i sadržaj beleški navedenih u stavu 1. ovog člana, uslovi i metoda podnošenja zahteva je određena od strane relevantnih sudskih institucija“ (član 8). Vidi: Administrativno uputstvo (zdravstvo) br. 02/2013 o metodi tretiranja počinioca nasilja u porodici gde je nametnut obavezan lekarski tretman od alkoholizma i zavisnosti od psihotropnih supstanci, na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=9804>.

¹⁰² Ovo je bila ponovljena zabrinutost koju su izrazili razni ispitanici.

da ako pacijent doživi nasilje u porodici, oni bi to trebali prijaviti policiji, mada je policija pratila većinu osoba koje su imale lečenje. Zdravstveni radnici evidentiraju posete žrtava nasilja u porodici upravo dok beleže informacije od bilo kog pacijenta. Iako su znali da imaju određene protokole za beleženje slučajeva seksualnog i porodičnog nasilja, izgleda da ih nisu koristili. Samo jedna bolnica navodno održava poseban dnevnik o takvim slučajevima. Ispitanici su izjavili da imaju jasne politike vezane za poverljivost i istakli su da obezbeđuju poverljivost. Čak i tako, neki su rekli da postoje poteškoće u zaštiti poverljivosti.¹⁰³ „Živimo u malom mestu gde sve svi znaju. Zdravstveni radnik može razgovarati s kolegama, a to je dovoljno da se povredi poverljivost“, rekao je zdravstveni radnik.

Kada su predstavnici zdravstvenih ustanova pitani o novom NSZNP-u, oni nisu znali da takva strategija postoji. Niti su znali ni obaveze koje zdravstvene ustanove imaju u skladu sa ovom strategijom. Ispitanici nisu održali nikakvu obuku kako je predviđeno u NSZNP-u, koja poziva na „kontinuiranu obuku i sertifikaciju zdravstvenih službenika koji su fokusirani na nasilje u porodici, na dobro definisanim temama“.¹⁰⁴ Potreba za takvu obuku je bila ponavljajuća tema.

Što se tiče pristupa zdravstvenih radnika i lečenja žena koje su pretrpele nasilje, neki komentari su bili zabrinjavajući.

Jedna silovana žena je došla i pitala sam je: „Vaš muž vas je silovao, da ili ne?“ Rekla je: „Da“. Rekla sam: „Pa sestro, da li si udata?“ Rekla je: „Da“. Pitala sam je: „Da li ste potpisali [kao zakonski brak]“. Ona je rekla „da“. Pitala sam je da li živi s njim. Ona je rekla „da“. I rekla sam joj: „Pa, damo, trebali ste znati kada ste potpisali papire da ćete živeti s njim i da on ima seksualne želje. Ne bi trebalo da bude nasilan prema vama, da vas tuče“. A onda je nastavila i rekla: „Ali on me silovao“. A ja sam joj rekla: „Imate pravo i on ima pravo da zatraži tu stvar [seksualni odnos], kad god mu je potrebno ili želi, a takođe imate pravo da ga pitate kad god vam zatreba. A ovo nije nasilje“.

Ovo ilustruje kako se muške potrebe ili seksualne želje mogu smatrati važnijim od ženskih prava nad njihovim vlastitim telima. Ovo pokazuje odnos društvene moći koje su dopuštene od strane društva koje nastavlja da dozvoljavaju seksualno nasilje protiv žena, delom zbog neuspešnih institucionalnih odgovora na nasilje, kao što je ovo. Dalje, ovaj primer pokazuje i dalje prevashodno, iako netačno verovanje na Kosovu da seksualno nasilje počinjeno unutar porodičnog odnosa ne predstavlja zločin ili nasilje u porodici. Takva verovanja nisu tačna. Činjenica da zdravstveni radnici koji tretiraju osobe koje su pretrpele seksualno nasilje imaju takva uverenja posebno je zabrinjavajuće, jer to znači da mogu ponovno traumatizirati žrtve i ne pružati pomoć u prijavljivanju ozbiljnih krivičnih dela kao što je silovanje, kako to zahteva KZK.¹⁰⁵

Kao zaključak, izgleda da se zdravstvene ustanove suočavaju sa nekoliko nedostataka, uključujući i znanje o različitim oblicima rodno zasnovanog nasilja i funkcionalnih sistema za praćenje, upućivanje i prijavljivanje slučajeva rodno zasnovanog nasilja. MŽK nije primetio poboljšanje institucionalnog odgovora zdravstvenih ustanova od 2015. godine.

Institut za sudsku medicinu

Zakon o sudskoj medicini reguliše rad Instituta za sudsku medicinu (ISM), uključujući postupke za obavljanje medicinskih pravnih pregleda.¹⁰⁶ ISM je funkcionisao pod Departmanom za sudsku medicinu u Ministarstvu pravde od 2009. godine. Sud i državni tužilac izdaju naloge za medicinske i pravne stručnjake da koriste svoju ekspertizu, u skladu sa zakonom.¹⁰⁷ Njihove odgovornosti se odnose na

¹⁰³ MŽK je ranije primetio izazove sa održavanjem poverljivosti u zdravstvenim institucijama (Nicole Farnsworth, Dr. Katja Goebels i Rina Ajeti za MŽK, *Pristup zdravstvenoj zaštiti na Kosovu*, Priština: MŽK, 2016).

¹⁰⁴ NSZNP, str. 181.

¹⁰⁵ KZK, član 386., 1.6.

¹⁰⁶ Skupština, Zakon br. 05/L-060 o sudskoj medicini, na:

<http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/05-L-060%20a.pdf>.

¹⁰⁷ Ibid.

olakšavanje istrage bilo koje vrste rodno zasnovanog nasilja, uključujući fizičko i seksualno nasilje. Nakon ispitivanja, osoblje ISM-a treba da obezbedi da se testovi, druge medicinske dokumentacije i pacijenti pošalju drugim institucijama, kao što su Klinike za infektivne bolesti i Klinike za ginekologiju za testove trudnoće, između ostalog. Na osnovu NSZNP-a, ISM je obavezan da preduzme „medicinski tretman i savetovanje za žrtve nasilja u porodici u postojećim zdravstvenim ustanovama“.¹⁰⁸

Prema predstavniku Instituta, ISM prima nekoliko slučajeva rodno zasnovanog nasilja godišnje, uključujući oko 100 slučajeva seksualnog nasilja svake godine. Dve ili tri žrtve su bile muškarci, dok su ostale bile žene. Predstavnik je procenio da je oko 60-70% ovih lica doživelo fizičko nasilje. Osim toga, ISM je imao nekoliko slučajeva rodno zasnovanog nasilja tajno prijavljenih zaposlenima ISM-a putem svojih privatnih telefona:

Znajući šta se događa [ženama], one ne prijavljuju slučajeve, i ja sam potpuno uveren da je broj rodno zasnovanih slučajeva nasilja veoma visok. Često primam telefonske pozive, na primer: „Ako prijavim silovanje ili drugo nasilje, šta će se desiti?“, i objasnim im, ali na kraju kažu da ne žele da otvore slučaj zbog njihove dece. Ili se možda plaše svog muža. Oko 30-40 takvih slučajeva godišnje se javljaju telefonom ili putem Fejsbuk poruka.

Interesantno, iako je više od 100 slučajeva seksualnog nasilja zvanično ili nezvanično prijavljeno u ISM svake godine, ni podaci u policiji ni u tužilaštvima ne pokazuju da je imalo toliko slučajeva.¹⁰⁹ U poređenju sa velikim brojem slučajeva koje je ISM pregledao, lekari sudske medicine su retko pozvani na sudska saslušanja, izjavio je predstavnik ISM-a. To ukazuje na neke institucionalne nedostatke u istraživanju i procesiranju slučajeva seksualnog nasilja na sudu.

Zbog pogrešnih podataka koji su pruženi od strane drugih ili zbog straha od izveštavanja, žrtve ponekad ne dobijaju odgovarajuću podršku na vreme. Predstavnik ISM-a se prisetio:

Žena je došla u policiji. U svojoj izjavi, izjavila je da je prošle noći doživela nasilje. Međutim, kada smo je ispitivali, videli smo da su ti ožiljci i modrice bile od nekoliko dana ranije. I rekli smo joj: „Izvinjavamo se, vidimo znake nasilja, ali to se izgleda desilo pre nekoliko dana.“ I ona je rekla: „Da, to se desilo pre pet dana, ali moj sused, koji je pravni stručnjak, rekao mi je da kažem da se to juče desilo kako bi imalo više moći, kao dokaz“. I morali smo joj reći da ovaj [dokaz] neće podržati njenu izjavu datu policiji, jer ne možemo lagati.“

U svakom slučaju, medicinski pregled je ipak otkrio da je došlo do nasilja. ISM savetuje ljude da prijavljuju slučajeve što je pre moguće nakon incidenta. Ako ISM primi slučajeve dugo nakon nasilja, može biti teško da prikupe relevantne medicinske dokaze. Čini se da svesnost javnosti o ovoj činjenici možda nedostaje, iako prijavljivanje traumatičnih događaja neposredno nakon što se dogode može biti emotivno posebno teško za žrtve.

Trenutno, svi osim jedne od ISM osoblja su muškarci, koji u slučajevima seksualnog nasilja mogu doprineti ponovnoj traumatizaciji žrtava. Štaviše, ISM ne pruža savetodavne usluge žrtvama nakon ovih ispita, što može značiti da takvi testovi mogu doprineti ne tretiranoj ponovnoj traumatizaciji. „Teško je prijaviti nasilje“, rekao je predstavnik ISM-a. „Nemamo uslove, na primer kao u Njemačkoj, gde u trenutku kada osoba prijavljuje traumatične događaje, tužitelji su obavezni da nađu psihologa ili socijalnog radnika koji će raditi sa osobom kako bi prevladao traumu“.

Rad sa žrtvama koja su deca u rodno zasnovanom nasilju predstavlja jedan od njihovih najvećih izazova, s obzirom na emocionalni uticaj na decu i specifično potreban pristup, izjavio je predstavnik ISM-a. U radu sa decom žrtvama, zaposleni u ISM-u ne nose bijelu uniformu. Imaju mesto sa igračkama gde pokušavaju da stvore ugodnu atmosferu za decu. To omogućava osoblju da izgradi pozitivne odnose s decom i pomaže deci da se bolje osećaju govoreći o svojim iskustvima. Predstavnik ISM-a se prisetio:

---

¹⁰⁸ NSZNP, aktivnost 4.1.2, str. 214.

¹⁰⁹ Vidi dodatak I.

Nismo znali kako da počnemo razgovarati s četvoro dece u početku, pa smo uzeli bubnjeve koje smo imali u sobi, i počeli smo da pravimo muziku. I svi smo ustali i počeli smo da plešemo. I četvoro dece su počela da plešu. Tada je najmanja, mislim da je imala samo četiri godine, rekla: „Ovako smo plesali s njima. Dali su nam koka kolu. Plesali smo, a na kraju su nas razodenuli i silovali“. Zatim je počela da imenuje sve počinioce po imenu. Tako smo identifikovali četvoricu njih.

U ovom konkretnom slučaju, ples je dovelo decu da podnesu svoja iskustva i potencijalno su doprineli ponovnoj traumatizaciji, iako to možda nije bilo poznato unapred od ISM-a. U mnogim drugim kontekstima, aktivistkinje za ženska prava su koristile ples za izražavanje i lečenje dok su radile sa preživelim seksualnog nasilja. Obično se to može smatrati najboljom praksom.

S obzirom da se njihov rad blisko povezuje sa različitim krivičnim delima u KZK-u, predstavnik ISM-a je bio svestan svih oblika rodno zasnovanog nasilja i pravnih postupaka i odgovornosti institucije. Međutim, ISM nije obavešten o NSZNP-u. Usluge kao što su dostupnost žena lekarka i psihološko savetovanje nakon ispitivanja mogu poboljšati kvalitet lečenja žrtava.

Kancelarije za zapošljavanje i Centri za stručno osposobljavanje

Kancelarije za zapošljavanje su „odgovorne za prikupljanje podataka, registraciju nezaposlenih, za profesionalne konsultacije o zapošljavanju i upućivanje u karijeri, posredovanje u procedurama zapošljavanja, [pružanje] informacija [za] registrovane poslotražioce o mogućnostima za obuku, uključivanje poslotražioca u stručnu obuku, i pružanje deklaracija o nezaposlenosti“.¹¹⁰ U međuvremenu, Centri za stručno osposobljavanje (CSO-ovi) pružaju stručne obuke za zainteresovana lica, koji su upućeni od kancelarije za zapošljavanje. U skladu sa SOP-ovima, „CSO -ovi pružaju raznovrsne stručne obuke“, nakon čega se žrtve mogu registrovati kao osobe koje traže posao sa službama za zapošljavanje. Prema NSZNP-u, kancelarije za zapošljavanje i CSO-ovi bi trebalo da daju prioritet zaposlenju lica koji su pretrpeli nasilje u porodici.¹¹¹

Stoga, kancelarije za zapošljavanje i CSO-ovi imaju važnu ulogu u podršci rehabilitacije i reintegracije žena. Zaista, činjenica da žene koje napuštaju prihvatilišta još uvek nemaju mogućnosti za zapošljavanje bila je tema koja se ponavljala od strane različitih ispitanika. Ekonomsko osnaživanje žena je „slaba veza“ u procesu rehabilitacije i reintegracije, rekli su oni. Bez zapošljavanja, žene imaju problema da postanu finansijski samodovoljne i rizikuju da se vrate u nasilnim kućnim situacijama. Kancelarije za zapošljavanje i CSO-ovi su takođe dobro pozicionirani kako bi identifikovali slučajeve rodno zasnovanog nasilja, uključujući žene koje nisu u prihvatilištima. Prilikom susreta sa takvim slučajevima, oni mogu upućivati žrtve u drugim institucijama i organizacijama gde mogu dobiti podršku. Oni mogu pomoći ženama da osigurati poslove i ekonomsku nezavisnost.

Od kancelarije za zapošljavanje i CSO-ova istorijski muškarci su imali više koristi nego žene.¹¹² Generalno, činjenica da kancelarije za zapošljavanje ne zapošljavaju žene po istoj stopi kao muškarce, može uticati na žene koje su pretrpele nasilje u porodici više zato što su možda dodali izazove i ranjivost u traženju posla, kao što su traume i izolacija.

Uzimajući u obzir ove probleme, Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) sarađivao je sa Ministarstvom za rad i socijalnu zaštitu kako bi dizajnirali nastavni plan i program za obuku službenika za zapošljavanje radi boljeg razumevanja rodno zasnovanog nasilja, interakcije sa žrtvama korišćenjem empatičnog pristupa i omogućavanja zapošljavanja. Nekoliko, iako ne svi službenici za zapošljavanje su dobili obuku kroz ovaj program u 2015. godini. Uz pomoć donatora, neke kancelarije za zapošljavanje i

---

¹¹⁰ Zakon br. 04/L-083 o upisu i evidenciji nezaposlenih i poslotražilaca, član 8, na: <http://mpms.rks-gov.net/Portals/0/Ligji/PrimarAnglisht/Law%20for%20registration%20and%20records%20of%20the%20unemployed%20and%20jobseekers.pdf>.

¹¹¹ NSZNP, str. 220.

¹¹² Vidi, Donjeta Morina i Nicole Farnsworth za MŽK, *Planiranje budžeta za socijalnu zaštitu: Rodna+ analiza kao osnov za određivanje rodno odgovornog budžetiranja u Ministarstvu rada i socijalne zaštite na Kosovu za 2016-2018*, Priština: MŽK, 2015, na: <http://www.womensnetwork.org/documents/20151203094304537.pdf>, str. 21-22, 24.

programi CSO-a su tražili da pruže usluge zapošljavanja i profesionalne kvalifikacije za žrtve nasilja u porodici, u skladu sa NSZNP-om. Jedan zvaničnik iz CSO-a je izjavio: „Imali smo obuku od UNDP-a kako podržati žrtve nasilja u pripremi potrebnih dokumenata za zapošljavanje. Takođe, izradili smo dokumente za sprečavanje nasilja dok su prisustvovali kursevima za stručno osposobljavanje“.

Niti su svi zaposleni dobili tu obuku niti je obuka dovela u dovoljnoj meri promenu pristupa osoba koje rade u kancelarijama za zapošljavanje i CSO-ovima. Službenici CSO-a koji su intervjuisani uglavnom nisu znali kako pomoći osobama koje su pretrpele rodno zasnovano nasilje. Štaviše, neki zaposleni nisu znali da CSO-ovi i kancelarije za zapošljavanje imaju obaveze u skladu sa novim NSZNP-om da se prioritizuju službe za žrtve nasilja u porodici. Ispitanici iz kancelarija za zapošljavanje i CSO-ova su uglavnom izgledali da nemaju znanja o SOP-ovima i ograničeno znanje o preprekama sa kojima se suočavaju žrtve nasilja.

Pronalaženje zaposlenja u malim zajednicama u kojima se ljudi međusobno poznaju, takođe je predstavljalo izazove. Na primer, savetnik za zapošljavanje je objasnio: „Imamo slučaj gde smo poslali ženu da radi šest meseci u ustanovi u našoj opštini, ali je tamo radila i njena bivša svekrva. Svekrva nas je zvala. Odlučili smo da ne pošaljemo žrtvu da tamo radi, pošto smo se plašili sukoba između njih. Ne znamo šta se dogodilo s tim slučajem, pošto se ona nikada nije vratila kako bi tražila drugu mogućnost“. Čini se da službenici CSO-a ne saraduju sa socijalnim radnicima u CSR-ima koji su takođe obavezni da podrže žrtve u procesima reintegracije. Kada bi saradivali, kao što je predviđeno u SOP-u, oni bi bili svesni o sigurnim mestima za žrtvu da nađu zaposlenje i mogli bi saradivati u identifikovanju sigurnih mogućnosti zapošljavanja.

Savetnici za zapošljavanje naveli su da preduzeća ne žele da angažuju žrtve nasilja u porodici jer se plaše da mogu imati probleme na poslu. Slično tome, predstavnici CSO-a su rekli da obično počinitelac, supružnik, prati žrtvu i može izazvati probleme za poslodavca, kao što je izvršenje nasilja na radnom mestu. Počinioci i članovi njihovih porodica mogu uticati na sposobnost žena da rade kroz izolaciju, pretnju i druge oblike nasilja. To može podrivati savetnike za zapošljavanje i predstavnike CSO-a da podrže integraciju žena u radnu snagu i njihovo osnaživanje, rekli su ispitanici.

Ovakve izjave ukazuju na to da službenici za zapošljavanje mogu prekršiti poverljivost lica koja su pretrpeli nasilje; poslodavci ne moraju nužno da dobiju takve informacije. Dalje, gore pomenute izjave ilustruju da savetnici za zapošljavanje i predstavnici CSO-a nisu imali dovoljno obuke o tome kako raditi i podržavati osobe koje su pretrpele rodno zasnovano nasilje. Na primer, izgleda da nisu svesni mogućnosti podsticanja žrtava da obezbede naloge za zaštitu, što bi zabranilo počiniteljima da se približe njima ili njihovim radnim mestima. Ove zabrinutosti koje su podignuli savetnici za zapošljavanje i predstavnici CSO-a, i kako se suočiti sa takvim situacijama, razmatrani su u pomenutoj obuci UNDP-a.

U zaključku, iako je imalo inicijalnih obuka za implementaciju NSZNP-a, službenici za zapošljavanje i predstavnici CSO-a i dalje nemaju dovoljno znanja i iskustava za pomoć osobama koje su pretrpele nasilje u porodici u sticanju veština i zapošljavanja.

Koordinacija i upravljanje podacima

Vlada Kosova još uvek nema prikladan sistem za upravljanje podacima, kao što je naznačeno u NSZNP-u.¹¹³ Policija, tužilaštvo, sudovi, CSR-ovi i prihvatilišta imaju svoj vlastiti sistem upravljanja podacima. Štaviše, policiji, tužiteljima i sudovima nedostaju univerzalni standardi za prikupljanje podataka, što predstavlja poteškoće u praćenju zločina od trenutka prijavlivanja, kroz istragu, gonjenje i presuđivanje.¹¹⁴

Odsustvo funkcionalnog usklađenog sistema za upravljanje predmetima takođe doprinosi isparčanom pristupu institucionalnom tretmanu slučajeva rodno zasnovanog nasilja. Štaviše, otežava se pratnja i držanje odgovornim odgovarajućih institucija koja nije uspela da sprovede svoje uloge i odgovornosti, jer je teško identifikovati koja institucija nije uspela da izvrši proces dalje. Komunikacija

---

¹¹³ NSZNP, aktivnost 2.2.2.

¹¹⁴ Zapažanja MŽK-a i EULEKS-a (korespondencija, jan. 2018. god.). MŽK je ranije naveo važnost instaliranja sistema za upravljanje slučajevima i sistem za upravljanje podacima (*Nema više opravdanja*, str. 15).

između policije i tužilaštva ostaje slaba, kao što je u pogledu tužilaca koji ažuriraju policiju o razvoju slučajeva, nakon podnošenja krivičnih prijava policije.¹¹⁵ Saradnja između sudija građanskog suda i kosovske policije u vezi sa izvršenjem naloga za zaštitu takođe zahteva poboljšanje.¹¹⁶ Slaba koordinacija među institucijama može ometati adekvatnu zaštitu žrtava i onemogućiti pristup pravdi.

Nekoliko, iako ne sve opštine uspostavili su koordinacione mehanizme u pravcu poboljšanja saradnje između nadležnih institucija u pogledu upravljanja predmetima. Međutim, mehanizmi koordinacije još nisu postali potpuno institucionalizovana praksa.

---

¹¹⁵ EULEKS, korespondencija, jan. 2018. god.

¹¹⁶ Ibid.

Preporuke

Za Ministarstvo pravde

- Pod hitno imenovati Nacionalnog koordinatora i osigurati redovne među-institucionalne sastanke za koordiniranje na nacionalnom nivou, držeći druge institucije odgovornim za sprovođenje NSZNP-a.
- Izmeniti i dopuniti KZK kako bi uključili specifične definicije nasilja u porodici i seksualnog uznemiravanja, kao što je preporučeno ranije od MŽK-a i usvojeno kao mera u NSZNP-u. Takođe izmeniti i dopuniti KZK kako bi uključili povredu naloga za zaštitu kao krivično delo, radi sprečavanja recidivizma.
- Budžetiranje i/ ili strano finansiranje za nabavku uređaja Globalnog pozicionog sistema (GPS) koji može olakšati nadzor kršenja naloga za zaštitu i sarađivati sa policijom radi njihove upotrebe.¹¹⁷

Za policiju

- Budžetiranje za i zahtevanje od Ministarstva Finansija za posebnu budžetsku liniju za hitne troškove za osobe koje su pretrpele nasilje, kao što je hrana, odeća i higijenska sredstva.
- Osigurati da svi policijski službenici budu potpuno svesni da počinioци trebaju da budu uklonjeni iz svojih domova kada dokazi ukazuju na to da su počinjeni zločini i da nije u policijskim ulogama ili odgovornostima da se traži ponovno spajanje porodica.
- Obezbediti unapređenu obuku specijalnim jedinicama o seksualnom nasilju, uključujući neodgovarajuće linije ispitivanja, odnose moći i odgovarajući pristup osobama koje su pretrpele seksualno nasilje, kako bi se izbegla ponovna traumatizacija. Pokušajte da se osigura da dobro obučeni ženski policajci ispitaju žrtve bez prisustva muškaraca.
- Pregledati standardizovane forme za dokumentovanje slučajeva koji uključuju seksualno nasilje kako bi se osiguralo da ne uključuju pitanja vezana za krivljenje žrtve ili koja mogu ponovo traumatizirati žrtve, kao što je pitanje da li žrtve osećaju zadovoljstvo kada se seksualno nasilje izvršava.

Za Državnog tužioca i Tužilački savet Kosova

- Pripremiti i sprovesti sistematski, institucionalizovani program obuke za sve tužioce i pomoćno osoblje. Obezbediti da svi tužioци održe obaveznu obuku o rodno zasnovanom nasilju, uključujući nasilje u porodici i odgovarajući tretman slučajeva.
- Obučiti specijalizovane tužioce o Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici i njihovim o njihovim nadležnostima prema ovom zakonu, posebno u vezi s povredama naloga za zaštitu.
- Uvesti sisteme za sortiranje dokumenata kad stignu, upućujući slučajeve nasilja u porodici direktno kod specijalizovanih tužioca za slučajeve nasilja u porodici. To može doprineti efikasnijem i efektivnijem adresiranju takvih slučajeva.
- Komitet za procenu učinka tužioca¹¹⁸ treba proceniti rad tužioca u vezi sa slučajevima rodno zasnovanog nasilja, kontrolišući da li je taj rad sproveden na profesionalan način.

---

¹¹⁷ Kao što je predviđeno Uredbom Vlade br. 18/2015 o organizaciji strukture jedinice za zaštitu, spašavanje i pomoć, na: http://kryeministri-ks.net/repository/docs/Rregullore_Nr_18-2015.pdf.

¹¹⁸ Kosovski tužilački savet, na: <http://www.kpk-rks.org/en/per/77/komisioni-i-ankesave/77>.

Za Zastupnike žrtava

- Informisati sve žrtve zločina koji spadaju unutar Zakona o kompenzaciji žrtava o njihovom pravu na nadoknađivanje. Pružati pomoć žrtvama sa izradom njihovih zahteva za kompenzaciju, kao što je se zahteva prema zahtevu.

Za Sudski savet Kosova i Sudove

- Nastaviti i ojačati inicijativu Saveta za imenovanje krivičnih sudija koji su specijalizovani u rodno zasnovanom nasilju, obezbeđujući odgovarajuću obuku.
- Pripremiti i sprovesti sistematski, institucionalizovani program obuke za sve sudije i pomoćno osoblje. Akademija pravde treba da obezbedi obuku sudija koji služe u građanskim i krivičnim postupcima u vezi sa različitim oblicima rodno zasnovanog nasilja, uključujući odnose moći između muškaraca i žena; značenje „krivljenja žrtve“; činjenice da pomirenje nije unutar uloge i odgovornosti sudova; i opseg mera dostupnih preko naloga za zaštitu.
- Usklađivanje sudskih praksi u rešavanju slučajeva koji uključuju rodno zasnovano nasilje. U tu svrhu, uzeti u obzir stvaranje i davanje smernica sudovima za izricanje kazne, koje bi pomogle u donošenju odluka o odmeravanju kazne, doprinoseći koherentniji pristup u proceni i ublažavanju otežavajućih okolnosti. To bi moglo doprineti doslednijoj proceni i praksi izricanja kazni.¹¹⁹
- Osigurati da praksa tretiranja slučajeva nasilja u porodici sa prioriternim potrebama uključi prioritiziranje održavanja i slučajeva starateljstva nad decom koja su međusobno povezana s slučajevima nasilja u porodici.
- Budžetiranje za, instaliranje i korišćenje poboljšanih mera predostrožnosti za žrtve rodno zasnovanog nasilja u sudovima, radi sprečavanja ponovne viktimizacije i ponovne traumatizacije.¹²⁰
- Sudije: propisujte više različitih mera u nalogima za zaštitu, kako je predviđeno Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici. Za osobe koje žive u porodičnim domaćinstvima, sudije bi trebalo da se podstiču da predvide druge ekonomske načine putem kojih počinioci plaćaju životne uslove žrtvama izvan porodične kuće. Takvi troškovi takođe mogu odvratiti počinioce od izvršenja nasilja.
- Sudije: iskoristite sve raspoložive zaštitne mere i osigurajte bolju zaštitu identiteta žrtava.¹²¹
- Sudije: odobravajte zahteve za kompenzaciju žrtava kada ispunjavaju zakonske kriterijume. Oslanjajte odluke u činjenicama i ne dozvoljavajte da lični stavovi i mišljenja utiču na kompenzaciju zločina.

Za popravne službe

- Obučiti osoblje i uspostaviti program za rešavanje rodni nejednakosti, uključujući odnose moći koji doprinose različitim oblicima rodno zasnovanog nasilja. Obezbediti da neki službenici dobiju obuku o rehabilitaciji za počinioce rodno zasnovanog nasilja, pružajući im ekspertizu za podržavanje razvoja prilagođenih individualnih planova i popravnih usluga.

Za probacionu službu

- Pružiti specijalizovanu obuku službenicima koji će raditi sa osobama koji su izvršili rodno zasnovano nasilje ili su skloni da to učine.
- Uspostaviti poboljšanu infrastrukturu i bolji pristup u radu sa počiniocima rodno zasnovanog nasilja, u cilju smanjenja recidivizma. To podrazumeva poboljšanje saradnje sa zdravstvenim ustanovama kako bi se osiguralo da počinioci dobiju lečenje, kao što je navedeno u nalogima za zaštitu, kada je to primenjivo.

---

¹¹⁹ Preporuka od EULEKS-a (korespondencija sa MŽK-om, jan. 2018. god.).

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ Ibid.

Za Ministarstvo za rad i socijalnu zaštitu, Departman za socijalnu zaštitu

- Bolji nadzor rada prihvatilišta, ali uvažavajući nezavisnost prihvatilišta i štiteći anonimnost žrtava, osigurati da kvalitet usluga ispunjava standarde utvrđene u postojećem zakonskom okviru i da javne finansije budu trošene transparentno i odgovorno.
- Osigurati da se adekvatno finansiranje za prihvatilišta dodeljuje na vreme svake godine i da pokriva sve neophodne troškove za pružanje kvalitetnih usluga zaštićenim osobama, u skladu s odgovornošću države za zaštitu žrtava.
- Osigurati uspostavljanje funkcionalnih prihvatilišta u Prištini i na severnom Kosovu, koji služe osobama LGBTQI i muškarcima.

Za Centre za socijalni rad

- Uspostaviti smernice za socijalne radnike i obučiti ih o rodno zasnovanom nasilju, odnosima moći, poverljivosti, o NSZNP-u i alternativnim načinima zaštite dece u slučajevima starateljstva dece, u cilju osiguranja ekonomskog, fizičkog i psihološkog blagostanja dece, umjesto da ih vraćaju u domaćinstvima počinioca.
- Pružiti smernice socijalnim radnicima, kako bi se osiguralo pažljivije razmatranje različitih faktora vezanih za pomirenje parova, kako bi se izbegao recidivizam.

Za prihvatilišta

- Instalirati i rigorozno primenjivati Kodeks ponašanja za koaliciju prihvatilišta. Držati sve članove na visokim standardima odgovornosti u pogledu kvaliteta pruženih usluga i finansijskog upravljanja.
- Redovno i tačno izveštavati o svim javnim rashodima. Transparentno objavljivati onlajn, godišnje budžete i izveštaje revizora.
- Obezbediti redovnu psihološku kontrolu i savetovanje svim pružiocima usluga prihvatilišta od strane obučениh profesionalaca, u cilju sprečavanja izgorelosti.
- Preduzeti dodatnu obuku sa ekspertima u regionu, o feminističkom pristupu za pomaganje i osnaživanje osoba koje su pretrpele nasilje.

Za sve opštine

- Izdvajati godišnje sufinansiranje za prihvatilišta koja služe opštini.
- Osigurati dostupnost socijalnog stanovanja koje žrtve nasilja u porodici mogu koristiti u određenom vremenskom periodu nakon što napuste prihvatilišta i pre nego što postanu potpuno finansijski nezavisni, priuštivši svoje stanovanje. Takvi programi trebaju biti povezani sa planovima upravljanja slučajevima za rehabilitaciju i reintegraciju, podržani i nadgledani od strane CSR-ova.

Za obrazovne ustanove

- Budžetiranje i predstavljanje više psihologa u školama u skladu sa NSZNP-om.
- Osigurati da su nastavnici i obrazovno osoblje budu obučavani za identifikaciju različitih oblika rodno zasnovanog nasilja, prijavljivanje nasilja i interakciju sa decom koja su pretrpela nasilje. Takođe bi trebalo da prođu kroz obuku o postojećim odnosima rodne moći i nejednakosti koje mogu doprineti nasilju, u cilju obrazovanja dece na takav način kako bi se sprečilo nasilje u budućnosti.

Za zdravstvene ustanove

- Obezbediti da se svi zdravstveni radnici, posebno oni u urgentnim jedinicama, budu obučavani za identifikovanje znakova rodno zasnovanog nasilja, pravilno dokumentovanje nasilja i interakciju sa osobama koje su pretrpele nasilje.

- Uspostaviti centre za lečenje od droga, alkohola i psihosocijalnog lečenja u bliskoj saradnji sa policijom, Ministarstvom pravde, KPS-om i Probacionim službama kako bi osigurali da programi uključuju obavezno i nadgledano prisustvo počinitelaca. Osim savetovanja o zloupotrebi supstancija, ovi programi bi trebali da se bave sa odnosima moći između žena i muškaraca, u cilju sprečavanja recidivizma.

Za Institut sudske medicine

- U bliskoj saradnji sa OCD-ovima i drugim institucijama, organizovati kampanju za podizanje svesti kako bi se povećalo javno znanje o tome kako i kada prijaviti seksualno nasilje kada se to dogodi.
- Angažovati više ženskih doktora i uvek ih odrediti da ispituju slučajeve seksualnog nasilja koje uključuju ženske žrtve.
- Tražiti da se obezbedi dostupnost psihološkog savetovanja nakon ispitivanja, u cilju sprečavanja ponovnog traumatiziranja žrtava.

Za kancelarije za zapošljavanje i Centre za stručno osposobljavanje

- Osigurati da svaka kancelarija za zapošljavanje i CSO imaju najmanje dva zaposlena koji su temeljno obučeni za identifikovanje znakova rodno zasnovanog nasilja, empatije, odgovarajućih interakcija sa osobama koje su pretrpele rodno zasnovano nasilje i kako se baviti specifičnim izazovima koji mogu nastati od rada sa osobama koji su pretrpeli nasilje. Za ovu svrhu se mogu koristiti postojeći nastavni programi razvijeni od strane UNDP-a.
- Poboljšati saradnju sa socijalnim radnicima u dizajniranju i pružanju prilagođene podrške žrtvama nasilja u porodici, kao koraci u okviru njihovih planova za upravljanje slučajevima rehabilitacije i reintegracije.

Za među-institucionalnu saradnju između svih aktera

- Osigurati integrisano vođenje evidencije podataka i upravljanje između policije, tužilaštvima i sudovima, poboljšavajući praćenje slučajeva rodno zasnovanog nasilja kroz krivični postupak u sudu. U tu svrhu, završiti planiranu bazu podataka o upravljanju slučajevima i osigurati njegovu neposrednu operacionalizaciju, uključujući obučavanje relevantnih zainteresovanih strana o preciznim procesima unosa podataka. S obzirom na zaostatak u slučajevima, sveobuhvatno, proaktivno upravljanje predmetima mora biti razvijeno i sprovedeno radi pravovremenog rešavanja slučajeva rodno zasnovanog nasilja, kao kršenje ljudskih prava.¹²²
- Policija, tužilaštvo i sudovi trebaju zaštititi dobrobit žrtava koordinišući se, kako bi se osiguralo da se snimljeni intervjui vrše samo jedanput od najvažnijeg aktera, umesto više puta, na rizik od ponovnog traumatiziranja žrtava.¹²³
- Obezbediti da sve opštine imaju uspostavljene mehanizme za koordinaciju uključujući sve zainteresovane strane sa zakonskom obavezom za zaštitu, rehabilitaciju i reintegraciju osoba koje su pretrpele nasilje u porodici. Poboljšati i osigurati punu institucionalizovanu saradnju između policije, tužilaca, ZZ-ova, CSR-ova i prihvatilišta. Mehanizmi se trebaju redovno sastajati kako bi diskutovali i upravljali slučajevima i trebaju sarađivati kako bi osigurali odgovarajuću zaštitu i pomoć.
- Osigurati da CSR-ovi, kancelarije za zapošljavanje i CSO-ovi sarađuju kako bi pružili podršku žrtvama kroz obuke i kako bi identifikovali mogućnosti njihovog zapošljavanja.
- Zdravstvene ustanove trebaju sarađivati sa centrima za mentalno zdravlje kako bi pružili žrtvama psihološko savetovanje.

---

¹²² Ibid.

¹²³ Ibid.

Citirani radovi

- Savet Evrope, Akcija protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, CETS Br. 210, 2011, na: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210>, član 3).
- Nicole Farnsworth, Ariana Qosaj-Mustafa, Iliriana Banjska, Adelina Berisha i Donjeta Morina za MŽK, *Nema više opravdanja: analiza stavova, učestalosti i institucionalni odgovori na nasilje u porodici na Kosovu*, Priština: MŽK, 2015, na: <http://www.womensnetwork.org/documents/20151124105025622.pdf>;
- Farnsworth, Nicole, Dr. Katja Goebbels i Rina Ajeti za MŽK, *Pristup zdravstvenoj zaštiti na Kosovu*, Priština: MŽK, 2016, na: <http://www.womensnetwork.org/documents/20170206150329798.pdf>.
- Christophe Z. Guilamoto i UNFPA, *Rodna predrasuda na Kosovu*, Priština: UNFPA, 2016.
- Kallxo.com, "Gratë Kosovare, Mbi 40 Për Qind e Pranojnë Dhunën në Familje" [„Kosovske žene, više od 40 % prihvataju nasilje u porodici“], na: <http://kallxo.com/grate-kosovare-mbi-40-per-qind-e-pranojne-dhunene-familje/>.
- MŽK, *Strategija MŽK-a 2015-2018*, Priština: MŽK, 2014, na: http://www.womensnetwork.org/documents/kwn_strategy_2015_2018_eng.pdf.
- _____, veb stranica, na: www.womensnetwork.org.
- _____, Fejsbuk stranica: [Kosova Women's Network](https://www.facebook.com/Kosova-Women's-Network/).
- Donjeta Morina i Nicole Farnsworth za MŽK, *Planiranje budžeta za socijalnu zaštitu: Rodna+ analiza kao osnov za određivanje rodno odgovornog budžetiranja u Ministarstvu rada i socijalne zaštite na Kosovu za 2016-2018*, Priština: MŽK, 2015, na: <http://www.womensnetwork.org/documents/20151203094304537.pdf>
- Ariana Qosaj-Mustafa, Adelina Berisha, Nicole Farnsworth, i Iliriana Banjska za MŽK, *Seksualno uznemiravanje na Kosovu*, Priština: MŽK, 2016, na: <http://www.womensnetwork.org/documents/20160223185243349.pdf>.
- Radio Televizija Kosova „Filon Marshi me moton „Nuk ka Arsyetim”“ [„Počinje marš sa motom „Nema opravdanja“], na: <https://www.rtklive.com/sq/news-single.php?ID=117158>.
- Republika Kosovo, Skupština, Zakonik Br. 03/L-193, o maloletnicima, 2010, na: <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2010-193-eng.pdf>.
- _____, Skupština, Krivični zakonik Republike Kosovo, na: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/Criminal%20Code.pdf>.
- _____, Skupština, Zakon o krivičnom postupku, na: <https://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/Criminal%20Procedure%20Code.pdf>.
- _____, Skupština, Zakon br. 02/L-17, o socijalnoj i porodičnoj službi, na: https://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2005_02-L17_al.pdf.
- _____, Skupština, Zakon br. 03/L-040 o lokalnoj samoupravi.
- _____, Skupština, Zakon br. 03/L-182 o zaštiti od nasilja u porodici, 2010, na: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2010-182-eng.pdf>.
- _____, Skupština, Zakon br. 04/L-083 o upisu i evidenciji nezaposlenih i poslotražilaca, na: <http://mpms.rks-gov.net/Portals/0/Ligji/PrimarAnglisht/Law%20for%20registration%20and%20records%20of%20the%20unemployed%20and%20jobseekers.pdf>.
- _____, Skupština, Zakon br. 04/L-149 o izvršenju krivičnih sankcija, na: <https://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/Law%20on%20execution%20of%20penal%20sanctions.pdf>.
- _____, Skupština, Zakon br. 05/L-036, o kompenzaciji žrtve zločina, Kosovo, 2015, na: <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/05-L-036%20a.pdf>.
- _____, Skupština, Zakon br. 05/L-060 o sudskoj medicini, na: <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/05-L-060%20a.pdf>.
- _____, Skupština, Zakon br. 2004/32 zakon o porodici, 2004, na: http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2004_32_en.pdf.
- _____, Skupština, Službeni list Republike Kosovo, Zakon br. 05/L-019 o Ombudspersonu.
- _____, Administrativno uputstvo (zdravstvo) br. 02/2013 o metodi tretiranja počinioca nasilja u porodici gde je nametnut obavezan lekarski tretman od alkoholizma i zavisnosti od psihotropnih supstanci, na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=9804>.
- _____, Vlada Republike Kosovo, Agencija za ravnopravnost polova, „Standardne operativne procedure od nasilja u porodici na Kosovu“, septembar 2013. godina, Kosovo, na: <http://abgj.rks-gov.net/Portals/0/Procedurat%20Standarte%20t%C3%AB%20veprimitt%20p%C3%ABr%20Mbrojtje%20nga%20Dhuna%20n%C3%AB%20Familje.pdf>.

- _____, Republika Kosovo, Vlada, Fond za kompenzaciju žrtava zločina, 2017, <https://md.rks-gov.net/desk/inc/media/D42B1893-B42D-4BF4-B6D7-B1675BD7BAEB.pdf>.
- _____, Republika Kosovo, Vlada, Odluka br. 04/83 od 11.07.2012, na: http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Vendimet_83.pdf.
- _____, Republika Kosovo, Vlada, Odluka br. 09/125, od 30.12.2016, na: http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Vendimet_e_Mbledhjes_se_125-te_te_Qeverise.pdf.
- _____, Uredba Vlade br. 18/2015 o organizaciji strukture jedinice za zaštitu, spašavanje i pomoć, na http://kryeministri-ks.net/repository/docs/Rregullore_Nr_18-2015.pdf.
- _____, Republika Kosovo, Tužilački savet Kosova, „Uredba o mandatu, strukturi i funkcionisanju Kancelarije za zaštitu i pomoć žrtvama“, na: [http://www.psh-ks.net/repository/docs/REGULATION FOR THE MANDATE, STRUCTURE AND FUNCTION OF THE VPAO.pdf](http://www.psh-ks.net/repository/docs/REGULATION_FOR_THE_MANDATE_STRUCTURE_AND_FUNCTION_OF_THE_VPAO.pdf).
- _____, Ministarstvo zdravstva, Administrativno uputstvo (zdravstvo) br. 02/2013 o metodi tretiranja počinioca nasilja u porodici gde je nametnut obavezan lekarski tretman od alkoholizma i zavisnosti od psihotropnih supstanci, na: <http://msh-ks.org/wp-content/uploads/2013/11/Udhezim%20Administrativ%2002-2013.pdf>.
- _____, Ministarstvo Pravde, Kosovska popravna služba, bilten 2006. godine, na: <https://md.rks-gov.net/desk/inc/media/D517AAE6-6D02-48A2-B3F9-5CB9222BF946.pdf>.
- _____, Republika Kosovo, Ministarstvo Pravde, *Nacionalna strategija o zaštiti od nasilja u porodici Republike Kosovo i Akcioni plan 2016-2020*, Priština, Kosovo: maj 2016, na: <http://abgj.rks-gov.net/Portals/0/Strategija%20Komb%C3%ABtare%20e%20RK%20p%C3%ABr%20mbrojtje%20nga%20dh-una%20ne%20familje%202016-2020.pdf>.
- _____, Ministarstvo pravde, Misija Kosovske popravne službe, na: <https://shkk.rks-gov.net/faqe.aspx?id=tfybAswTsDSuOwy2YY2x4w==&l=jOtHsRVwYECOhoiBc69dA>.
- _____, Ministarstvo pravde, „Opseg rada Kosovske popravne službe“, na: <https://md.rks-gov.net/page.aspx?id=2,19,1,19>.
- _____, Uredba br. 02/2011 o zonama administrativne odgovornosti Kancelarije premijera i Ministara, na: http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Rregullorja_02-2011-e_miratuar nga_Qeveria-finale.pdf.
- _____, Državni tužilac, „Vodič za Standardne operative procedure za Kancelariju za zaštitu i pomoć žrtvama“, na: http://www.psh-ks.net/repository/docs/Nr_1202_2013-Udhezim_mbi_Procedurat_Standarde_te_Veprimit_per_ZMNV-ne.pdf.
- William Ryan Krivljenje žrtve, Nju Jork: 1971.*
- Suarez i Gadalla „Prestanite kriviti žrtvu: Meta analiza o mitovima silovanja“, *Časopis za međuljudsko nasilje* 25(11) 2010–2035, SAGE, 2010).
- Komitet UN-a o eliminaciji svih formi diskriminacije protiv žena, Opšta preporuka 19. nasilje nad ženama (jedanaesta sesija, 1992. godina), U.N. Dok. A/47/38 na I (1993), ponovo štampan u Kompilaciji opštih komentara i opštih preporuka. Usvojen od Organa za ljudska prava, U.N. Doc. HRI/GEN/1/Rev.6 na 243 (2003).
- Generalna Skupština Ujedinjenih Nacija, Deklaracija o eliminaciji nasilja prema ženama, proglašena od strane Rezolucije 48/104 Generalne Skupštine, 20. decembra 1993. godine, na: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ViolenceAgainstWomen.aspx>.
- UNFPA EECARO, *Dečji brak na Kosovu (pregled)*, Priština: UNFPA EECARO, 2014, na: <http://eeca.unfpa.org/publications/child-marriage-kosovo-overview>.
- Ambasada SAD-a na Kosovu, „Ceremonija lansiranja Kosovske Nacionalne strategije protiv nasilja u porodici 2016-2020“, 19. april, 2017, na: <https://xk.usembassy.gov/launching-ceremony-kosovo-national-strategy-domestic-violence-2016-2020/>.

Prilog

Prilog 1. Statistike nasilja zasnovane na rodnoj osnovi iz institucija

Policijska statistika u vezi sa krivičnim delima, 2000-2017

Zločin ¹²⁴	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Ukupno
Ubistvo						1	4	4		3	5	4	1			152		2	26
Teško ubistvo														4	3			31	38
Pokušaj ubistva						4	3	6		3	4	3	1			8	11	7	50
Ubistvo i samoubistvo										4	5								9
Samoubistvo												6				1		1	8
Podsticanje samoubistva													5					4	9
Pomoć u samoubistvu																3		7	10
Assisting in Suicide													1						1
Podsticanje samoubistva i Pomaganje u samoubistvu						5	3	13						6	3	3			33
Ozbljni zločini (ubistvo, samoubistvo, pokušaj ubistva, pokušaj samoubistva)	3	1	5	24															33
Lakše telesne povrede						290	408	462		538	457	569	518	495	440	163	92	2716	7058
Teške telesne povrede						5	21	14		9	10	14	12	16	51	9	13	301	475
Izazivanje štete na imovini										1									1
Prinuda												1	2		1	1		20	25
Pretinja										181	159	196	221	181	173	2	17	5	1135
Pretinja, neovlašćeno posedovanje oružj											4								4
Pretinja pištoljem							9	4		15	1								29
Kršenje naloga za zaštitu										6	4	20	28	19	47	12		10	146
Mršavljenje tokom obavljanja službene dužnosti ili javnog ovlašćenja																			4

¹²⁴ Vrste krivičnih dela nisu neophodno međusobno isključivo jer se način na koji se zločini evidentiraju promenili vremenom.

Zločin ¹²⁴	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Ukupno	
Fizičko maltretiranje								10		141	60								211	
Psihološko, emocionalno, fizičko, seksualno maltretiranje										3										3
Psihološko, fizičko maltretiranje								10												10
Psihološko maltretiranje										40	47						1	3	4	87
Seksualno zlostavljanje osoba sa mentalnim ili emocionalnim poremećajima ili invaliditetom																				8
Uznmiravanje																				
Napad						661	341	215						19	34	8	16	144		221
Fizicki Napad										58	79	110	91	103	261	7	4	14		1606
Seksualni Napad						2		1				5		110	4	15	11	7		467
Neslaganje										34	56									90
Silovanje								1		2		5	2	1		5	4	3		23
Pokušanje silovanja									1	1	1						1	1		4
Degradacija seksualnog integriteta													1	1	1	2		6		10
Nepristajanje na seksualni čin i seksualno zlostavljanje													1							1
Ucena														1		2		1		4
Nanošenje boli										8	6									14
Kršenje porodičnih obaveza										1	3	2	7	6	5	1				25
Nasilan ulazak/uklanjanje iz zajedničkog boravka ili prebivališta drugog lica							16	12		17	9	7	14	17	7	4				103
Ropstvo, ropски uslovi i prinudni rad																				
Nezakonito ograničavanje slobode kretanja										4	4			6						14
Uzrok oštećenja nepokretne imovine										8	11									19
Nezakonito uzimanje ili čuvanje deteta											1			8		1	2	2		14
Zlostavljanje ili napuštanje deteta						2	2	2						2		5	3	8		24
Zlostavljanje ili napuštanje deteta								1			4	1				1				7

Zločin¹²⁴	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Ukupno
Seksualno zlostavljanje lica mlađih od šestnaest (16) godina																1			2
Seksualna zlostupotreba lica mlađih od 16 godina													1			36	27		64
Seksualno zlostavljanje zlostupotrebom položaja, autoriteta ili profesije																1	1		2
Vanbračna zajednica sa osobom mlađom od 16 godina																3	9	16	28
Otmica											1		1	1	3	3			8
Izbegavanje podrške za održavanje															1	1		2	4
Trgovina ljudima ¹²⁵																	1		1
Zadržavanje ličnih dokumenata žrtava ropstva ili trgovine ljudima											2								2
Ucena											5								5
Uvreda													73	33	36	9	5		156
Zločin, uvreda, pozivanje na ofanzivna imena i druge oblike nasilnog zastrašivanja																			
Zastrašivanje											1								1
Uzimanje dokumenata bez dozvole											1					3			4
Uzrokovati drugu osobu da se plaši zbog svog fizičkog, emocionalnog ili ekonomskog blagostanja											5	2	4	4	4	61	2		78
Korišćenje fizičke sile ili psihološkog pritiska prema drugom članu porodice													4	33					37
Svaka druga akcija člana porodice, koja može nanijeti ili pretiti nanositi fizički bol ili psihološku patnju													1	3	12	7	5		28
Property damage or destruction; or threatening to do this													10	15	15	10	1		51
Ponavljajuće ponašanje u cilju odstupanja od druge osobe													11	19	13	1	1		45

¹²⁵ MŽK nije prikupljao informacije o tome godinama pre 2015. godine i verovatno postoji.

Zločin¹²⁴	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Ukupno
Izazivanje osećaja straha, lične opasnosti ili prijetnje dostojanstva													1	8	7	57	7		80
Nasilje u porodici			1273	1251	1318	1370	1371	1077	1034	1080	944	1046	1026	1087	1179	1038	1225	1125	18,444
Povreda integriteta prebivališta i njegovih prostorija															1	1			2
Samo pravda																	1	1	2
Nezakonito okupiranje imovine																		1	1
Nezakonito prekid trudnoće							1	1											2
Fizicko Nasilje	864	560	494	250	43	44	38												2293

Rod žrtava zločina u unutrašnjem odnosu, 2009-2015

Kako ilustruje tabela, velika većina žrtava navodnih zločina počinjenih u okviru domaćih odnosa na Kosovu od 2009. godine, kao što je prijavljeno policiji, bile su žene.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
žene	915	764	804	826	869	930	381
muškarci	215	190	242	220	220	281	89
ukupno	1130	954	1046	1046	1089	1211	470
% žena	81%	80%	77%	79%	80%	77%	81%

Rod žrtava zločina povezanih sa rodnim nasiljem, 2015-2017

	2015	2016	2017
žene	790	808	1021
muškarci	2393	2442	2467
ukupno	3183	3250	3488
% žena	25%	25%	29%

Rod osumnjičenih počinioca za sve zločine povezane sa nasiljem na osnovu rodne ravnopravnosti

Prema podacima policije, ova tabela ukazuje na to da je mnogo više muškaraca osumnjičeno da počinju zločine nego žene (94%).

	2015	2016	2017	Ukupno %
Zene	293	326	312	6%
Muškarci	5233	5500	4982	94%

Žrtve zločina po polu, kako je prijavljeno Kosovskoj policiji, 2015 - 2017

Zločin	2015				2016				2017				Total		
	Žene	Muskarci	Nepoznato	Ukupno	Žene	Muskarci	Nepoznato	Ukupno	Žene	Muskarci	Nepoznato	Ukupno	Žene	Muskarci	Ukupno
178 Ubistvo	11	151	2	164	10	142	5	157	13	133	2	148	34	426	469
179 Teško ubistvo	3	39	0	41	5	32	1	38	7	24	0	31	15	95	110
186 Uznemiravanje	99	44	1	144	91	37	1	129	107	36	0	143	297	117	416
188 Laka tjelesna šteta	593	1799	21	2413	631	1919	17	2567	704	1991	0	2695	1928	5709	7675
189 Teška telesna povreda	45	354	5	404	38	304	1	343	31	265	5	301	114	923	1048
195 Prinuda	3	2	0	5	4	1	0	5	10	10	0	20	17	13	30
198 Mršavljenje tokom obavljanja službene dužnosti ili javnog ovlašćenja	0	1	0	1	1	5	0	6	1	3	0	4	2	9	11
230 Silovanje	34	3	0	37	27	2	0	29	26	5	0	31	87	10	97
233 Degradacija seksualnog integriteta	2	0	0	2	1	0	0	1	2	0	0	2	5	0	5
Ukupno	790	2393	29	3211	808	2442	25	3275	901	2467	7	3375	2499	7302	9861

Statistike Sudskog saveta Kosova

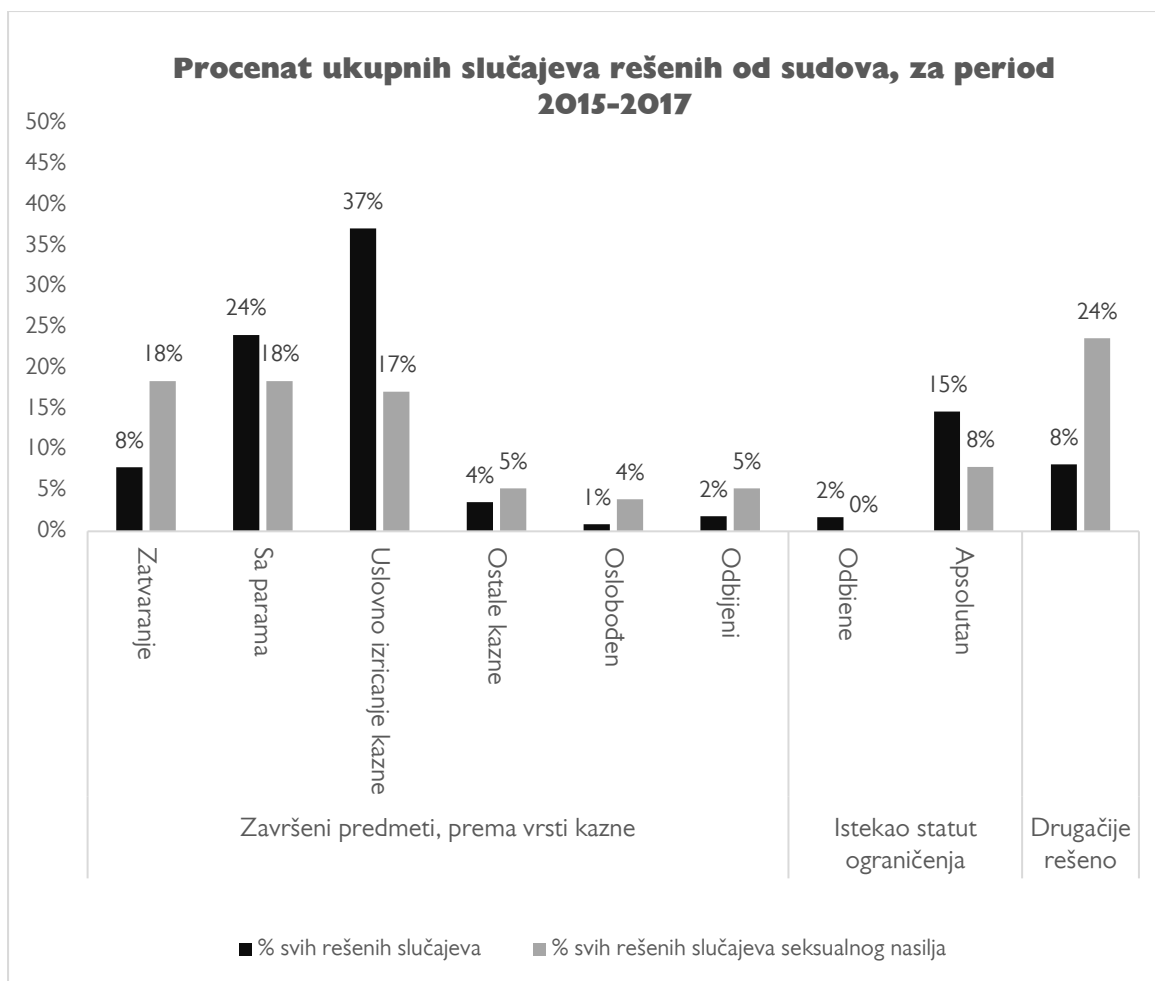
Sledeće tabele su pružene MŽK-u od strane Sudskog saveta Kosova, koje detaljno pokazuju način na koji su tretirani slučajevi koji uključuju rodno zasnovano nasilje od strane sudova od 2015. godini do 2017. godine. U prvoj koloni su objavljeni relevantni članovi Krivičnog zakona, koja uključuje ili ne uključuje rodno zasnovano nasilje. Sledeće tri kolone u tabeli navode broj slučajeva na početku godine, broj slučajeva u toku i ukupan broj slučajeva u toku (dve prethodne kolone koje su dodate zajedno). Naredne četiri kolone detaljno navode vrste izricanih kazni za one slučajeve koji su okončani i osuđeni krivičnom presudom, uključujući zatvorsku kaznu, novčanu kaznu, uslovnu kaznu i druge kazne. Uslovno kažnjavanje može značiti, na primer, da ako počinitelj ne izvrši zločin u određenom vremenskom periodu, onda se zatvorska kazna neće primeniti, kao što je opisano u prethodnoj studiji slučaja u ovom izveštaju. Druge kazne mogu uključivati, na primer, obavezni tretman za psihološke bolesti ili službu u zajednici. Sledeće kolone navode broj slučajeva koji uključuju oslobađajuću presudu za navodne počinioce ili njihovo puštanje nakon odbijanja suda da sasluša slučaj.

Sledeće dve kolone odnose se na zastarele slučajeve, što znači da su slučajevi odbačeni jer je istekao period u kojem se može podneti pravna radnja. U „relativnim“ slučajevima slučaj je bio otvoren godinu dana, ali ništa nije učinjeno i slučaj je zatvoren bez suđenja. U „apsolutnim“ slučajevima rađeno je na slučaju, ali je odbačen pušten nakon što su prošle dve godine. Slučajevi koji su „drugačije rešeni“ imaju nekoliko potencijalnih značenja, do smrti navodnog počinioca. Tabela zatim prikazuje ukupan broj rešenih slučajeva, što je zbir prethodnih devet kolona. Poslednja kolona sumira ukupan broj nerešenih slučajeva tokom perioda izveštavanja.

Nažalost, Sudski savet Kosova nije pružio podatke razvrstane po rodu žrtve, uprkos višestrukim zahtevima. Međutim, na osnovu pomenute policijske statistike, procenat žena i muškaraca žrtava se može grubo proceniti. Uzimajući u obzir prethodno objašnjenje o tome kako socijalizovani odnosi moći doprinose nasilju nad ženama *jer su žene*, a nasilje nad muškarcima takođe ima tendenciju da rezultira iz socijalizovanih rodni normi koje ohrabruju muškarce da budu grubi, doprinoseći nasilju nad muškarcima, može se predložiti da velika većina ovih slučajeva uključuje rodno zasnovano nasilje. Zločini seksualnog nasilja (uključujući silovanje i seksualni napad) verovatno su uključivali rodno zasnovano nasilje nad ženama *jer su žene*, jer žene uglavnom čine ogromnu većinu žrtava seksualnog nasilja. Iz te perspektive, pregled statistike Sudskog saveta Kosova iz poslednje tri godine (2015-2017) može pružiti zanimljive informacije o tome kako su različiti slučajevi tretirani od strane pravosudnog sistema. Kao odricanje, svaki slučaj zavisi od specifičnosti slučaja i dostavljenih dokaza, tako da se ne mogu napraviti čvrsti zaključci. Štaviše, potrebno je bliže praćenje pojedinačnih slučajeva kako bi se mogli ponuditi precizniji i kvalitetniji dokazi o tome kako pravosudni sistem tretira slučajeve rodno zasnovanog nasilja.

Uzimajući u obzir ove nedostatke iz analize podataka Sudskog saveta Kosova od Departmana za opšta i teška krivična dela, sledeća zapažanja otkrivaju oblasti za dalju istragu. Od 5,024 rešenih slučajeva od 2015. do 2017. godine, 73% je uključivalo neku vrstu kazne, 1% su oslobođeni, 2% su odbijeni od strane sudova, 16% su zatvoreni zbog zastarelosti, a 8% su rešeni drugačije. Od 76. rešenih slučajeva seksualnog nasilja, 59% je uključivalo kaznu zatvora, 4% su oslobođeni, 5% su odbijeni od strane sudova, 8% su zatvoreni zbog zastarelosti, a 24% su rešeni drugačije. Bez obzira na specifične okolnosti svakog slučaja, ovo ukazuje da je malo verovatno da će slučajevi seksualnog nasilja biti osuđeni kaznom, a više je verovatno da će se osloboditi ili odbiti od sudova, a značajno više će biti „rešeni drugačije“ nego slučajevi koji uključuju druge zločine, kao što grafikon ilustrira.

Potrebno je dalje istraživanje kako bi se razjasnile ove razlike, uključujući i to kako se slučajevi seksualnog nasilja „rešavaju drugačije“.

Od ukupno 3,651 osuđenih slučajeva, 11% su bili sa zatvorskom kaznom, 33% sa novčanom kaznom, 51% su bili sa uslovnom kaznom, a 5% su bili sa drugom kaznu. Što se tiče 45. slučajeva seksualnog nasilja koji su osuđeni, 31% su sa zatvorskom kaznom, 31% su sa novčanom kaznom, 29% sa uslovnom kaznom, a 9% su sa ostalim kaznama.

Osnovni sudovi Kosova, 2015. god. Opšti departman

Član br. krivičnog zakona	Nerešeni slučajevi na početku perioda izveštavanja	Slučajevi u toku	Ukupno slučajevi u toku	Sa optužnicom						Rešeni slučajevi				Ukupno rešenih slučajeva	Slučajevi pod nadležnost sudova	Nerešeni slučajevi tokom perioda izveštavanja
				Kompletirani slučajevi po vrsti kazne						Odbijeni	Zastareli predmeti		Rešeni drukčije			
				Zatvorska kazna	Novčana kazna	Uslovna kazna	Druge kazne	Oslobodjeni	Relativni		Apsolutni					
												Odbijeni				
178/146 Ubistvo	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	
186 Uznemiravanje	133	151	284	11	37	15	1	2	2	1	0	2	71	0	213	
189/154 Lakša telesna povreda	409	108	517	40	30	80	2	2	6	4	19	13	196	0	321	
195/160 Prinuda	45	8	53	1	3	6	0	0	0	0	4	1	15	0	38	
198/164 Maltretiranje tokom obavljanja službene dužnosti ili javnog ovlašćenja	49	20	69	0	0	3	0	1	1	0	2	0	7	0	62	
230/164 Silovanje	2	1	3	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	2	
232/195 Seksualni napad	36	27	63	1	6	2	1	1	0	0	4	4	19	0	44	

Osnovni sudovi Kosova, 2016. god. Opšti departman

178/146 Ubistvo	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
179/147 Teško ubistvo	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
186 Uznemiravanje	211	203	414	8	41	55	1	1	2	0	0	9	117	0	297
Lakša telesna povreda	3353	2322	5675	91	546	838	93	14	31	56	416	170	2255	1	3419
189/154 Teška telesna povreda	285	138	423	34	12	60	0	2	2	3	30	7	150	0	273
195/160 Prinuda	37	7	44	1	2	2	0	0	2	0	0	0	7	0	37
198/164 Maltretiranje tokom obavljanja službene dužnosti ili javnog ovlašćenja	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
230/164 Silovanje	44	28	72	1	4	4	1	1	2	0	0	5	18	0	54
232/195 Seksualni napad	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0

Osnovni sudovi Kosova, 2017. god. Opšti departman													
Član br. krivičnog zakona	Nerešeni slučajevi na početku perioda izveštavanja	Slučajevi u toku	Ukupno slučajevi u toku	Rešeni slučajevi						Ukupno rešenih slučajeva	Slučajevi pod nadležnost sudova izveštavanj a	Nerešeni slučajevi tokom perioda izveštavanja	
				Sa optužnicom			Odbijeni	Oslobođeni	Zastareli predmeti				
				Kompletirani slučajevi po vrsti kazne					Relativni				Apsolutni
				Zatvorska kazna	Novčana kazna	Druge kazne							
178/146 Ubistvo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
179/147 Teško ubistvo	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1		
186 Uznemiravanje	296	162	458	5	47	27	2	3	7	5	13	348	
189 Lakša telesna povreda	3408	2004	5412	66	444	716	74	9	30	21	242	1754	
189/154 Teška telesna povreda	274	108	382	17	17	41	1	1	3	1	12	278	
195/160 Prinuda	18	22	40	0	4	0	0	0	1	0	1	33	
230/193 Silovanje	2	0	2	0	0	1	0	0	0	0	0	1	
232/195 Seksualni napad	51	16	67	3	4	4	0	0	2	0	2	51	

Osnovni sudovi Kosova, 2015. god. Departman za teške zločine

Član br. krivičnog zakona	Nerešeni slučajevi na početku perioda izveštavanja	Slučajevi u toku	Ukupno slučajevi u toku	Rešeni slučajevi										Ukupno rešenih slučajeva	Slučajevi pod nadležnošću sudova	Nerešeni slučajevi tokom perioda izveštavanja
				Sa optužnicom			Odbijeni	Oslobođeni	Zastareli predmeti		Rešeni dnučkije	Zastareli predmeti				
				Kompletirani slučajevi po vrsti kazne					Relativni	Apsolutni		Odbijeni	Oslobođeni			
				Zatvorska kazna	Novčana kazna	Uсловna kazna										
178/146 Ubistvo	224	79	303	37	4	4	0	1	1	0	0	4	51	8	244	
179/147 Teško ubistvo	89	22	111	11	1	0	0	0	0	0	0	2	14	0	97	
186 Uznemiravanje	95	33	128	21	0	1	0	0	0	0	0	1	23	0	105	
189 Lakša telesna povreda	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
189/154 Teška telesna povreda	11	11	22	1	2	2	0	1	0	0	0	1	7	2	13	
195/160 Prinuda	18	7	25	2	0	0	0	0	0	0	0	0	2	4	19	
230/193 Silovanje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
232/195 Seksualni napad	48	4	52	2	0	0	1	1	0	0	0	0	4	0	48	

Osnovni sudovi Kosova, 2016. god. Departman za teške zločine

178/146 Ubistvo	41	21	62	11	4	2	0	2	1	0	0	3	23	0	39
179/147 Teško ubistvo	16	5	21	4	0	1	1	0	0	0	0	1	7	0	14
186 Uznemiravanje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
189 Lakša telesna povreda	2	2	4	0	0	1	0	0	0	0	0	3	4	0	0
189/154 Teška telesna povreda	3	4	7	3	2	0	0	0	0	0	0	1	6	0	1
195/160 Prinuda	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
198/164 Maltretiranje tokom obavljanja službene dužnosti ili javnog ovlašćenja	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
230/193 Silovanje	11	3	14	3	0	2	1	0	0	0	0	1	7	0	7
232/195 Seksualni napad	7	2	9	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0	7

Osnovni sudovi Kosova, 2017. god. Departman za teške zločine

Član br. krivičnog zakona	Nerешeni slučajeви na početku perioda izveštavanja	Slučajeви u toku	Ukupno slučajeви u toku	Sa optužnicom					Rešeni slučajeви					Ukupno rešenih slučajeva	Slučajeви pod nadležnost sudova	Nerешeni slučajeви tokom perioda izveštavanja
				Kompletirani slučajeви po vrsti kazne			Odbijeni	Oslobodjeni	Zastareli predmeti		Rešeni drukčije					
				Zatvorska kazna	Uslovna kazna	Druge kazne			Relativni	Apsolutni						
												Novčana kazna	Uslobodjeni			
178/146 Ubistvo	14	1	15	10	0	0	0	0	0	0	0	0	11	0	4	
179/147 Teško ubistvo	10	1	11	4	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	7	
186 Uznemiravanje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
189 Lakša telesna povreda	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
189/154 Teška telesna povreda	3	3	6	3	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	3	
195/160 Prinuda	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
198/164 Maltretiranje tokom obavljanja službene dužnosti ili javnog ovlašćenja	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
230/193 Silovanje	8	2	10	4	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	6	
232/195 Seksualni napad	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	
Ukupno 2015-7				395	1210	1867	179	43	93	87	737	413	5024	20		
% rešenih slučajeva				8%	24%	37%	4%	1%	2%	2%	15%	8%				
% od svih slučajeva				11%	33%	51%	5%									
Slučajeви seksualnog nasilja																
230/193 Silovanje	115	38	153	10	4	7	3	2	2	0	0	7	35	0	118	
232/195 Seksualni napad	102	45	147	4	10	6	1	1	2	0	6	11	41	2	104	
Total				14	14	13	4	3	4	0	6	18	76	2		
% od svi riješeni slučajeви seksualnog nasilja				18%	18%	17%	5%	4%	5%	0%	8%	24%				
% od svi osuđeni slučajeви seksualnog nasilja				31%	31%	29%	9%									

Prilog 2. Sažetak implementacije NSRZN

Ovaj dodatak sadrži NSRZN u originalnom publikovanom obliku. Celi tekst je direktno citiran iz ovog vladinog dokumenta. MŽK je dodao poslednju, sivu kolonu. On procenjuje stepen do kojeg je svaka aktivnost sprovedena krajem 2017. godine u skladu sa navedenim pokazateljima NSRZN-a, gde je to moguće, i zasnovan je na sprovedenom istraživanju za ovaj izveštaj. Koristi se sistem bodovanja prema kojem bod „0“ znači da uopšte nije primenjen, „0,5“ znači da je delimično primenjen i „1“ znači da je u potpunosti primenjen. To omogućava proksi procenat nepromenljivog procenta NSRZN-a koji je primenjen. Primeri u kojima dovoljne informacije nisu bile dostupne označene su kao nedostupne, „U“, dok akcije koje nisu bile primenjene za 2016-2017. godinu su označene kao „NA“. Smatralo se preračunom da se proceni napredak ka očekivanim rezultatima, ciljevima i strateškim ciljevima. Koristeći pomenuti sistem bodovanja, na osnovu procene MŽK-a, oko 19% NSRZN-a je sprovedeno do kraja 2017. godine.

SEKTOR 1: PREVENCIJA I PODIZANJE SVESTI
STRATEŠKI CILJ 1: Do 2020. godine, smanjiti stavove u vidu predrasuda i ponašanja koji podržavaju nasilje u porodici, kroz informisanje, ranu edukaciju i obrazovanje i neprestano podizanje svesti pojedinaca, zajednice i društva u celini.
POSEBNI CILJEVI:
I.1. Izgradnja profesionalnih kapaciteta profesionalaca koji nude osnovne usluge (kao na primer: zaposleni u policiji, tužioc, nastavnici, vaspitači, lekari i drugi zdravstveni radnici, psiholozi, socijalni radnici, pravobranioci žrtava, itd) za sprečavanje nasilja u porodici
I.2. Ohrabriti pojedince i povećati njihovo poverenje u relevantne institucije, da prijave slučajeve nasilja u porodici
Podizanje svesti društva da ne prihvata i da ne toleriše akte nasilja u porodici
OČEKIVANI REZULTATI:
I.1.a. Stručnjaci za osnovne usluge (kao što su policajci, tužioc, nastavnici, vaspitači, lekari, psiholozi, socijalni radnici, pravobranioci žrtava, itd), da budu obučeni da identifikuju i da se bave slučajevima nasilja u porodici i bez predrasuda u ranim fazama njihovog nastanka.
I.2.a. Veći broj žrtava nasilja u porodici i članove društva podstaknuti da veruju relevantnim institucijama i kao rezultat toga da što više prijavljuju slučajeve nasilja u porodici.
I.3.a. Veći deo društva osnažiti da ospori nasilničko ponašanje, verujući da se nasilje u porodici ne može tolerisati.
POKAZATELJI NA NIVOU CILJA
I.1. A.1 Povećati za 50% do 2020. Godine, broj obučenih u osnovnim uslugama, koje se procenjuje na stručno postupanje u slučajevima nasilja u porodici (merna jedinica (measure unit) u procentima. Određeno po (razvrstano): tipu profesionalaca, opštine u kojima rade, broju obuka kao uslov svake godine; broju izvršenih procena i da li je uopšte moguće da se takve ocene urade na skali od 1 -5. Metod verifikacije (sredstva verifikacije), zvanični podaci, za sve gore navedeno, treba da budu poslani na kraju svake godine od strane svake institucije u vezi sa sprovođenjem Kancelariji Nacionalnog koordinatora protiv nasilja u porodici; godišnji izveštaj o praćenju implementacije Strategije, koji će biti pripremljen od strane Kancelarije Nacionalnog koordinatora za borbu protiv nasilja u porodici, na osnovu M & E sistema koji će biti kreiran u okviru ove strategije}
I.2. A.1. Povećati od najmanje 10% do 2020. Godine, broj prijava o slučajevima nasilja u porodici, kao rezultat povećanog poverenja pojedinaca u institucije koje nude zaštitu i tretman ovih slučajeva. (Merna jedinica (measure unit) kao procenat. Određeno po (disaggregated by): polu, starosti, specifičnim veštinama, obrazovanju, stanovanju, bračnom stanju, godištu, institucija gde se prijavljuje. Metoda verifikacije (means of verification), zvanični podaci, za sve gore navedeno, treba da je poslato na kraju godine od strane svake institucije u vezi sa sprovođenjem Kancelariji Nacionalnog koordinatora protiv nasilja u porodici; godišnji izveštaj o praćenju implementacije Strategije, koja će biti proizvedena od strane Kancelarije Nacionalnog koordinatora za borbu protiv nasilja u porodici na osnovu sistema M&E koji će biti uspostavljen u okviru realizacije ove strategije, međunarodna studija koja će ponovo biti obavljena od strane MGZK tokom 2017. –

Na osnovu čega smo dobili i osnovne podatke za 2014. Godinu).
 I.3. A.1. Povećati procenat žrtava porodičnog nasilja koji primaju pomoć od porodice i zajednice, na 20% više (od trenutnog stanja) do 2020. (Merna jedinica (measure unit): procenat. Određeno po (disaggregated by): polu, starosti, specifičnim veštinama, obrazovanju, stanovanju, bračnom stanju, godinama. Metoda verifikacije (means of verification) je studija MZK-a da se sprovede širom zemlje u 2017. I eventualno u 2019.)

AKTIVNOSTI	CILJANE GRUPE	INSTITUCIJE ZA REALIZACIJU	INSTITUCIJE PODRŠKE	VREMENSKI OKVIR	POKAZATELJI MONITORING A	Finansiranje (€)	Zahteva se finansiranje (€)	Implementacija 2017
Cilj 1.1 Izgradnja profesionalnih kapaciteta profesionalaca koji nude osnovne usluge (kao na primer: zaposleni u policiji, tužioc, nastavnici, vaspitaci, lekari i drugi zdravstveni radnici, psiholozi, socijalni radnici, pravobranitelji žrtava, itd) za sprečavanje nasilja u porodici.								
I.1.1. Neprestana obuka i sertifikovanje policajaca svake godine, fokusirana na NP, po odobrenom modelu i posebnim temama	Službenici u policiji	AKSP i zaposleni u policiji	MUP Donatori	2016-2020	Broj odobrenih modula sa posebnim temama za NP; Odobreni godišnji kalendar obuke; Broj službenika u policiji koji su sertifikovani svake godine; Registar sa podacima oobučeni službenicima, ažuriran na osnovu ponuđenih treninga i sertifikovanja svakog službenika	Ukupno 78,973.52	Donatori 78,973.52	0.5: Neki policajci su obučeni neki nisu; nejasno je da li obuke uvek podižu profesionalne kapacitete. Nejasno je da li su razvijali neki određeni modul.
I.1.2. Neprestana obuka i sertifikovanje zdravstvenih radnika svake godine, fokusirana na NP, po odobrenom modelu i posebnim temama	Službenici u zdravstvu	Ministarstvo zdravstvu	Centri porodične medicine, UNFPA	2016-2020	Broj odobrenih modula sa posebnim temama za NP; Odobreni godišnji kalendar obuke; Broj službenika u zdravstvu koji su sertifikovani svake godine; Registar sa podacima o obučeni službenicima, ažuriran na osnovu ponuđenih treninga i sertifikovanja svakog službenika	Ukupno 56,879.07	Vlada 28,416.42 Donatori 28,462.65	0: MŽK nije našao dokaze takve obuke.
I.1.3. Neprestana obuka i sertifikovanje tužilaca svake godine, fokusirana na NP, po	Tužioc	Sudski institut Kosova u saradnji sa Sudskim	Donatori i međunarodne organizacije	2016-2020	Broj odobrenih modula sa posebnim temama za NP; Odobreni godišnji kalendar obuke; Broj tužilaca koji su	Ukupno 11,991.61	Donatori 11,991.61	0.5: Imalo je nekih obuka, međutim obuka još uvek nije institucionalizovan a.

odobrenom modelu i posebnim temama								sertifikovani svake godine Registar sa podacima o obučeni tužiocima, ažuriran na osnovu ponuđenih treninga i sertifikovanja svakog tužioca					
I.1.4. Neprestana obuka i sertifikovanje sudija svake godine, fokusirana na NP, po odobrenom modelu i posebnim temama	Sudije		Sudski institut Kosova u saradnji sa sudskim savetom i savetom tužilaca	Donatorii međunarodne organizacije	2016-2020		Broj odobrenih modula sa posebnim temama za NP; Odboreni godišnji kalendar obuke; Broj sudija koji su sertifikovani svake godine Registar sa podacima o obučeni sudijama, ažuriran na osnovu ponuđenih treninga i sertifikovanja svakog sudije.	Ukupno 9,731.61	Donatori 9,731.61				0.5 Imalo je nekoliko obuka, međutim ne izgleda da su institucionalizovane.
I.1.5. Neprestana obuka i sertifikovanje Pravobranilaca žrtava svake godine, fokusirana na NP, po odobrenom modelu i posebnim temama.	Pravobranioč i žrtava	Državno tužilaštvo		Donatori i međunarodne organizacije	2016-2020		Broj odobrenih modula sa posebnim temama za NP; Odboreni godišnji kalendar obuke; Broj PŽ koji su sertifikovani svake godine Registar sa podacima o obučeni PŽ, ažuriran na osnovu ponuđenih treninga i sertifikovanja svakog PŽ.	Ukupno 16,701.67	Donatori 16,701.67				0.5: Oni su obučeni, međutim nije jasno da li su odobreni posebni moduli i da li su isti institucionalizovani.
I.1.6. Neprestana obuka i sertifikacija zaposlenih u CSR, CSO i KZ svake godine, fokusirano na NP, po odobrenom modelu i posebnim temama	Socijalni radnici, Službenici za RR i zaposleni u CSR, CSO, KZ	Ministartvo za rad i socijalnu zaštitu		CSR CSO KZ Opštine ODO	2016-2020		Broj odobrenih modula sa posebnim temama za NP; Odboreni godišnji kalendar obuke; Broj službenika koji su sertifikovani svake godine Registar sa podacima o obučeni službenicima, ažuriran na osnovu ponuđenih treninga i sertifikovanja svakog službenika.	Ukupno 38,681.86	Donatori 38,681.86				0.5: Razvijen je jedan moduli; neki zaposleni su učestvovali na obuci. Ipak, obuka je bila ad hoc i još uvek nije institucionalizovana.
I.1.7. Neprestana obuka na godišnjoj	Psiholozi Nastavnici i	Odeljenje za profesionalni		RKO Direktori	2016-2020		Broj odobrenih modula sa posebnim temama za NP;	Ukupno 25,057.36	Donatori 25,057.36				0

osnovi kao i sertifikovanje profesionalnog osoblja (kao na primer: nastavnici, učitelji direktori, pedagozi, psiholozi, upravni odbori škola, roditelji, službenici iz opštinskih direktorijata obrazovanje) fokusirana na NP, sa posebnim temam i odobrenim modelom.	učitelji	razvoj nastavnika MONT	škola, NVO		Odobreni godišnji kalendar Obuke; Broj sertifikovanih na godišnjoj osnovi (4 grupe od po 80 učesnika); Registar sa podacima o obučeniim službenicima, ažuriran na osnovu ponuđenih treninga i sertifikovanja svakog službenika	Ukupno 9,494.46	Donatori 9,494.46	0
I.1.8. Neprestana obuka i sertifikacija novinara i zaposlenih u medijima svake godine, oko načina kako se mediji mogu koristiti kao sredstvo za sprečavanje NP-a.	Novinari Direktori medija	MALS, UNK (Udruženje novinara Kosova)	MRSZ.	2016-2020	Broj odobrenih modula sa posebnim temama za NP; Odobreni godišnji kalendar obuke; Broj sertifikovanih podacima o obučeniim službenicima, ažuriran na osnovu ponuđenih treninga i sertifikovanja svakog službenika.	Ukupno 17,188.92	Donatori 17,188.92	0.5: Neki NVO-i i su organizovali podizanje kapaciteta pravnog kadra, o vrstama NP-a. Ipak, ne izgleda da će biti odobrenih modularnih i institucionalnih obuka.
I.1.9. Neprestana obuka i sertifikacija zaposlenih u NVO svake godine, fokusirana na NP, sa posebnim temama i odobrenim modelom	Službenici u NVO-ima	MRSZ Opština ARR	NVO Opština Donatori	2016-2020	Broj odobrenih modula sa posebnim temama za NP; Odobreni godišnji kalendar obuke; Broj sertifikovanih podacima o obučeniim službenicima, ažuriran na osnovu ponuđenih treninga i sertifikovanja svakog službenika	Ukupno 17,188.92	Donatori 17,188.92	0.5: Neki NVO-i i su organizovali podizanje kapaciteta pravnog kadra, o vrstama NP-a. Ipak, ne izgleda da će biti odobrenih modularnih i institucionalnih obuka.
Posebni cilj I.2. Ohrabriti pojedince i povećati njihovo poverenje u relevantne institucije, da prijave slučajeve nasilja u porodici								

1.2.1. Sistematizacija psihologa i pedagoga u školama (Svake godine je planirano 80 pedagoga/psihologa)	Škole	MONT	MF, Opštine	2017 - 2020	Broj pedagoga i psihologa koji su imenovani svake godine; Broj prikupljenih informacija od njih za NP slučajeve; Broj slučajeva koje psiholozi i pedagozi prijavljaju Mehanizmu za koordinaciju (u opštinama gde isti postoji) ili policij	Ukupno 2,016,000. 00	Vlada 2,016,0 00.00	0	0
1.2.2. Izmena/dopuna Administrativnog uputstva za imenovanje psihologa i pedagoga (Znači, izmene i dopune A.U 26/ 2013 –odabir službenika–da ne bude ograničen broj učenika za postojanje pedagoga ili psihologa, već da svaka škola ima svog pedagoga i psihologa)	Pedagozi, Psiholozi Škole	MONT	Direktorijati za obrazovanje MRSZ	Poslednje tromesečje 2016.	Promenjeno Uputstvo	Ukupno 280.00	Vlada 280.00	0	0
1.2.3. Informisanje javnosti kroz medije o zakonima na snazi, ponudenoj zaštiti i nadležnim institucijama kojima se mogu obratiti	Cela javnost (poseban fokus na ženama)	Nezavisno udruženje novinara	Mediji, policija, PŽ, Opština, donatori i međunarodne organizacije	2016-2020	Broj televizijskih ili radio emisija koje su organizovane Broj televizijskih spotova proizvedenih i prikazanih, (učestalost njihovog prikazivanja je takođe veoma bitna)	Ukupno 87,038.90	Donatori 87,038.90	0.5: Tokom 16. dana aktivizma protiv nasilja nad ženama, neki akteri su promovisali zakonodavstvo na TV-u.	

I.2.4. Proizvodnja/ dist ribucija informacija o zakonima na snazi, ponuđenoj zaštiti i nadležnim institucijama kojima se mogu obratiti	Cela javnost (poseban fokus na žena)	MONT Direktorijati za obrazovanje u opštinama, SRR u opštinama	Resoma ministarstva Članovi MK donatori i međunarodne organizacije	2016-2020	% stanovnik koji su bolje upoznati sa zakonima na snazi, zaštitom koja se nudi i institucijama kojima se mogu obratiti; Raznovrsnost sredstava koje koristimo, (brošure, posteri, itd.); Broj pripremljenih materijala koji su distribuirani svake godine detaljno po tematikama, opštinama i institucijama koje su to pripremile	Ukupno 30,200.00	Donatori 30,200.00	0.5: Tokom 16. dana, neki akteri su proizveli informacije o zakonodavstvu i dostupnoj zaštiti. Podizanje opšte svesti će se proceniti u 2020. godini.
I.2.5. Implementacija NAP-a uz odgovornost i profesionalnost	PK, CSO, MZ, MD, Skloništa	Svaka institucija koja je navedena u NAP-u	Odgovorne institucije i NVO	2016-2020	Broj žalbi za nesprovođenje NAP-a predstavljena od KNKNP, detaljno od strane institucija koje nisu sprovodile NAP. Broj akcija sprovedenih od strane KNKNP i resornih ministarstava, protiv institucija protiv kojih su predate žalbe. Broj redovno obučanih osoba svake godine za NAP. Broj škola opremljenih sa formularima za NAP kao i za ocenjivanje NP-a Broj formulara koji su distribuirani od strane obrazovnih institucija za sprečavanje NP-a kao i za sprovođenje NAP-a	Ukupno -		0: Nije podneta nijedna žalba. Nacionalni koordinatori još uvek nije imenovan. Škole nemaju znanja o SPD-u i izveštavanju.
Posebni cilj 1.3. Podizanje svesti društva da ne prihvata i da ne toleriše akte nasilja u porodici								

<p>I.3.1 Razmatranje Okvirnih nastavnih planova i programa (ONPP) preduniverzitetskog obrazovanja i uključivanje u njih i standardizovanih informacija u vezi sa NP-om, kao i raspodela informacija o NP, radnim grupama za izradu programa predmeta-kategorizovano na osnovu svih grupa prema kojima se može sprovesti nasilje (žene, deca, starije osobe, osobe sa invaliditetom, LGBT, nacionalne manjine, itd), vrste nasilja kao i gde treba prijaviti slučajeve nasilja</p>	<p>Učenici, nastavnici</p>	<p>MONT</p>	<p>ARR, NVO MF</p>	<p>2016-2017</p>	<p>Broj razmotrenih planova detaljno po tematikama i godinama; Broj obuhvaćenih programa, detaljno po vrstama nasilja kao i po tome gde treba prijaviti slučajeve nasilja</p>	<p>Ukupno 18,789.30</p> <p>Vlada 18,789.30</p>	<p>0</p>
<p>I.3.2. Periodične nacionalne studije o fenomenu, prisutnosti i profilu nasilnika u porodici/zrtava nasilja u porodici, itd</p>	<p>Javnost</p>	<p>Kancelarija nacionalnog koordinatora protivNP-a (KNKPNP)</p>	<p>ARR Resorna ministarstva Lokalne institucije; NVO; Donatori, međunarodne organizacije</p>	<p>2017 2020</p>	<p>Objavljene studije</p>	<p>Ukupno 26.690.00</p> <p>Qeveria 13,345.00 Donatori 13,345.00</p>	<p>0 tokom ovog perioda.</p>
<p>I.3.3. Priprema godišnjih statističkih biltena o broju prijavljenih i</p>	<p>Stručnjaci iz različitih oblasti</p>	<p>Kancelarija nacionalnog koordinatora ARR</p>	<p>Resorna ministarstva Lokalne institucije, članovi MK, NVO, Donatori,</p>	<p>2017-2020</p>	<p>Broj statističkih biltena izdatih svake godine, na centralnom i lokalnom nivou, obuhvatajući i njihovo</p>	<p>Ukupno 47,932.22</p> <p>Vlada 47,932.22</p>	<p>0.5: Redovne publikacije ZŽ-a (takođe onalajn). Ostali nisu</p>

tretiranih slučajeva na multidisciplinarni način	Cela javnost	Opština	međunarodne organizacije	2016-2020	objavljivanje na internetu	Ukupno			publikovali podatke, ali ih obezbeđuju kada se zahtevaju.
1.3.4. Organizovanje nacionalnih kampanja za podizanje svesti svake godine, sa temama utvrđenim uskladu sa danima/međuna rodne kampanje organizovane u istu svrhu, kao i različite ciljne grupe pojedinaca koji su više pogođeni nasiljem u porodici, kao što su žene, deca, starije osobe, osobe sa ograničenim sposobnostima, LGBT, RAE zajednica.	Cela javnost	Kancelarija za dobru upravu (KPU)	Resorna ministarstva Lokalne institucije, članovi MK, NVO, Donatorimeđunarodne organizacije, KPU	2016-2020	Broj organizovanih kampanja Koordinsani kalendari aktivnosti Vrste; Realizovanih aktivnosti, broj učesnika na njima, detaljno na osnovu uključenih Grupa; Broj godišnjih aktivnosti pri MONT-u (pod temom „Želim sretan život u svojoj porodici“ – deca ne žele nasilje u krugu porodice); Broj aktivnosti održanih sa učenicima i roditeljima po nekim nastavnim predmetima maternji jezik, građansko obrazovanje, umetnost, itd).	Ukupno 104,080.8 0	Vlada 42,872.80 Donatori 61,208.00		0.5: Tokom 16. dana aktivizma, koordinirajuća kampanja sa nekim aktivnostima. Nejasno je da li ima određenih ciljanih grupa, ili da li je MONT nastavio svoje aktivnosti, uključujući svoje aktivnosti, uključujući i sa učenicima i roditeljima na institucionalizovani način.
1.3.5. Uključivanje političara u aktivnostima za podizanje svesti uz emitovanje određenih poruka iz KNKPNP za podizanje svesti stanovništva protiv nasilja u porodici	Političari Žene poslanice	Skupština	ARR Skupštine opština NVO	2016-2020	Broj organizovanih aktivnosti, broj učesnika političara, prikazano po polu, po političkim strankama koje zastupaju, itd.	Ukupno 13,010.10	Vlada 13,010.10		0
1.3.6. Konstantno održavanje Predavanja svake godine od strane	Studenti na pravnom fakultetu i društvenim	Državno tužilaštvo, osnovni sudovi	MP, Opštine, ARR, SPNP	2016 - 2020	Broj održanih predavanja svake godine, u skladu sa detaljnim temama i institucijama	Ukupno 5,000.00	Vlada 5,000.00		0.5: Učinjeno uz podršku USAID-a i EULEKS-a. u toku.

<p>sudija i tužilaca za podizanje svesti Mladih stručnjaka u procesuiranju slučajeva nasilja u porodici (primer: predavanja sa studentima i pripravnicima se održava svake godine od strane Foruma žena sudija i tužilaca).</p> <p>1.3.7. Uključivanje reintegriranih žrtava nasilja u porodici je poslužio kao model za osnaživanje u aktivnostima podizanja svesti (uz njihovu dobru volju i njihovo puno odobrenje)</p>	naukama					koje su sprovele (sudovi, tužilac) u opštinama u kojima se održavaju.						
	Rizične grupe	Opštine, MP, ARR	MP, ARR, NVO	2018-2020		Broj organizovanih aktivnosti uz prisustvo re- integriranih žrtava, broj učesnika, itd.	Ukupno 16,000.00	-	Donatori 16,000.00	0		
<p>STRATEŠKI OBJEKTIV 2: ZAŠTITA I KOORDINACIJA</p> <p>Da obezbedimo do 2020. godine sveobuhvatne i efikasne institucionalne mehanizme za brzu reakciju nad slučajevima nasilja u porodici, i među-institucionalnu odgovornu saradnju između učesnika, na centralnom i lokalnom nivou za zaštitu i upravljanje ovim slučajevima.</p> <p>SPECIFIČNI OBJEKTIVI</p> <p>2.1. Unapređivanje sveobuhvatnih politika u okviru zaštite žrtava nasilja u porodici.</p> <p>2.2. Poboljšanje funkcionalizacije postojećih institucionalnih koordinirajućih mehanizama na lokalnom nivou, i njihovo podizanje u opštinama gde nedostaju.</p> <p>2.3. Poboljšanje koordinacije i među-institucionalne saradnje između lokalnog, centralnog nivoa i organizacija civilnih društva za zaštitu žrtava kroz razjašnjenje uloga, dužnosti i odgovornosti svake odgovorne institucije u pružanju adekvatnih usluga.</p> <p>Očekivani rezultati</p> <p>2.1.a. Više sveobuhvatnih politika i unapređenih standarda, primenjivih s odgovornošću, za zaštitu žrtava nasilja u porodici.</p> <p>2.2.a. Funkcionalni i efikasni institucionalni koordinirajući mehanizmi, rasprostranjeni na celoj teritoriji Kosova.</p> <p>2.3.a. Više podignutih među-institucionalnih i koordiniranih usluga preko centralnog i lokalnog nivoa za zaštitu žrtava nasilja u porodici, na celom Kosovu, specijalizovani i razholiki prema zahtevima i predviđenim standardima u domaćem i međunarodnom zakonodavstvu.</p>												

POKAZATELJI NA NIVOU OBJEKTIVA

2.1.a.1. Porast u meri od 50 procenta do 2020. godine, broj politika i primenjenih poboljšanih standarda za zaštitu žrtava nasilja u porodici. {Merna jedinica: procenat. Podeljeni prema: vrsti politika ili usvojenih poboljšanih standarda svake godine, koji se redovno primenjuju od institucija, prema opštinama. Mere za verifikaciju: zvanični podaci za sve, kao iznad, poslati na kraju godine od svake institucije koja primenjuje isto, Kancelariji nacionalnog koordinatora protiv NP-a; godišnji izveštaj nadgledanja primene strategije koji će se pripremiti od Kancelarije nacionalnog koordinatora protiv NP-a, na osnovu sistema M&E-a koji će se stvoriti u okviru primene ove strategije}

2.2.a.1. Porast za najmanje 50 procenta efektivnosti i efikasnosti od 2017. godine do 2020. godine funkcionisanja 13. postojećih koordinirajućih mehanizama. {Merna jedinica: procenat. Podeljeni prema: opštinama gde postoje KM-ovi. Mere za verifikaciju: zvanični podaci za sve kao iznad, uzetih iz procene za funkcionisanje KM-ova koji se mogu realizovati tokom 2016. godine}

2.2.a.2 Osnivanje osam novih koordinirajućih mehanizama svake godine počevši od 2017. godine, u opštinama gde nedostaju. {Merna jedinica: broj. Podeljeni prema: opštinama, institucijama koje podržavaju podizanje KM-ova, godinama osnivanja, broju institucija koja učestvuju, itd. Mere za verifikaciju: zvanični podaci za sve kao iznad, poslati na kraju godine od svake institucije koja primenjuje isto, Kancelariji nacionalnog koordinatora protiv NP-a; godišnji izveštaj nadgledanja primene strategije koji će se pripremiti od Kancelarije nacionalnog koordinatora protiv NP-a, na osnovu sistema M&E-a koji će se stvoriti u okviru primene ove strategije}

2.3.a.1. Porast među-institucionalnih i koordinirajućih usluga za zaštitu žrtava NP-a, od najmanje 3. procenta, počevši od 2018. godine. usluge trebaju biti raznovrsne prema traženim standardima u domaćem i međunarodnom zakonodavstvu.

Specifični objekti 2.1. Unapređivanje sveobuhvatnih politika u okviru zaštite žrtava nasilja u porodici

	Žrtve, izvršioци	NSPNP	ARP, odgovarajuća ministarstva, međunarodne organizacije, NVO-i,	2016-2020	Broj ponovno razmotrenih programa i pripremljenih predloga: Broj odobrenih izmena	Ukupno	Vlada	0
2.1.1. Ponovno razmatranje politika i postojećih programa	Žrtve	ARP	Odgovarajuća ministarstva, međunarodne organizacije, NVO-i,	2017 - 2018	Broj novih predloženih oblika referisanja; Broj novih primenjenih oblika referisanja	Ukupno 391.58	Vlada 391.58	0
2.1.2. Pregled potreba za izmenu i dopunu obrazaca PSD-ova	Žrtve	ARP	ARP, NSPNP, NVO-i,	2018 - 2020	Broj novih predloženih standarda; Broj poboljšanih/odobrenih standarda	Ukupno 156.63	Vlada 156.63	0

Specifični objekti 2.2. Povećanje funkcionalizacije postojećih institucionalnih koordinirajućih mehanizama na lokalnom nivou i njihovo osnivanje u opštinama gde nedostaju

	SRP-ovi i KM-ovi	Opština	MRSZ, donatori	2016 - 2020	Opis rada SRP-ova obuhvata njihovu odgovornost kao koordinatori KM-ova;	Ukupno	Vlada	0
2.2.1. Povećanje odgovornosti SRP-ova kako bi obuhvatili zadatak lokalnog koordinatora KM-ova, kao njihovu	SRP-ovi i KM-ovi	Opština	MRSZ, donatori	2016 - 2020	Opis rada SRP-ova obuhvata njihovu odgovornost kao koordinatori KM-ova; Usklađena plata u skladu sa odgovornostima.	Ukupno 66,000.00	Vlada 66,000.00	0

Specifični objekti 2.3. Poboljšanje među-institucionalne koordinacije i saradnje između centralnog, lokalnog nivoa i organizacija civilnog društva, za zaštitu žrtava preko razjašnjenja uloga, dužnosti i odgovornosti svake institucije u pružanju adekvatnih usluga.									
2.3.1. Dodavanje usluga besplatne pravne pomoći, za žrtve nasilja u porodici	Žrtve, porodica	MP	Sud, Advokatska komora NVO-i	2016 – 2020	Broj novih usluga besplatne pravne pomoći, osnovanih godišnje (objektiv može biti i rasprostranjivanje po opštinama)	Ukupno 229,545.2 3	Vlada 229,545 .23	0	
2.3.2. Dodavanje broja zaštitnika koji govore srpski (kao govornici drugih jezika prema ne-većinskim zajednicama koje žive na Kosovu) u postojećim kancelarijama, kao zaštitnici žrtava (tu gde nedostaju, npr. na severu)	Žrtve i njihova deca	Državno tužilaštvo, ŽŽ-ovi	NSNP, donatori, zaštitnici žrtava	2016-2020	Broj ŽŽ-ova koji govore srpski ((kao govornici drugih jezika prema ne-većinskim zajednicama koje žive na Kosovu) dodatih u postojećim kancelarijama; Broj novih otvorenih kancelarija (objektiv je geografski opseg)	Ukupno 251,400.0 0	Vlada 251,400 .00	0	
2.3.3. Dodatak broja osoblja za usluge postojeće besplatne telefonske linije sa radnicima koji govore srpski (kao govornici drugih jezika prema ne-većinskim zajednicama koje žive na Kosovu) kao rasprostranjivanje ove usluge u zonama gde nedostaje (npr. na severu)	Žrtve i moguće žrtve	Državno tužilaštvo	NSNP, MUP, NVO-i, Međunarodne organizacije, opštine, donatori	2016 - 2017	Broj osoba koji govore srpski, dodatih za uslugu postojeće telefonske linije za pomoć (kao govornici drugih jezika prema ne-većinskim zajednicama koje žive na Kosovu). Osnovana služba tu gde nedostaje	Ukupno 198,720.0 0	Vlada 198,720 .00	0	Oni nisu povećali broj osoblja. Ipak, ŽŽ-ovi su rekli da govorne lokalne jezike

2.3.4. Stvaranje među-opštinskog partnerstva (regionalnog) za identifikovanje, referisanje, prihvatanje, rehabilitaciju i osnaživanje žrtava NP-a.	Žrtve i njihova deca	Opštine, MUP, MRSZ	CSR-ovi prihvatilišta, Regionalna Policija, NVO-i, međunarodne organizacije	2016 - 2020	Broj potpisanih regionalnih sporazuma; Procenat opštinskih budžeta, prenetih za ovu svrhu	Ukupno -			0.5: ovo postoji u nekim opštinama, ali ne u ostalima.
2.3.5. Poboljšanje usluga za svedoke nasilja u porodici, sa posebnim naglaskom na decu – dečake iznad 12. godina	Deca, Dečaci iznad 12. godina	CSR-ovi	Opština, NVO-i	2016 - 2020	Broj osnovanih usluga za svedoke nasilja u porodici. Broj centara koji omogućuju zaštitu tretman dece iznad 12. godina.	Ukupno 97,915.10	Vlada 97,915.10		0
2.3.6. Prilagođavanje usluga za zaštitu, kako bi bile dostupne za grupe osoba sa posebnim potrebama (kao što su osobe sa invaliditetom, LGBT, ne-većinske zajednice – pružanje usluge na njihov jezik, itd), u skladu sa poboljšanim usvojenim standardima, na osnovu onih međunarodnih	Žrtve NP-a, pogotovo one sa posebnim potrebama ili posebnim grupama,	MRSZ, NSNP i treće strane koje učestvuju	Opština, NVO-i	2017-2020	Broj usluga za zaštitu, prilagođenih za tretiranje grupa sa posebnim potrebama	Ukupno -			0

2.3.7. Povećanje izvora osoblja, Kancelarije nacionalnog koordinatora protiv NP-a, koji u svom opisu rada trebaju imati specifične odgovornosti za primenu sprovođenja i nadgledanje strategije nacionalne strategije za zaštitu od nasilja u porodici	KNKPNP	MF,	2017-2020	Procentat dodatog budžeta u KNKPNP Broj dodatog osoblja u KNKPNP (najmanje 1 osoba)	Ukupno 32,256.00	Vlada 32,256.00	0
2.3.8. Podizanje konsolidovanog sistema nadgledanja i ocene, u okviru primene ove strategije	Odgovorne institucije za primenu	KNKPNP, ARP	2017	Uspostavljeni sistem	Ukupno 4,500.00	Donatori 4,500.00	0
2.3.9. Stvaranje zajedničke baze podataka tretiranih slučajeva od policije, tužilaštva, pravosuđa kao i obučavanje radnika za korišćenje ovih sistema podataka	Policija Kosova, Tužilaštvo, Sud, CSR-ovi ZZ-ovi, prihvatilišta	Sudski savet Kosova, Tužilački savet Kosova, Policija Kosova	2017	Stvorena baza podataka, Broj prijavljenih slučajeva godišnje Podeljeni izveštaji po rodu, starosti žrtava izvršioca, vrste nasilja, odnosa između žrtve i izvršioca, kao pokazatelj u bazi podataka	Ukupno 81,638.16	Vlada 27,488.16 Donatori 37,350.00	0
ZAKONODAVSTVO, ISTRAŽIVANJE I PROSLEDIVANJE							
STRATEŠKI OBJEKTIV 3: Da se poboljša do 2020. godine zakonska infrastruktura i da se podigne efikasnost i tretman slučajeva NP-a, s fokusom na potrebe žrtve nasilja u porodici, i da se realizuje adekvatno kažnjavanje izvršioca.							
SPECIFIČNI OBJEKTIVI							
3.1 Poboľjšanje zakonske infrastrukture i drugih akata za efikasno tretiranje slučajeva nasilja u porodici.							
3.2 Specijalizacija policijskih istražitelja, socijalnih radnika, zaštitnika žrtava, tužioca i sudija, za hitno prosljeđivanje i dodatno oprez slučajeva nasilja u porodici. Razjašnjavanje uloga, dužnosti i odgovornosti svake institucije u pružanju adekvatnih usluga za slućajeve nasilja u porodici.							

Očekivani rezultati:								
3.1.a. Pobožano i usklađeno zakonodavstvo koje krivično goni i postavlja pred odgovornošću izvršioce bilo kojeg oblika nasilja u porodici.								
3.2.a. Specijalni profesionalci koji reaguju sa povećanim prioritetom i oprezom nad potrebama žrtve nasilja u porodici.								
3.3.a. Odgovorne institucije sa razjašnjenim ulogama koje strogo primenjuju zakonodavstvo, u duhu nula tolerancije protiv nasilja u porodici.								
POKAZATELJI NA NIVOU OBJEKTIVA								
3.1.a.1. Broj zakona i drugih izmenjenih i dopunjenih zakona i/ ili usvojenih do kraja 2020. godine za efikasno tretiranje slučajeva nasilja u porodici. {Merna jedinica: Broj. Podeljeni prema: zakonskim aktima ili izmenjenim članovima. Mere verifikacije: objavljeni podaci u Službenom listu}								
3.1.b.1. Porast od 10. procenta godišnje, počevši od 2018. godine broja izvršioaca nasilja u porodici koji su krivično kažnjeni, prema novom predviđanju ovog dela u Krivičnom zakonu Kosova. {Merna jedinica: procenat. Podeljeni prema: broju kažnjenih izvršioaca, vrsti počinjenog dela, meri izrečene kazne, godine, itd. mere verifikacije: zvanični podaci za sve kao iznad, izveštenih od MUP-a}								
3.2.a.1. Ukupan broj policijskih istražitelja, socijalnih radnika, zaštitnika žrtava, tužioca i sudija, koji su specijalizovani za hitno prosljeđivanje i dodatni oprez za slučajeve nasilja u porodici. {Merna jedinica: Broj. Podeljeni prema: broju specijalizovanih službenika, odgovarajućim institucijama, broju tretiranih slučajeva nakon specijalizacije, itd. Mere za verifikaciju: zvanični podaci, za sve kao iznad, izveštenih od odgovarajućih institucija kod KNKPNP-a}								
3.2.b.1. Porast od 3. procenta godišnje za fond državnog budžeta koji ide za investicije u poboljšanje infrastrukture i profilizaciju profesionalaca. {Merna jedinica: procenat. Podeljeni prema: počinjenim investicijama godišnje za posebne iznose, ili za obuku profesionalaca, godišnje, itd. Mere verifikacije: službeni podaci iz državnog budžeta kao i od godišnjih izveštaja za korišćenje ovog budžeta}								
3.3.a.1. Broj institucija sa koordiniranim ulogama koji rade u duhu nula tolerancije protiv nasilja u porodici. {Merna jedinica: Broj. Podeljeni prema: poboljšanim politikama ili sporazumima, institucionalnim ili među-institucionalnim. Mere verifikacije: službeni podaci poslati od odgovarajućih institucija kod KNKPNP-a}								
3.3.b.1. Porast od 10. procenta godišnje za broj efikasno primenjenih naloga za zaštitu. {Merna jedinica: procenat. Podeljeni prema: izdatim nalogima za zaštitu, broju povredjenih NZ-ova, itd. Način verifikacije: službeni podaci od državne policije i MD-a}								
Specifični objekti 3.1., Pobožanje zakonske infrastrukture i drugih akata za efikasno tretiranje slučajeva nasilja u porodici								
3.1.1. Slučajevi NP-a da se tretiraju kao povreda ljudskih prava, s ciljem kako bi dobili tretman sa prioritetom od tužilaštva i suda	Tužioc, sudije	Sudski savet Kosova, Tužilački savet Kosova	Zaštitnici žrtava CSR-ovi, sudske institucije NVO-i, međunarodne organizacije, PK	2016-2017	Broj slučajeva NP-a koji su sa prioritetom tretirani od sudova i tužilaštva	Ukupno 14.472.00	Vlada 14.472.00	0.5 Svi Osnovni sudovi i tužilaštva odredili su posebne sudije i tužioce u NP-u. Opšte preopterećenje još uvek sprečava već nekoliko puta davanje prioriteta.

3.1.2. Određivanje radne grupe profesionalaca (uključujući i iskusne NVO-e u radu sa NP-u) za harmonizaciju zakonskog osnova sa međunarodnim standardima i postojećim studijama, kao i za izradu vodiča za kaznene politike, uključujući i oštrinu kaznene politike nad recidivistima	Ministarstvo Pravde, profesionalci iz oblasti pravosuđa	Sudski savet Kosova, Tužilački savet Kosova, Policija Kosova, MP (Radna grupa profesionalaca) ARP	MUP, Sudski savet Kosova, Tužilački savet Kosova, Policija Kosova, MUP- ja, međunarodne organizacije, NVO-i, donatori,	2016 – 2017	Broj pripremljenih preporuka od radne grupe Usvojeni vodič	Ukupno 13,500.00	Vlada 6,750.00	Donatori 6,750.00	0
3.1.3. Izmena i dopuna zakona – dopunjavanje zakonodavstva s ciljem specifikovanja nasilja u porodici kao krivično delo Krivičnim zakonom Kosova, u skladu sa definicijom nasilja u porodici prema Zakonu za zaštitu od nasilja u porodici	Ministarstvo Pravde	Sudski savet Kosova, Tužilački savet Kosova, Policija Kosova	MUP, međunarodne organizacije, NVO-i, donatori,	2017	Izmenjeni zakon NP, predviđeno kao krivično delo u TSK-u	Ukupno 5,600.00	Vlada 5,600.00		0
3.1.4. Izbegavanje fragmentacije krivičnih i građanskih postupaka tokom tretiranja slučajeva od tužilaštva i suda	Tužioc, sudije	Sudski savet Kosova, Tužilački savet Kosova,	Zaštitnici Žrtava, CSR-ovi, sudske institucije, NVO-i, međunarodne organizacije, PK	2016 – 2018	Izricanje NZ-a u građanskom postupku automatski postaje deo dosijea tužilaštva za krivično gonjenje; Broj ujedinjenih postupaka.	Ukupno 10,180.80	Vlada 10,180.80		0.5 Nema dostupnih postupaka. Sudije su izjavili da je primenjeno I: Primenjeno. Sve stanice imaju policijske službenike

3.1.5 Efektivno apliciranje izjave o šteti (s ciljem realizacije odštete od optuženog u krivičnom postupku)	Zaštitnici Žrtava, Tužioc, Sud	Sudske institucije, Sudski savet Kosova	Policija Kosova, NVO-i	2016 -	Puna primena izjave o šteti u postupku; Sudije tretiraju odštetu u krivičnom postupku.	Ukupno 28,565.63	Vlada 28,565.63	0	koji govore na lokalnim jezicima.
Specifični objekti 3.2. Specijalizovanje policijskih istražitelja, socijalnih radnike, zaštitnika žrtava, tužioca i sudija o prosledivanju sa prioritom i dodatnom pažnjom slučajeva NP-a									
3.2.1 Posebna ocena okolnosti i upravljanje rizikom u svim krivičnim delima sa elementom NP-a, od Policije Kosova i tužilaštva	Policija Kosova, Tužilaštvo, Sud, CSR-ovi, bezbedna kuća, Korektivna služba Kosova, mentalno zdravlje	Policija Kosova, tužilaštvo	Zaštitnici Žrtava, sud, SHS-ja, CSR-ovi, međunarodne organizacije, EULEKS, OEBS, Vlada	2016 – 2020	Broj tretiranih slučajeva	Ukupno 392,148.94	Vlada 392,148.94	0	
3.2.2. Obezbeđivanje infrastrukture u Policiji Kosova za adekvatno tretiranje i prema standardima, za slučajeve NP-a	Policija Kosova	MUP	MP, MF, donatori	2017-2020	Broj osnovanih posebnih soba za intervjuisanje;	Ukupno 25,000.00	Vlada 10,000.00	0	
3.2.3. Obezbeđivanje službenika u policiji koji govore srpski jezik (ili druge jezike u zavisnosti prisutnih ne-većinskih zajednica na Kosovu), za adekvatni tretman prema standardima, za slučajeve NP-a	Policija Kosova	MUP	MP, MF, donatori	2017 - 2020	Broj policijskih službenika i koji su na raspolaganju za zajednicu, koji govore srpski jezik kao i ostale jezike, u zavisnosti ne-većinskih zajednica prisutnih na Kosovu	Ukupno 171,393.7	Vlada 171,393.77	0	I: Primenjen je. Sve stanice imaju policijske službenike koji govore lokalne jezike.

3.2.4. Obezbeđivanje infrastrukture u tužilaštvu za adekvatno tretiranje i prema standardima, za slučajeve NP-a.	Tužilaštvo	Tužilački savet Kosova	MP, MF, donatori	2017-2020	Broj osnovanih posebnih soba za intervjuisanje;	Ukupno 35,000.00	Vlada 10,000.00 Donatori 25,000.00	0.5 Većina Osnovnih tužilaštva imaju sobe za intervjuisanje
3.2.5. Obezbeđivanje tužioca i zaštitnika žrtava koji govore srpski jezik (ili druge jezike u zavisnosti prisutnih ne-većinskih zajednica na Kosovu), za adekvatni tretman prema standardima, za slučajeve NP-a.	Tužilaštvo	Tužilački savet Kosova	MP, MF, donatori	2017-2020	Broj tužioca i ŽŽ-ova na raspolaganju koji govore srpski jezik (ili druge jezike u zavisnosti prisutnih ne-većinskih zajednica na Kosovu)	Ukupno 75,413.26	Vlada 75,413.26	I Sva Osnovna tužilaštva i ŽŽ-ovi pružaju usluge na svim lokalnim jezivima. Kada je potrebno (npr. međunarodne žrtve) oni obezbeđuju prevod.
3.2.6. Obezbeđivanje sudija koji govore srpski jezik (ili druge jezike u zavisnosti prisutnih ne-većinskih zajednica na Kosovu), za adekvatno tretiranje i prema standardima, za slučajeve NP-a.	Pravosuđe	Sudski savet Kosova	MP, MF, donatori	2017-2020	Broj sudija na raspolaganju koji govore srpski jezik (ili druge jezike u zavisnosti prisutnih ne-većinskih zajednica na Kosovu)	Ukupno 75,413.26	Vlada 75,413.26	I Svi sudovi imaju sudije koji govore lokalni jezik ili pružaju prevod.
3.2.7. Određivanje tužioca, sudija i policajaca, specijalizovani za NP	Tužilaštvo, Sud, Policija Kosova	Sudski savet Kosova, Tužilački savet Kosova, Policija Kosova	MP, MUP, međunarodne organizacije	2016	Broj tužioca, sudija i policajaca, specijalizovanih za NP, određeni u institucijama	Ukupno 443,909.86	Vlada 443,909.86	0.5 Sve policijske stanice imaju JPNP i svi osnovni sudovi su odredili sudije, specijalizovane za NP
3.2.8. Obučavanje i sertifikovanje tužioca, istražitelja, sudija, zaštitnika	Sud, Sudski savet, Kosova, Tužilački	Međunarodne organizacije MP, MUP	Međunarodne organizacije, MP, MUP	2016-2020	Pripremljeni i institucionalizovani modul Broj pruženih obuka Broj puštenih sertifikata	Ukupno 46,612.33	Donatori 46,612.33	0.5: Neki su izjavili da su učestvovali na takvu obuku.

žrtava kako bi bili specijalizovani za slučajeve NP-a	savet Kosova, Policija Kosova													
3.2.9. Zajedničke obuke za koordiniranje slučajeva nasilja u porodici	Policija, Tužilaštvo, Sud	Kosovski institut pravosuđa SSK, TSK, Policija Kosova.	MUP, međunarodne organizacije MUP, MP	2016 – 2018	Broj pruženih obuka Broj učesnika podeljenih prema rodним podacima	Ukupno 69,464.83	Donatori 69,464.83		0					
Specifični objekti 3.3. Razjašnjenje uloga, dužnosti i odgovornosti svake institucije u pružanju adekvatnih usluga														
3.3.1. Pregled dužnosti i odgovornosti i koordinacija postupaka svake odgovorne institucije (policija, pravosuđe, Zastitnici žrtava, tužilaštvo, za zaštitu žrtava NP-a.	Policija Kosova, tužilaštvo sud, Korektivna služba Kosova	Sudski savet Kosova, Tužilački savet Kosova, Policija Kosova, zaštitnici žrtava	ARP, NSNP, donatori	2016-2017	Broj pregledanih opisa dužnosti, završenih za svaku instituciju Broj odobrenih poboljšanja od svake institucije	Ukupno 2,569.44	Vlada 2,569.44		0					
3.3.2. Efektivna primena naloga za zaštitu, adekvatan nadzor i kažnjavanje i senzibilizacija o njihovim kršenjima, uključujući i podizanje kapaciteta Korektivne službe Kosova kako bi smanjili stepen recidivizma	Policija Kosova, sud, tužilaštvo, zaštitnik žrtava, jedinica za NP u Policiji Kosova, Sudski savet Kosova, Tužilački savet Kosova	Policija Kosova, tužilaštvo, sudovi, Centri za socijalni rad	Zaštitnici žrtava, CSR- ovi, sudske institucije, Sudski savet Kosova, Tužilački savet Kosova, Advokatska Komora Kosova, ARP, Besplatna pravna pomoć, NVO-i, međunarodne organizacije, Korektivna služba Kosova.	2016 - 2020	Broj izdatih naloga Broj kazni o povrednim nalozima, Broj izdatih izveštaja o kažnjavanju izvršioca u slučajevima recidivizma Broj obuka osoblja Korektivne službe Kosova, kako bi nadgledali slučajeve recidivizma	Ukupno 1,937,868, 33	Vlada 1,928,2 01.93	Donatori 9,666.40	0					
REHABILITACIJA I REINTEGRACIJA														

<p>STRATEŠKI OBJEKTIV 4: Da se omogući na celoj teritoriji Kosova do 2020. godine, pristup na novim i postojećim uslugama, efikasnim i održivim, za dugoročnu rehabilitaciju i reintegraciju žrtava i rehabilitaciju izvršioca nasilja u porodici.</p> <p>SPECIFIČNI OBJEKTIVI</p> <p>4.1 Osnivanje usluga za rehabilitaciju žrtava nasilja u porodici i podizanje njihove efikasnosti, na centralnom i lokalnom nivou.</p> <p>4.2 Dodela fondova za usluge dugoročne reintegracije, na vladinom nivou, za žrtve nasilja u porodici.</p> <p>4.3 Korišćenje integriranih politika za poboljšanje usluga za rehabilitaciju i reintegraciju izvršioca nasilja u porodici.</p> <p>4.4 Osnivanje institucija za rehabilitaciju savetovališta sa obaveznim programima za izvršioca nasilja u porodici.</p>								
<p>Očekivani rezultati:</p> <p>4.1.a. Efikasne usluge rehabilitacije, pružene žrtvama nasilja u porodici na celoj teritoriji Kosova.</p> <p>4.2.a. Dugoročni programi za reintegraciju kontinuirano od državnog budžeta, i primenjeni na centralnom i lokalnom nivou.</p> <p>4.3.a. Opštine sa poboljšanim kapacitetima koje primenjuju integrisane politike za poboljšanje usluga za rehabilitaciju i reintegraciju, za žrtve nasilja u porodici.</p> <p>4.4.a. Obavezni i efektivni programi za rehabilitaciju izvršioca nasilja u porodici, pruženih od specijalizovanih institucija za ovu svrhu.</p>								
<p>POKAZATELJI NA NIVOU OBJEKTIVA</p> <p>4.1.a.1. Povećanje od 2. procenta godišnje, počevši od 2017. godine, za broj osnovanih usluga koje rehabilitiraju i integrišu na efikasan način Žrtve nasilja u porodici {Merna jedinica: broj/procentat. Podeljeni prema: vrsti osnovanih usluga godišnje, njihovom broju, opštinama, kao i efikasnosti njihovog funkcionisanja, ocenjenih prema određenim metodama, po opštinama. Mere za verifikaciju: zvanični podaci za sve kao iznad, skupljeni preko zvaničnih podataka koje izveštava opština svakog kraja godine u KNKPNP, ili od izveštaja za nadzor i ocenu, koji će se izrađivati svake godine, na osnovu sistema M&E-a koji će biti osnovan u okviru primene ove strategije}</p> <p>4.2.a.1. Povećanje od 2. procenta godišnje, počevši od 2017. godine, za osnovane budžetske linije od vladinih institucija za popunjavanje potreba za usluge rehabilitiranja i reintegraciju. {Merna jedinica: procenat. Podeljeni prema: institucijama i godišnjim budžetskim planovima, određujući vrstu usluga koje podržavaju. Mere za verifikaciju: zvanični podaci budžeta godišnjih vladinih institucija i podaci za izveštaj troškova ovih budžetskih linija}</p> <p>4.3.a.1. Povećanje od 2. procenta godišnje, počevši od 2017. godine, broja žrtava koji koriste usluge reintegracije. {Merna jedinica: procenat. Podeljeni prema: broju žrtava koji godišnje koriste usluge prema opštinama, vrsti usluge koje su koristili, trajanja, itd. Mere za verifikaciju: zvanični podaci za sve kao iznad, skupljeni preko zvaničnih podataka koje izveštava opština svakog kraja godine u KNKPNP, ili od izveštaja za nadzor i ocenu, koji će se izrađivati svake godine, na osnovu sistema M&E-a koji će biti osnovan u okviru primene ove strategije}</p> <p>4.4.a.1. Povećanje od 5. odsto za svaku godinu, od broja izvršioca nasilja, rehabilitovanih preko obaveznih programa pruženih od specijalizovanih institucija. {Merna jedinica: procenat. Podeljeni prema: vrsti osnovanih usluga, broju izvršioca koji se tretiraju u njima, prema opštinama, kao i efikasnosti njihovog funkcionisanja, ocenjenih prema određenim metodama. Mere za verifikaciju: zvanični podaci za sve, kao iznad, skupljeni preko zvaničnih podataka koje izveštava opština svakog kraja godine u KNKPNP, ili od izveštaja za nadzor i ocenu, koji će se izrađivati svake godine, na osnovu sistema M&E-a koji će biti osnovan u okviru primene ove strategije}</p>								
<p>Objektiv 4.1. Osnivanje usluga za rehabilitaciju žrtava nasilja u porodici i povećanje efikasnosti istih na centralnom i lokalnom nivou.</p>								
4.1.1 Pružanje profesionalnog psihosocijalnog savetovanja za žrtve nasilja u porodici, u kratkom i dugom roku, od sertifikovanih profesionalaca.	Žrtve, izvršilac, porodica	MZ, MRSZ	DMZ, CSR-ovi Opštinska komisija, komisija za reintegraciju osposobljenih osoba, DZSB, mprihvatilišta	2016 - 2020	Broj savetodavnih programa pripremljenih za primenu, od sertifikovanih profesionalaca. Broj sertifikovanih profesionalaca za pružanje ovih savetodavnih programa Broj tretiranih žrtava na profesionalan način	Ukupno 14,265.67	Vlada 14,265. 67	0.5 Predstavnici iz prihvatilišta pružaju savetovanja. Ipak, osnivanje programa i sertifikovani eksperti ne izgleda da su stvoreni.

4.1.2. Medicinski i savetodavni tretman žrtava NP-a u postojećim zdravstvenim institucijama (Centri za mentalno, zdravlje, psiholozi, psihijatri, itd.)	Žrtve porodica	MZ	Opština, SRP-ovi, UKCK, neuropsihijatrija i psiholozi, primarno zdravlje, CPM-ovi, Institut za sudsku medicinu	2016 – 2020	Broj tretiranih žrtava (specifikovan prema centrima gde se vrši tretman, profesionalcima koji pružaju tretman, itd.)	Ukupno 107,886.26	Vlada 107,886.26	0.5: Zdravstvene ustanove kao što su Urgentni centri, Porodični centri i ambulante pružaju medicinski tretman. Nema dokaza od muških medicinskih centara. Psihološki centar je ograničen.
4.1.3. Uključivanje žrtva NP u postojećim obrazovnim programima za odrasle	Žrtve NP-a	ODO, MONT	Opština, SRP-ovi, direkcije za obrazovanje, škole NVO-i	2016 – 2020	Broj izrađenih obrazovnih programa za ovaj cilj, na osnovu Zakona br. 04/L-143 o obrazovanju i osposobljavanju odraslih; Broj uključenih žrtava svake godine u obrazovnim programima; Broj dodeljenih stipendija za uključivanje žrtava u obrazovnim programima	Ukupno 28,310.58	Vlada 28,310.58	0
4.1.4. Otvaranje novih prihvatilišta za tretman potreba većinskih zajednica	Žrtve, deca	Opština Severne Mitrovice, Opština Gračanica.	CSR-ovi NVO-i, donatori, druge opštine koje će koristiti ovu uslugu, itd.	2017 – 2020	Broj novih osnovanih prihvatilišta, specifikovanih prema opštinama Kapacitet ovih prihvatilišta (broj osoba koji mogu da podrže)	Ukupno 410,457.8 2	Donatori 410,457.8 2	0
4.1.5. Otvaranje prihvatilišta za dečake i muškarce žrtve nasilja u porodici	Dečaci iznad 12. godina i muškarci	Opštine, odgovarajuća ministarstva	CSR-ovi NVO-i, međunarodne organizacije	2018	Osnovano prihvatilište Kapacitet ovog prihvatilišta (broj osoba koji mogu da se smeste)	Ukupno 214,967.4 1	Donatori 214,967.4 1	0
4.1.6. Obučavanje osoblja postojećih prihvatilišta s ciljem da budu spremni da	Osoblje prihvatilišta	Kancelarija nacionalnog koordinatora, odgovarajuća	Opštine, donatori, međunarodne organizacije, NVO-i	2016 – 2020	Ocena poboljšanih kapaciteta preko obrazaca pre/nakon organizovane obuke	Ukupno 11,466.40	Vlada 11,466.40	0

pruže kvalitetne usluge, prema raznim kategorijama raznim kategorijama žrtava NP-a i za LGBT, zajednice RAE i druge ne-većinske zajednice, itd.	ministarstva				Broj smeštenih žrtava, specifikovanih po raznim karakteristikama				
4.1.7. Obezbeđivanje dugoročnog stanovanja za žrtve preko sporazuma o razmevanju između opština, prihvatilišta, CSR-ova i komisije za socijalno stanovanje, uključujući i regionalno stanovanje na osnovu ovih međunarodnih sporazuma	Opštine	CSR-ovi prihvatilišta, komisija za socijalno stanovanje	2016 – 2020	Broj pruženih socijalnih stanova Broj žrtava kojim je pruženo utočište	Ukupno 21,000.00	Vlada 21,000.00		0.5: Jedino su Đakovica i Gnjilane saopštili da su stvorili socijalno stanovanje za žrtve NP-a.	0
4.1.8. Obuke za službenike za zapošljavanje, zdravstva, obrazovanja, socijalnih usluga i ostalih, za senzitivni rodni pristup	KIJA, MRSZ, ARP	Opština, MONT, MZ-ja, MRSZ-DRZ, Donatori	2016 – 2020	Godišnji odobreni kalendar planiranih obuka; Broj sertifikovanih profesionalaca prema oblastima	Ukupno 40,353.30		Donatori 40,353.30		
4.1.9. Osnivanje centara za savetovanje žrtava	MZ	NVO-i, MRSZ, donatori, opštine	2016 – 2020	Broj osnovanih centara	Ukupno 277,500.00		Donatori 277,500.00	0	
Specifični objekti 4.2. Dodela fondova za dugoročne usluge reintegracije, na vladinom nivou za žrtve nasilja u porodici.									

4.2.1. Ekonomsko osnaživanje žrtava na osnovu subvencioniranja od strane odgovarajućih ministarstava (npr. za žrtve nasilja koji žele da započnu mali biznis, ili oslobađanje od naplata za školovanje, itd.)	Žrtve, porodice	Ministarstva, opštine	Ministarstvo finansija, MP-ja, MRSZ, MZ, MONT, Državno tužilaštvo, ŽŽ-ovi	2016 – 2020	Broj podržanih žrtava subvencijama, specifikovano prema vrsti podrške (npr. za osnivanje malog biznisa, itd.) Broj oslobođenih slučajeva od MONT-a žrtava NP-a od naplate za ispite, koji su završili stručno obrazovanje i osposobljavanje, (uključujući maturalni ispit, nakon dostavljene dokumentacije od žrtve)	Ukupno 250,000.00	Vlada 75,000.00 Donatori 175,000.00 0	0: Nema identifikovanih slučajeva.	
4.2.2. Ubacivanje posebnih programa za žrtve NP-a, kao potkategorija glavne budžetske linije za svako ministarstvo/ instituciju	Vladine institucije	MF, i pomoćna ministarstva	MP, MRSZ, MZ, MONT, Državno tužilaštvo, ŽŽ-ovi	2016 – 2020	Broj podržanih programa za reintegraciju žrtava NP-a Procenat korišćenog budžeta za ovu svrhu	Ukupno 5,749.53	Vlada 5,749.53	0	
Strateški objekti 4.3. Korišćenje integrisanih politika za poboljšanje rehabilitirajućih usluga za žrtve nasilja u porodici.									
4.3.1. Korišćenje objekata pod vlasništvom, za stanovanje žrtava NP-a, kao korisnička kategorija u kriterijumima za socijalno stanovanje.	Žrtve NP-a	Opštine, MRSZ	Direkcija za zdravstvo i socijalno blagostanje u Opštinama, CSR-ovi.	2017 – 2020	Broj korišćenih stanova za ovu svrhu Broj žrtava kojim je pruženo utočište	Ukupno 45,000.00	Vlada 45,000.00	0.5: Neke opštine su dale ograničenu podršku.	
4.3.2. Korišćenje za stanovanje objekata koja su u vlasništvu opština i Vlade, u skladu sa članom 284. (4) Zakona o krivičnom postupku o konfiskovanoj	Žrtve NP-a, Prihvatilišta	Opštine, Ministarstvo Pravde, Agencija za administraciju oduzete ili konfiskovane imovine, Državno	Direkcija za zdravstvo i socijalno blagostanje u opštinama, CSR-ovi	2017 – 2020	Broj korišćenih stanova za tu svrhu Broj žrtava kojima je pruženo utočište	Ukupno 99,000.00	Vlada 99,000.00	0	

imovini, uključujući objekte koji se mogu dati na korišćenje, za socijalno stanovanje tako i za prihvatilišta.	tužilaštvo	Žrtve, deca	MP, ARP	2016 – 2020	Ministarstvo za Poljoprivredu, pomoćna ministarstva, opština, biznisi	2016 – 2020	Broj subvencioniranih biznisa.	Ukupno 2,714,00	Vlada 2,714,00	Donatori 374,400.00	0
4.3.3. Izrada Administrativnog Uputstva ili Odluke Premijera za subvencionisanje biznisa za žrtve NP-a.		Žrtve, deca	MP, ARP	2016 – 2020	Ministarstvo za Poljoprivredu, pomoćna ministarstva, opština, biznisi	2016 – 2020	Broj subvencioniranih biznisa.	Ukupno 2,714,00	Vlada 2,714,00	Donatori 374,400.00	0
4.3.4. Podrška prihvatilištima sa godišnjim budžetom i od opština		Prihvatilišta	Opštine	2016 – 2020	MRSZ, NVO-i, donatori	2016 – 2020	Procenat godišnjeg budžeta koji deli opština za prihvatilišta	Ukupno 748,800.00	Vlada 374,400.00	Donatori 374,400.00	0
4.3.5. Obuhvatanje u postojećim programima i izrada programa za ekonomsko osnaživanje žrtava nasilja u porodici, u saradnji sa privatnim biznisima i donatorima.		Žrtve, NP	Opštine, Odgovarajuća ministarstva.	2016 – 2020	MF, CSR-ovi, biznisi, NVO-i, donatori, MF, .	2016 – 2020	Broj izrađenih programa Broj biznisa koji podržavaju ove programe Broj žrtava koji svake godine koriste ove programe	Ukupno 284,228.07	Vlada 143,528.07	Donatori 140,700.00	0
4.3.6. Pružanje olakšica (fiskalni paket) za biznise koji zapošljavaju ranjive kategorije društva, uključujući i žrtve nasilja u porodici		Žrtve	Regionalni centri za zapošljavanje, MRSZ, MTI-a, MER i opštine	2016 – 2020	Privredna Komora Kosova, biznisi, donatori	2016 – 2020	Predviđene mere za podsticanje biznisa Broj zaposlenih žrtava u godini	Ukupno 12,441.07	Vlada 11,020.07	Donatori 1,421.00	0

4.3.7 Davanje prioriteta zapošljavanju preživelih od NP-a, od Centara za zapošljavanje na lokalnom nivou.	Žrtve, CZ-ovi	Regionalni centri za zapošljavanje, MRSZ, MTI-ja, MER i opštine	Asocijacija biznisa, Centri za stručno osposobljavanje	2016 – 2020	Broj osposobljenih žrtava u CSO Broj zaposlenih žrtava preko KZ	Ukupno 22,150.60	Vlada 22,150.60	0
Specifični objekti 4.4. Osnivanje rehabilitacionih i savetodavnih institucija sa obavezanim programima za izvršioce nasilja u porodici								
4.4.1. Otvaranje rehabilitacionih programa i stvaranje adekvatne infrastrukture kako bi radili sa izvršiocima nasilja u porodici, obavezni za pratnju od njih, u skladu sa Zakonom za zaštitu od nasilja u porodici	Izvršioци	MP-ja/Korektivna služba Kosova	Opština, MRSZ, Rehabilitacioni centri, MZ, donatori	2017 – 2020	Odluka za otvaranje programa Broj osnovanih programa Broj izvršioca koji su obuhvaćeni u programima rehabilitacije	Ukupno 207,080.45	Donatori 207,080.45	0
4.4.2. Obučavanje osoblja rehabilitacionih programa	Lekari, profesionalci	MZ/ Nacionalnih institut za javno zdravlje	Departman za socijalni rad, Direkcija za zdravlje i socijalno blagostanje u opštinama, Opštinska direkcija za obrazovanje	2016 - 2020	Broj obučanih/ sertifikovanih profesionalaca	Ukupno 18,569.46	Donatori 18,569.46	0
4.4.3. Angažovanje Korektivne službe Kosova za praćenje rehabilitacije i reintegracije izvršioca.	Izvršioци	MP-ja/Korektivna služba Kosova	MRSZ, CSR-ovi, NVO-i	2016 - 2020	Broj rehabilitiranih izvršioca	Ukupno 200,968.34	Vlada 197,103.34 Donatori 3,865.00	0

Katalogimi në botim – (CIP)
Biblioteka Kombëtare e Kosovës “Pjetër Bogdani”Muhamet

347(496.51)(047)

Sreçi na dela? : nadgledanje institucionalnog odgovora na rodno zasnovano nasilje na Kosovu / pripremljeno od Adelina Berisha, Nicole Farnsworth dhe Dardan Hoti. – Prishtinë : Rrjeti i Grave të Kosovës, 2018. – 83 f. : ilustr. ; 30 cm.

1. Berisha, Adelina 2. Farnsworth, Nicole 3. Hoti, Dardan

ISBN 978-9951-737-26-5

ISBN 978-9951-737-26-5

9 789951 737265